

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

**Збірник
наукових
праць**

ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

№13 2004

**Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(Харківський художньо-промисловий інститут)**

**фізичне виховання і спорт
біологічні та педагогічні науки**

**Зареєстровано постановою президії ВАК України від
09.06.1999р. №1-05/7, 11.10.2000р. №2-03/8, 11.04.2001р. №5-05/4.**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
(ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВИЙ ІНСТИТУТ)

Видається з січня 1998 року

№13

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ХАРКІВ 2004

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2004. - №13. - 124 с.
(Укр., рос., польск., англ. мов.)

У збірку вміщено статті, що висвітлюють нові технології фізичного виховання молоді і підготовки спортсменів.

Збірник розрахований на вчителів і викладачів фізичного виховання, тренерів, спортсменів, докторантів, аспірантів.

Видається за рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв (Харківського художньо-промислового інституту) [протокол № 7 від 28.04.2003 р.].

Збірник затверджено ВАК України і входить до переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт:

«**Фізичне виховання і спорт**» - постанова ВАК України від 09.06.1999р. №1-05/7. - Бюл. ВАК України, 1999. - №4. - С. 59;

«**Педагогічні науки**» - додаток до постанови президії ВАК України від 11.04.2001р. №5-05/4. - Бюл. ВАК України, 2001. - №3. - С. 6;

«**Біологічні науки**» - постанова президії ВАК України від 11.10.2000р. №2-03/8. - Бюл. ВАК України, 2000. - №6. - С. 7.

Редакційна колегія: Бізін В.П., д.п.н., проф.; Бобін В.В., д.мед.н., проф.; Богуславський В.М., д.філ.н., проф.; Бойченко С.Д., д.пед.н., проф.; Бурова О.К., д.філ.н., проф.; Вороніна Л.М., д.біол.н., проф.; Давиденко Д.М., д.біол.н., проф.; Дмитрисв С.В., д.пед.н., проф.; Друзь В.А., д.біол.н., проф.; Єрмаков С.С. (гол.ред.), д.пед.н., проф.; Камасв О.І., д.пед.н., проф.; Лапутін А.М., д.біол.н., проф.; Ложкін Г.В., д.психол.н., проф.; Ткачук В.Г., д.біол.н., проф.

Почесна редакційна колегія: Дмитренко Т.О., д.пед.н., проф.; Золотухіна С.Т., д.пед.н., проф.; Корягін В.М., д.пед.н., проф.; Максименко Г.М., д.пед.н., проф.; Клименко А.І., д.біол.н., проф.; Романенко В.О., д.біол.н., проф.; Веріч Г.Є., д.мед.н., проф.; Сак Н.М., д.мед.н., проф..

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНТРОПОЛОГІЗМУ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПЕРЕТВОРЕННЯХ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)

Аносів І.П.

Мелітопольський педагогічний університет

Анотація. Розглядається проблема орієнтації освітніх перетворень на антрополого-методологічні засади. Зміна освітньої спрямованості формування особистості на її розвиток та саморозвиток актуалізує питання глибокого пізнання природи людини, її сутності. Саме антропологізм (в широкому розумінні слова як освітня стратегія та як засіб розгляду Homo Educandus) крізь призму діалектики її внутрішнього і зовнішнього світу в конкретному освітньому контексті створює методологічну і теоретичну основу модернізації навчання і виховання.

Ключові слова: стратегія розвитку особистості, антропологізм, сензитивність людини, об'єкт освітньої діяльності, гуманізація освіти.

Аннотация. Аносів И.П. Теоретико-концептуальные основания антропологизма в современных образовательных превращениях (к постановке проблем). Рассматривается проблема ориентации образовательных превращений на антрополого-методологические основания. Изменение образовательной направленности формирования личности на ее развитие и саморазвитие актуализирует вопросы глубокого познания природы человека, ее сущности. Именно антропологизм (в широком понимании слова как образовательная стратегия и как способ рассмотрения Homo Educandus) сквозь призму диалектики ее внутреннего и внешнего мира в конкретном образовательном контексте создает методологическую и теоретическую основу модернизации обучения и воспитания.

Ключевые слова: стратегия развития личности, антропологизм, сензитивность человека, объект образовательной деятельности, гуманизация образования.

Annotation. Anosov I.P. Theoretico-conceptual grounds of anthropologism in modern educational transformations (to raising of problems). The problem of educational transformations orientation on anthropologicoo-methodological grounds is examined. The change of educational orientation personality formation on its development and selfdevelopment actualizes questions of man's nature deep cognition, its main point. It's anthropologism (in the broad sense of the word understanding as educational strategy and the way of Homo Educandus consideration through dialectics of its internal and external world in a concrete educational context) that provides theoretical and methodological of teaching and education modernization.

Key words: strategy of personality development, anthropologism, man's sensitivity, the object of educational activity, education humanization.

Постановка проблеми. У сучасних демократичних перетвореннях універсальний характер проблем людини актуалізується в цілому комплексі питань, найважливішими з яких є питання освіти та педагогічної науки, оскільки саме в освіті виявляються якості розвитку і саморозвитку людини, а педагогічна наука володіє технологічним компонентом використання накопичених знань про людину і отримання нових у

процесі її зростання.

У пошуках адекватних вимогам часу технологій навчання і виховання педагогіка, використовуючи людинознавчий потенціал багатьох наук, не має достатнього теоретико-методологічного обґрунтування щодо використання інтегрованих антропоцентричних знань в освітньому процесі і в науково-педагогічних дослідженнях проблем людини.

Основною суперечністю, розв'язання якої спонукає сьогодні педагогів-дослідників є суперечність між достатнім обсягом накопичених антропологічних знань та неможливістю їх використання в теорії і практиці освіти через відсутність теоретико-концептуальних комплексних систем та принципів реалізації цих знань в процесі розвитку Homo Educandus. Розв'язанню цієї суперечності допоможе антропологізм як особливий спосіб розгляду проблем людини крізь призму діалектики її внутрішнього і зовнішнього світу в конкретному освітньому контексті, тобто антропологізм як освітній чинник створює методологічну і теоретичну основу навчання та виховання, а також може бути рушійною силою в отриманні нового знання про людину, яка навчається. На шляху до розв'язання вказаної проблеми виникає низка суперечностей, які потребують розв'язання. Головними серед цих протиріч слід зазначити такі: між прагненням педагогіки повноти антропологічного знання і його віддаленням від педагогічної науки в бік культури, філософії, природничих наук; між синтезом та інтеграцією антропологічних знань і перенесенням природничо-наукових методів у педагогіку; між сензитивністю людини до виховання і невідповідними їй природі освітніми технологіями; між різноспрямованими процесами соціалізації й індивідуалізації людини (конгруентність людини в освіті); між способами розвитку мотиваційно-ціннісної, світоглядної сфери особистості педагога і традиційним процесом формування у майбутніх вчителів різноманітних знань; між наявністю різних, філософсько-освітніх антропологічних ідей та концепцій і відсутністю науково-концептуальних розробок нових гуманістично-орієнтованих технологій, які б спиралися на антропологічну методологію; між широким упровадженням інноваційних технологій і відсутністю їх антропологічної експертизи; між лінійним виміром природи людини, яка навчається, і синергетичним обґрунтуванням деяких “несподіваних” ефектів педагогічної реальності; між величезним обсягом антропологічної вітчизняної і світової спадщини і невitreбуваністю цього потенціалу в гуманізації освіти.

Цілком очевидна значущість дослідження антропологізму для освіти, для визначення її мети, перебудови всієї системи освіти з новими цілями, оскільки антропологізм актуалізує та інтегрує в педагогіку

різноманітну інформацію про Homo educandus, дає можливість провести антропологічну експертизу педагогічних концепцій, які були зорієнтовані на марксистську методологію, що певною мірою мала на меті не вичленовування індивідуального, унікально-особистісного в людській природі і розвиток цих особливостей, а навпаки, прагнула “усереднити”, знеособити їх. Така однобічна методологія повинна змінитися ще й тому, що величезний людинознавчий потенціал, накопичений антропологічною педагогікою і педагогічною антропологією, на жаль, на нашу думку, сформував у більшості педагогів уявлення, ніби-то достатньо конкретних знань про людину, щоб за їхньою допомогою впливати на тих, хто навчається.

Зв’язок роботи з науковими темами. Дослідження виконане відповідно до плану НДР Мелітопольського державного педагогічного університету, кафедр загальної педагогіки, загальної та практичної психології, філософії та соціології, анатомії і фізіології людини та тварин при розробці проблеми “Базова компетенція спеціаліста вищого педагогічного закладу III-IV рівня акредитації” (реєстраційний № 0102U01290) і пов’язана з планом науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми “Зміст, форми і засоби фахової підготовки вчителя”, затвердженою Постановою колегії Міністерства освіти і науки України, Президією Академії педагогічних наук України від 27.11.1996 року, і є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова “Науково-практичні проблеми актуалізації виховання особистості у процесі підготовки майбутнього вчителя”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Подолання названих вище недоліків здійснюється у сучасних педагогічно-філософських дослідженнях на рівні концептуальної розробки системного, особистісного, діяльнісного, діалогічного, культурологічного, етнопедагогічного, синергетичного, акмеологічного, аксіологічного, антропологічного підходів (С. Смирнов, Л. Зоріна, Є. Князева, С. Кордюмов, К. Юр’єва, А. Пригожин, І. Пригожин та ін.). Антропологічна традиція освіти має тривалу історію. У вітчизняній філософсько-суспільній думці проблема антропологічного розуміння людини найбільш виразно знайшла відображення вже в працях діячів та випускників Києво-Могилянської та Київської духовної академії (Г. Сковорода, П. Авсеньєв, С. Гогоцький, В. -Зеньковський, О. Новицький), відомих педагогів, психологів, прогресивних дослідників педагогічних, соціальних проблем XIX ст. (М. Драгоманов, М. Максимович, К. Ушинський, Г. Челпанов та інші).

Проблема антропологізму привертає увагу сучасних вітчизняних та російських педагогів (Б. Бім-Бад, В. Зінченко, М. Култаєва, Б. Мещеряков, С. Кузьміна, Н. Радіонова, О. Сухомлинська, М. Холодна та ін.). Незважаючи на актуальність проблеми, певною мірою все ж її інваріанти залишаються поза межами використання їх у педагогічній практиці і не означені в теоретичних обґрунтуваннях гуманізації освіти. У той же час сучасна освітня діяльність вимагає розв'язання назрілих суперечностей навчання і виховання, зокрема через характеристики використання синтезувальних можливостей антропологічного підходу.

Розповсюдження ідей зарубіжних дослідників педагогічної антропології в 60-70 роках ХХ століття (Р. Бенедікт, О. Больнов, Й. Дерболов, Р. Лохнер, М. Мід, Г. Рот та ін.) публікації вітчизняних наукових розвідок того чи іншого аспекту антропологізму в контексті освітніх змін (Б. Ананьєв, П. Каптерев, К. Корсак, С. Кривих, В. Куліков, В. Максакова, А. Огурцов, І. Підласий, І. Радіонова, Л. Рахлевська, А. Репринцев, В. Сластьонін) спричинило появу зразків його практичного впровадження (В. Сухомлинський, О. Захаренко, Ш. Амонашвілі та ін.). Необхідність розробки антропологічного підходу в освіті посилилася завданнями гуманізації освіти, яка повинна спиратися на методологічні та аксіологічні основи антропологізму, на що звертають увагу майже всі відомі дослідники проблем гуманістичного навчання й виховання (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, В. Бондар, Л. Вовк, С. Гончаренко, П. Гусак, О. Дубогай, С. Золотухіна, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кузь, Ю. Мальований, С. Максименко, В. Мадзігон, О. Мороз, Н. Ничкало, В. Пазенок, Н. Протасова, О. Савченко, О. Сухомлинська, Г. Троцько, А. Хуторський, М. Ярмаченко, О. Ярошенко).

Аналіз дисертаційних досліджень та філософських, психологічних і педагогічних праць, присвячених питанням антропологізації освіти показав, що історичний аспект цієї проблеми знайшов своє відображення, певною мірою, в роботах Б. Бім-Бада, С. Кулікова, А. Огурцова, а теоретико-практичний – в дослідженнях В. Максакової, В. Сластьоніна. Однак визначення сутності, змісту, особливостей сучасного антропологізму та шляхів його реалізації в освіті залишилося поза межами аналізу, хоча результати такого аналізу можуть мати теоретичне і практичне значення.

Зазначимо також, що системно недослідженим залишається і антропологічний потенціал, що зосереджений в світовій та вітчизняній філософській, психологічній, педагогічній спадщині, оскільки він є цінний в історії педагогіки своїм гуманістичним духом та теоретичним і практичним обґрунтуванням ефективних педагогічних технологій.

Мета дослідження – на основі теоретичного і ретроспективного аналізу гуманістичних засад освіти визначити сутність, зміст, педагогічну цінність антропологізму та обґрунтувати принципи його реалізації в гуманізації освіти.

Результати дослідження та їх обговорення. Гуманізація освіти, як головний напрямок її розвитку у XXI столітті, актуалізувала потребу використання системи антропологічних знань для обґрунтування інноваційних підходів до визначення мети, змісту освіти, до створення і реалізації педагогічних технологій, а також освітніх умов, у яких розкривається й досліджується природа людини в процесі її розвитку засобами навчання й виховання.

Знання, накопичені багатьма науками, які вивчають людину, недостатньо інтегровані в дослідження людини як істоти природної, соціальної, духовної в її єдності з природним і соціокультурним середовищем. Розробці теоретичних засад педагогічної антропології, впливу на її розвиток інших галузей антропологічного знання, зокрема, філософії, не приділяється достатньої уваги. Це звужує педагогічні можливості гармонізації внутрішнього й зовнішнього світу людини, що навчається та погіршує умови саморозвитку, адаптивності, гуманізації процесів навчання й виховання.

Концептуальною домінантою використання антропологічних знань є антропологізм. Він детермінує підхід до аналізу біосоціальних і духовних чинників становлення особистості на основі системної реалізації принципів природовідповідності, соціо-культуровідповідності, амбівалентності.

Антропологізм дає можливість розглядати суспільство як форму спільного життя людей у їх особистісному вимірі, людину як високоорганізовану біопсихосоціальну, духовну істоту. Ця закономірність є об'єктивною основою теоретичного обґрунтування та практичної реалізації педагогічних технологій, їх зорієнтованості на самодіяльність особистості, її саморозвиток. Це означає, що учень виступає головною фігурою в системі суб'єктно-суб'єктних стосунків, розуміє особистісний сенс мети навчально-пізнавальної діяльності, самореалізується за внутрішніми екзистенційними законами.

Антропологізм, як загальнонауковий засіб дослідження людини, яка навчається, повинен об'єднати зусилля гуманітаріїв, природонауковців і педагогів в осягненні діалектичної єдності використання наукових знань про людину в процесі освіти та впливу учня на мету, форми, методи його розвитку й саморозвитку.

Концепція нашого дослідження базується на теоріях філософів

(М. Бердяєва, В. Біблера, О. Блаватської, О. Больнова, І. Канта, О. Касмана, П. Наторпа, Г. Сквороди, Л. Фейєрбаха, М. Шелера), соціальних філософів (В. Андрущенко, В. Кременя, М. Михальченка, В. Муляра), антропологів (В. Баруліна, І. Вільш, К. Леві-Строс, О. Огурцова, С. Сегеди, В. Шаронова), педагогів (Б. Бім-Бада, Є. Бондаревської, В. Бондаря, Л. Вовк, С. Гончаренка, В. Гриньової, О. Дубогай, І. Зязюна, П. Каптерева, В. Кузя, В. Лозової, А. Макаренка, О. Мороза, І. Прокопенка, В. Сластьоніна, В. Сухомлинського, К. Ушинського, М. Шкіля), психологів (Б. Ананьєва, Г. Балла, І. Беха, Л. Виготського, Д. Дубровського, В. Зеньковського, О. Леонтєва, С. Максименка, С. Рубінштейна), соціологів (О. Бороноєва, Є. Дюркгейма, Ю. Ємельянова, М. Скворцова), фізіологів (М. Бернштейна, Ч. Дарвіна, С. Давиденкова, М. Дубініна, В. Русалова, С. Рудзявичуса, В. Ефроїмсона), синергетиків (І. Добронравової, В. Лугая, М. Моїсєєва, А. Пригожина, І. Пригожина, І. Стенгерса), дослідників проблем післядипломної освіти (В. Маслова, П. Гусака, Н. Протасової, О. Мороза).

Положення про доцільність орієнтації освітніх перетворень з метою реалізації гуманістичних основ педагогіки на антропологізм як наукову концепцію, у центрі якої постає людина і яка спирається на розгляд особистості (учня, педагога, керівника) як суб'єкта освітньої діяльності і суспільних відносин, на визнання людини складною системою, що саморозвивається за внутрішніми й зовнішніми екзистенційними законами, на сприймання особистості як мети, а не засобу діяльності. Оскільки педагогічний підхід до людини має не тільки сутнісний, а й технологічний характер, постільки саме педагогіка, спираючись на антропологізм, спроможна сформувати гуманні відносини в освітньому середовищі, визначити засоби формування світогляду й емоційних якостей, та вивчити особистість, що навчається, за допомогою антропологізму як загальнонаукового засобу пізнання людини.

Як відомо, методологічна та теоретична основа дослідження визначається інтегральними філософськими положеннями про загальний зв'язок, взаємозумовленість і цілісність явищ і процесів розвитку суспільства, про зростаючу роль особистості в цьому процесі. Ці діалектичні положення детермінують визнання єдності людини з природним, соціально-культурним середовищем, єдність зовнішніх впливів на людину і її внутрішньої активності [1, 21]. Вони зумовлюють гармонійну цілісність в людині біологічного, соціального й духовного. Методологічна орієнтація на розгляд людини як істоти духовної, природної і соціальної є підставою для осмислення важливих принципів і підходів сучасної освіти: природовідповідності, культуровідповідності, амбіва-

лентності [2, 53].

На цій основі конкретизовано місце антропологізму у педагогічних принципах, а саме: встановлено, що врахування антропологізму впливає на вибір мети, змісту навчально-виховного процесу, його засобів і форм у конкретній педагогічній системі, шляхів реалізації диференційованого та індивідуального підходів в освітній діяльності, на вивчення та врахування реальних навчальних можливостей учнів, студентів, слухачів курсів тощо; інтерпретовано змістовно-творчі складові антрополого-освітніх концепцій та можливі варіанти їх інтегрування в сучасний освітній процес; доведено, що найбільш оптимальним варіантом інновацій в освіті, що відповідає її методолого-гуманістичній спрямованості, є особистісно орієнтована освіта; конкретизовано й обґрунтовано принципи природо-культуро-соціо-відповідності, амбівалентності, саморозвитку. За допомогою синтезу методологічних принципів системності, функціональності, історизму та синергізму зіставлено категорії “антропологізм” і “антропоцентризм”, “антропологічна педагогіка” і “педагогічна антропологія”; розкрито необхідність доповнення складових антропологічного підходу (субстанціональність і цілісність тощо) коеволюційною детермінантою; окреслено складові антропологічного підходу до підготовки майбутнього вчителя; визначено перспективні напрямки розвитку антропологічного підходу в педагогічній науці за рахунок уточнення в дослідницькому просторі антропологізму як загальнонаукового засобу, що передбачає не тільки і не стільки інтеграцію антропологічних знань усіх наук, скільки вивчення феномену Homo educandus у конкретній освітній діяльності.

В результаті проведеного дослідження слід зробити **висновки**:

1. Антропологізм суттєво змінився як за змістом, формами, методами дослідницького інтересу, так і за результатами процесу осягнення внутрішнього і зовнішнього світу людини. Класичний антропологізм шукав єдності людини і природи, а пізніше – людини і суспільства, людина розумілась як вищий ступень розвитку природи, тому антропологізм спирався на аналіз природних і соціальних факторів, які зумовили процес антропогенезу, а проблема удосконалення людини розглядалась як проблема природної еволюції зовнішніх відносно людини факторів. Сучасний антропологізм шукає іманентної логіки розвитку духовності і через неї визначає рушійні сили самовдосконалення людини і характер творення нею свого буття, що є методологічною основою необхідності зміщення пріоритетів на розвиток психічних, фізичних, інтелектуальних, моральних та інших сфер особистості в освітній стратегії.

2. Проаналізувавши антропологізм педагогічних, філософських,

соціально-культурних та інших концепцій в просторі і часі, встановлено, що антропологічний підхід як продукт інтеграції антропологічного знання педагогіки і психології про учня як цілісну істоту, повноцінного представника виду *Homo Sapiens*, повноправного учасника виховного процесу, є здатним сприяти вирішенню освітніх завдань, оскільки є концепцією сучасного педагогічного знання, науково-методологічною основою гуманістичного світогляду і гуманізації в цілому, теоретичним обґрунтуванням освітніх новацій та інновацій, ядром, яке об'єднує мету, завдання, зміст і технології освіти в цілісну гуманістичну систему.

3. Антропологічне положення про людину як високоорганізовану, біопсихосоціально, духовну істоту є підставою вважати базовими якостями людини її природність (зв'язок з довкіллям, наявність системи біологічних якостей); соціальність (зв'язок з соціальним середовищем, наявність системи соціальних якостей); духовність (зв'язок з культурним середовищем, наявність системи духовних якостей). Антропологізм, підкреслюючи наявність у людини типових і конкретних якостей, її унікальність, неповторність, складність, незавершеність становлення, а також акцентуючи увагу на прогресивному розвитку людини, що виявляється перш за все у підвищенні якості рівня її життя, в зростанні її особистої свободи, пропонує освіті змінити ціннісне визначення змісту, цілей, засобів навчання і виховання. Антропологічне знання створює повноцінний образ людини, що є основою для реалізації в освіті гуманістичних принципів.

4. Антропологізм розглядає духовність, як атрибутивну, основну якість людини, що визначає інші якості і поєднує їх в єдину цілісність. Духовність в контексті гуманістичного бачення розуміється як сутнісна характеристика і означається ідеальністю, суб'єктивністю, активністю, відносною незмінністю тощо. Саме тому антропологізм стає методологічним обґрунтуванням процесу індивідуалізації та диференціації – важливих складових гуманізації освіти.

5. Антропологічний підхід пропонує гуманістично орієнтованій освіті у педагогічній діяльності спиратися на такі принципи саморозвитку як: принцип відповідності педагогічного впливу природі дитини; принцип культуровідповідності: культура виховання і виховання культурою; принцип соціовідповідності: створення сприятливих соціальних умов для успішного розвитку і саморозвитку дитини; принцип амбівалентності – організація педагогічного впливу, який узгоджено з мінливими природними та внутрішньоособистісними умовами; принцип гуманізму в вихованні тощо.

Саме на підставі цих принципів освітні системи XXI століття

реалізують головну формулу антропологічного підходу до завдань освіти: “учень не готується до життя, він вже живе тут і тепер”. Освіта інтегрує різні підходи до навчання та виховання, щоб людина, оцінюючи своє місце у світі та рівень реалізації життєвого сенсу, на кожному етапі схилялась би до задоволення своїм життям в усіх його проявах. Подальші дослідження передбачається провести у напрямку вивчення інших проблем теоретико-концептуальних засад антропологізму у сучасних освітніх перетвореннях.

Література

1. Крамар В.У. Здоровий спосіб життя // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (XXIII), 2002. – №22. – С.17-23.
2. Прокопенко А.І. Перспективні напрями модернізації вищої освіти (на матеріалі Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (XXIII), 2004. – №2. – С.49-54.

Надійшла до редакції 10.07.2004р.

ПАРАЛІМПІЙСЬКА КЛАСИФІКАЦІЯ ЯК ЛІМІТУЮЧИЙ ФАКТОР ДОСЯГНЕННЯ СПОРТИВНОГО РЕЗУЛЬТАТУ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ)

Бріскін Ю.А., Передерій А.В., Блінова С.В.

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. Статтю присвячено визначенню критеріїв розподілу спортсменів-паралімпійців на стартові групи, проаналізовано генезу паралімпійської класифікації, висвітлено динаміку результатів в найбільш популярних видах легкої атлетики залежно від особливостей формування класифікаційних груп.

Ключові слова: Паралімпійські ігри, класифікація, спортивний результат.

Аннотация. Брискин Ю.А., Передерий А.В., Блинова С.В. Паралимпийская классификация как лимитирующий фактор достижения спортивного результата (на примере легкой атлетики). Статья посвящена определению критериев распределения спортсменов-паралимпийцев на стартовые группы, проанализирован генезис паралимпийской классификации, освещена динамика результатов в наиболее популярных видах легкой атлетики в зависимости от особенностей формирования классификационных групп.

Ключевые слова: Паралимпийские игры, классификация, спортивный результат.

Annotation. Briskin U.A., Perederiy A.V., Blinova S.V. Paralympic classification as the limiting factor of reaching of sporting outcome (on an example of track and field). The article is devoted to definition of criteria of distribution of the sportsmen to starting groups, the genesis of Paralympic classification is analysed, dynamics(changes) of results in the most popular kinds of athletics is covered depending on features of formation of classification groups.

Key words: Paralympic games, classification, sports result.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найважливішою проблемою інваспорту є проблема диференціації спортсменів-інвалідів на стартові групи та класи. Вона була піднята ще в 50-х роках Людвігом Гуттманном в Сток - Мандевілі [8] в зв'язку з необхідністю вирівнювання шансів учасників змагань в залежності від рівня ураження спинного мозку [2,4], актуальною ця проблема є і для спортсменів інших нозологій [1,6].

В паролімпійському спорті результат як продукт змагальної діяльності, що має самостійну цінність для спортсмена, тренера, глядачів, спортивної організації, країни тощо, значною мірою залежить не стільки від рівня натренованості, скільки від збережених рухових можливостей. Тому постійно змінюються класифікаційні підходи для більш об'єктивного визначення рухових можливостей спортсмена. Розподіл спортсменів на різні групи та класи здійснюється згідно загальної медичної класифікації, ціль якої - забезпечення необхідності проведення змагань серед інвалідів з однаковими захворюваннями і приблизно однаковими функціональними можливостями [2,7].

Рівень олімпійських результатів в спорті є критерієм можливостей людського організму, моделлю, еталоном для усіх спортсменів. Рівень результатів в олімпійському спорті є доступним як для фахівців так і для широкого кола шанувальників спорту. Проте в паролімпійському спорті відсутні можливості співставлення результатів, які демонструються неповносправними спортсменами. Для адекватної оцінки, гласності та співставлення паролімпійських результатів, використання їх як модельних характеристик, що свідчать про рівень розвитку і спорту неповносправних і функціональні можливості спортсменів з різними видами, необхідно докладно проаналізувати їх динаміку та провести аналогію з досягненнями в олімпійському спорті. Це, в свою чергу, неможливо за відсутності розгорнутих уявлень про класифікаційні підходи, що використовуються в паролімпійському спорті.

Робота виконана у відповідності до плану НДР Львівського державного інституту фізичної культури.

Мета дослідження: визначити вплив класифікаційних підходів на результативність змагальної діяльності в паролімпійському спорті.

Завдання дослідження: 1. Визначити критерії класифікації спортсменів учасників Паралімпійських ігор. 2. Виявити динаміку спортивних результатів в легкій атлетиці на I–XI Паралімпійських іграх. 3. Обґрунтувати вплив класифікаційних критеріїв на досягнення спортив-

ного результату в Паралімпійських іграх.

Результати дослідження. В Паралімпійських іграх беруть участь спортсмени з пошкодженнями опорно - рухового апарату (ПОРА) та спортсмени з вадами зору. В межах кожної підгрупи проводиться класифікація для участі в змаганнях. Слід зауважити, що проблема формування класифікаційних груп не є характерною для спортсменів з вадами зору.

Складність процесу класифікації спортсменів з ПОРА (пошкодження хребта і спинного мозку, наслідки церебрального паралічу, ампутації та інші пошкодження опорно-рухового апарату) зумовлюється великою кількістю варіантів захворювань та їх перебігу. Крім того, будь – який вид спорту ставить свої вимоги до функціональних та рухових можливостей спортсмена – інваліда, а спортивний результат залежить не лише від його підготовленості, але і від ступеню збереження моторних функцій. Класифікація в спорті інвалідів має і надзвичайний моральний сенс. Розподіл на групи та класи повинен забезпечити рівні можливості в досягненні спортивного результату та впорядкувати суперництво.

У попередніх дослідженнях [3] нами було виявлено, що протягом усіх Паралімпійських ігор в легкій атлетиці розігрувалося від 26 комплектів нагород на I Паралімпійських іграх, до 447 на VII і 234 на XI Паралімпійських іграх, що склало 23%, 47% і 43% нагород відповідно. Саме тому наше дослідження було проведене на прикладі легкої атлетики.

Важливим результатом аналізу класифікаційних підходів є визначення динаміки кількості класифікаційних груп (рис. 1).

Так, на перших Паралімпійських іграх легкоатлети змагалися у трьох групах. Кількість груп постійно зростає, за виключенням Ігор 1992 року, коли було зроблено спробу об'єднати спортсменів з різними ураженнями в один клас відповідно до збережених функціональних можливостей. Подальше збільшення класифікаційних груп в легкій атлетиці пов'язано не з уточненням класифікації, а з введенням окремих “трекових” та “польових” стартових груп, що в переважній більшості дисциплін можуть мати однакову характеристику. Стабілізація класифікаційних груп на двох останніх Паралімпійських іграх на рівні 44 свідчить, на наш погляд, про їх граничну кількість.

Перший Паралімпійський період з 1960р. по 1972р. охоплює I – IV Паралімпійські ігри. В Паралімпійських іграх I періоду змагалися лише спортсмени з пошкодженнями хребта і спинного мозку.

В легкій атлетиці на I Паралімпійських іграх було розіграно 26 комплектів нагород та представлено лише швидкісно-силові дисциплі-

ни, а саме метання спису і булави та штовхання ядра. Окрім того спортсмени з параплегією змагалися в п'ятиборстві. Змагання проводилися лише у 3-х класифікаційних групах, позначених літерами А-С (від найбільших до найменших уразень).

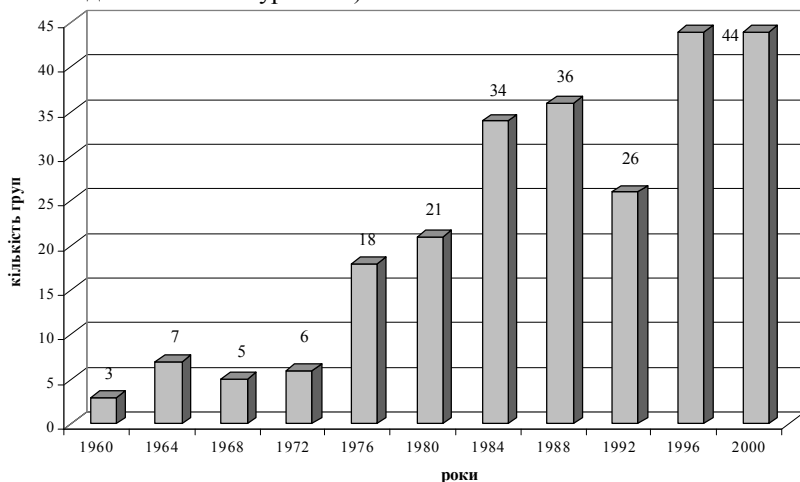

Рис. 1. Кількість класифікаційних груп у легкоатлетичних змаганнях Паралімпійських ігор

На II Паралімпійських іграх відбулося уточнення класифікації у металевих дисциплінах - спортсмени розподілялись на 4 класи (А-D). Разом з тим, у нових легкоатлетичних дисциплінах класифікаційні підходи були не відпрацьовані. Так, в гонках на 60м чоловіки поділялися на 2 класи – нижній і верхній, а жінки були представлені в одному класі – нижньому, змагання в слаломі відбувалися у “відкритому” класі. Процес уточнення класифікації тривав, і з 1972 року для всіх учасників Паралімпійських ігор почала застосовуватись класифікація ISMGF (International Stock Mandeville Games Federation), згідно з якою спортсмени поділяються на класи і групи залежно від локалізації пошкодження хребта і ступеню збережених рухових можливостей, що визначаються за допомогою мануально-м’язевого тестування.

Принципові зміни у складі учасників відбулися на V Паралімпійських іграх. Окрім збільшення кількості дисциплін, значно розширилась кількість нозологій та нозологічних підгруп, що спричинило понад дворазове зростання кількості комплектів нагород (з 189 у 1972 році до 444 у 1976 році). Збільшення кількості учасників та нозологічних груп (починають брати участь спортсмени з наслідками церебраль-

ного паралічу та іншими пошкодженнями опорно-рухового апарату) у період з 1980 по 1989 роки, загострює проблему класифікації. Для створення рівних можливостей досягнення результату в кожній нозологічній групі класифікація здійснюється окремо: пошкодження хребта та спинного мозку - 7 класів; ампутації - 9 класів; наслідки церебрального паралічу - 8 класів; інші пошкодження опорно-рухового апарату - 6 класів; вади зору - 3 класи, що призвело до “інфляції” змагального результату.

Починаючи з IX Паралімпійських ігор робиться спроба об’єднання спортсменів різних нозологічних груп у одну стартову групу за рівнем збережених можливостей, тому їх кількість знизилась порівняно з VIII Іграми (з 729 до 491).

Отже, сучасна класифікація складається з 2-х етапів: **I - загальна медична класифікація** – за нозологією (сліпота, церебральний параліч, ампутації, пошкодження хребта і спинного мозку). Спортсменів класифікують відповідно до критеріїв, представлених Міжнародними організаціями спорту для інвалідів; **II - функціональна класифікація** – розподіл на функціональні класи у кожному виді спорту визначається класифікаційною системою, що базується на функціональних спроможностях атлетів до виконання основних завдань у спортивній діяльності.

Динаміка результативності змагальної діяльності оцінювалася на прикладі найбільш популярних, видовищних і структурно відмінних видів легкої атлетики, а саме, спринт (100м) та штовхання ядра. Аналіз динаміки результатів у спринті на колясках в групі спортсменів з травмами хребта та спинного мозку з найменшими ураженнями виявляє лінійну позитивну динаміку покращання результатів з 22.1с у 1968 році до 14.4с у 2000 році. В групі з найбільшими ураженнями спостерігається дві ділянки лінійного покращання результатів (1968 – 1980 рр. - перша ділянка: з 24.2 с до 18.07 с, 1984 – 2000 рр. – друга ділянка: з 28.44 с до 17.82 с), що пов’язано, насамперед, з залученням у 1984 році спортсменів з дуже важкими ураженнями (рис. 2).

Порівняльний аналіз результативності змагальної діяльності в цих групах показав, що в період 1976 – 1980 рр. результати спортсменів в групах з найменшим та найбільшим ураженнями практично не відрізняються, що спричинило розширення класифікаційних груп на VII Паралімпійських іграх (рис.2).

Слід відзначити, що в період 1996 – 2000 рр. (IX – XI Паралімпійські ігри) спостерігається стабілізація результатів, як в стартових групах з найменшими ураженнями, так і з найбільшими ураженнями. Ці тенденції до стабілізації результату є аналогічними з олімпійським спортом і можуть свідчити, на наш погляд, про досягнення в пара-

лімпійському спорті біляграничних для можливостей спортсменів результатів.

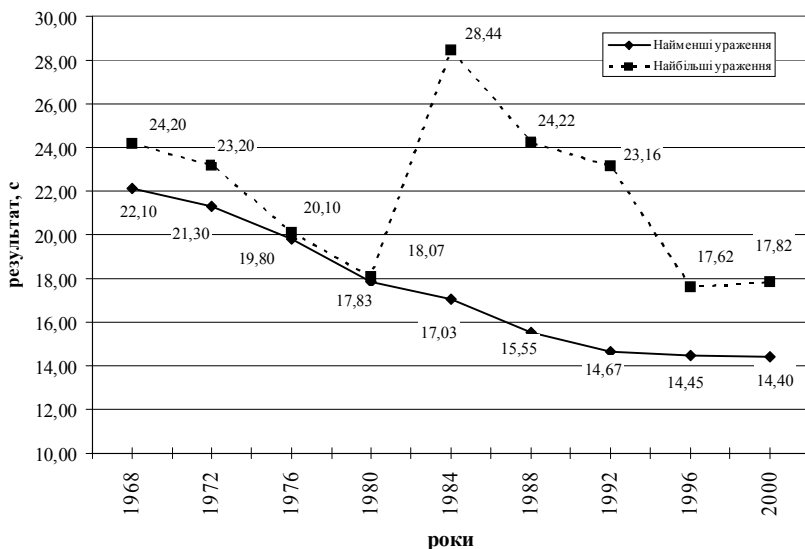

Рис.2. Динаміка результатів у спринті 100 м на колясках

Одним з найпопулярніших видів легкоатлетичних змагань, що є в програмі Паралімпійських ігор з 1960 року – є штовхання ядра. Результативність змагальної діяльності в штовханні ядра в період 1960 по 1968 незначно змінюється як в групах з найменшими, так і в групах з найбільшими ураженнями (рис. 3).

Впровадження нової класифікаційної системи, а саме класифікації ISMGF з 1972 року, дозволяє уточнити визначення функціональних можливостей спортсменів, що виявляється в суттєвій різниці результатів, які демонструються спортсменами різних класифікаційних груп. Ця різниця зберігається практично до останніх Паралімпійських ігор (рис. 3).

В групі з найменшими ураженнями спостерігається (за виключенням 1992 року) позитивна динаміка результату, в той час як в групі з найбільшими ураженнями результат дещо зростав до 1968 року, потім суттєво (практично вдвічі) знизився у 1972 році в зв'язку із впровадженням нової класифікаційної системи ISMGF та поступово досягнув вихідного рівня у 2000 році (1968 р. – 7.32 м та 2000 р. – 7.59 м).

При порівнянні результатів двох класифікаційних груп спортсменів з травмами хребта та спинного мозку у штовханні ядра спостер-

ігається тенденція до зближення рівнів результатів обох груп до впровадження класифікації ISMGF (1972 рік), після чого відзначається зворотна тенденція – відмінність в результатах зростає протягом усього періоду з 1972 по 2000 роки (за виключенням 1992 року).

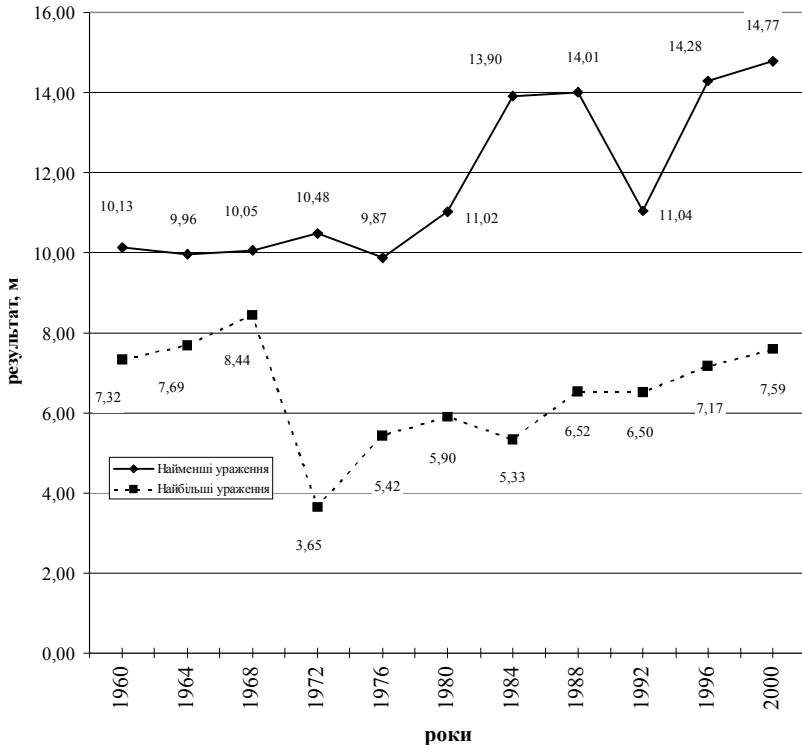

Рис. 3. Динаміка результатів у штовханні ядра на колясках

Дещо інша картина динаміки результатів спостерігається в дисципліні спринт 100 м серед спортсменів з ампутаціями. В групі з найбільшими ураженнями простежується в загальному незначна тенденція до покращання результатів. Результативність в групі з найбільшими ураженнями має значну позитивну динаміку (1976 р. – 19.7 с, 2000 р. – 12.61 с).

Порівняльний аналіз результативності змагальної діяльності в цих групах показав (рис. 4) суттєву різницю результатів в групах з найменшими та найбільшими ураженнями, з поступовим її зменшенням до 2000 р., що на наш погляд пов'язано як з удосконаленням системи підготовки спортсменів, так і з удосконаленням спортивних протезів [5].

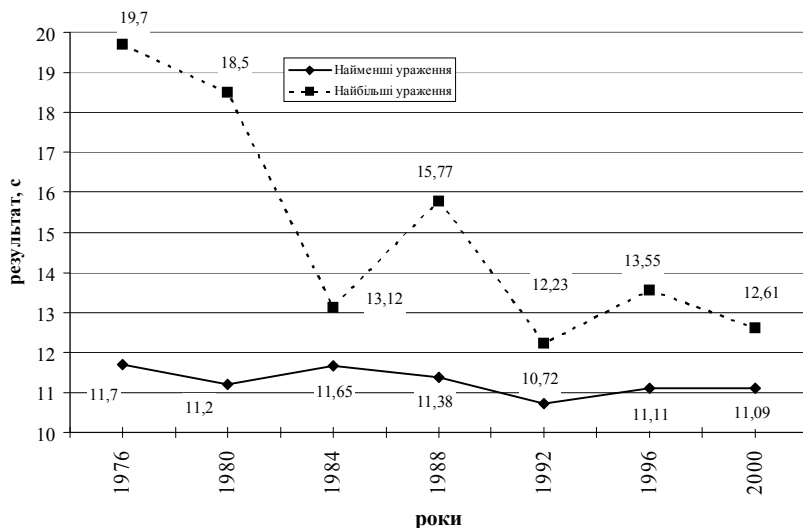

Рис.4. Динаміка результатів у спринті (100 м, спортсмени з ампутаціями)

Динаміка результатів у штовханні ядра спортсменами з ампутаціями в групі з найменшими ураженнями має хвилеподібний характер в період з 1976 по 1984 роки. В наступні роки результат стабільно зростає з 12.36 м до 12.5 м. В групі спортсменів з найбільшими ураженнями результати зростають хвилеподібно протягом усього періоду (рис.5). Причому, слід відзначити більш значущий приріст результатів (більше ніж вдвічі - з 6.32 м до 13.17 м) порівняно зі спортсменами групи з найменшими ураженнями (з 13.67 м до 14.5 м).

Порівняння результатів у штовханні ядра спортсменами з ампутаціями (рис.5), що належать до різних класифікаційних груп дає підстави стверджувати, що різниця в них має чітку тенденцію до зменшення, що на наш погляд вимагає уточнення класифікаційних критеріїв.

Висновки:

1. В результаті аналізу критеріїв класифікації спортсменів – учасників Паралімпійських ігор протягом 1960-2000 рр. можна виділити наступні періоди вдосконалення процесу класифікації: I період – 1960-1968 рр. – відсутність чітких критеріїв розподілу спортсменів з пошкодженням хребта та спинного мозку на групи для участі в змаганнях; II період – 1972-1976 рр. - впровадження класифікаційної системи ISMGF; III період – 1976-1988 рр. – проведення класифікації в межах кожної

нозологічної підгрупи (ПХСМ, наслідки ЦП, ампутації, інші пошкодження опорно-рухового апарату); IV період – 1992-2000 – впровадження двохетапної класифікації (загальної та функціональної).

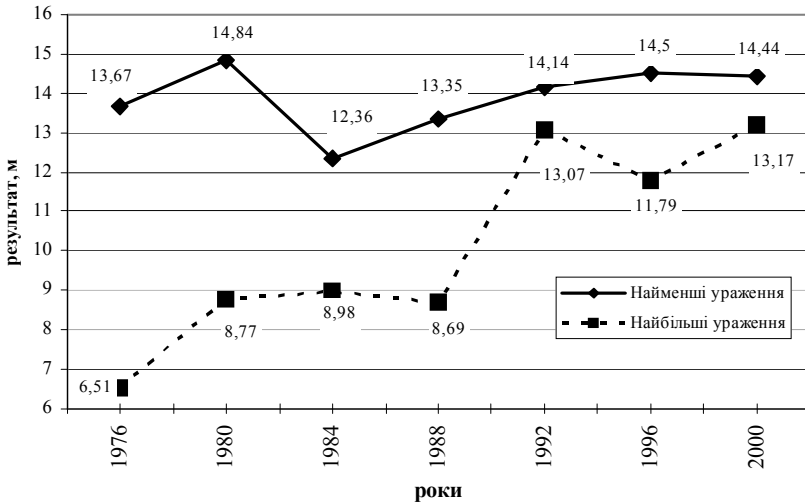

Рис.5. Динаміка результатів у штовханні ядра (спортсмени з ампутаціями)

2. Аналіз динаміки результатів змагань в спринті та штовханні ядра показує, що зменшення відмінностей між результатами в групах з найменшими та найбільшими ураженнями спричиняє зміни в класифікаційних підходах.

3. Аналіз динаміки результатів змагань в спринті та штовханні ядра виявляє чітко виражені нозологічні особливості. Так, в спортсменів з травмами хребта та спинного мозку в групах з **найбільшими** ураженнями спостерігається **незначне** збільшення результатів як у спринті, так і в штовханні ядра. А в групі з **найменшими** ураженнями відзначається більш значуще **зростання результатів**. Натомість, в спортсменів з ампутаціями в групах з **найбільшими** ураженнями результати **зростають вдвічі**, а в групі з **найменшими** ураженнями результат хвилеподібно **коливається на рівні середнього**.

4. Відсутність суттєвого зростання результатів в окремих класифікаційних групах протягом усього періоду їх участі в Паралімпійських іграх (штовхання ядра, спортсмени з ПХСМ в групі найбільших уражень; спринт та штовхання ядра, спортсмени з ампутаціями в групі найменших уражень), чи в певні історичні періоди (інші класифікаційні групи

в період 1992-2000 рр.) свідчить про досягнення їх біляграничного рівня для спортсменів відповідних нозологій.

5. Незважаючи на встановлену стабілізацію класифікаційних підходів в період 1996 – 2000 рр., вважається необхідним вдосконалення процесу розподілу спортсменів-паралімпійців на відповідні стартові групи для об'єктивізації визначення переможців, зрівняння можливостей спортсменів в досягненні результату.

Подальші дослідження планується провести у напрямку вивчення інших проблем параолімпійського руху.

Література

1. Бріскін Ю.А. Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади: навчальний посібник. – Львів: “Ахіл”, 2003. – 128 с.
2. Бріскін Ю.А. Організаційні основи Паралімпійського спорту: навчальний посібник. – Л.: “Кобзар”, 2004. – 180 с., іл.
3. Бріскін Ю., Передерій А., Бінова С. Тенденції формування програм паралімпійських ігор // Оздоровча і спортивна робота з неповносправними: Збірник наукових статей з проблем фізичного виховання і спорту та фізичної реабілітації неповносправних. - Львів: «Ахіл», 2003. - Вип.1. - С. 7-11
4. Бріскін Ю.А., Передерій А.В., Строкатов В.В. Параолімпійський спорт: навчальний посібник. -Львів: “Арал”, 2001.- 141 с.
5. Евсеев С.П., Курдыбайло С.Ф., Суляев В. Г. Материально-техническое обеспечение адаптивной физической культуры: Учебн. пособие / Под редакцией проф. С.П. Евсеева. — М.: Советский спорт, 2000. — 152 с.
6. Висковатова Т.П. Умственная отсталость и параолимпийский спорт // Наука в олимпийском спорте. - 2002. - № 2. - С. 30-36.
7. Приступа Е. Особенности системы спортивных соревнований инвалидов // Наука в олимпийском спорте. - 2002. - № 2. - С. 36-41.
8. Steadward R., Peterson C. Paralympics. – Canada, 1997. – 261 p.

Надійшла до редакції 13.07.2004р.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ПОЖЕЖНИКІВ - ДВОБОРЦІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ

Виноградський Б.А., Лащ В.А.

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. В статті розглядаються питання корекції системи підготовки спортсменів - двоборців в пожежно-прикладному виді спорту на основі врахування індивідуальних кількісних параметрів стану спеціальної фізичної та технічної підготовленості. Наводяться дані хронометражу проходження дистанції 100м з перешкодами з використанням варіативних умов.

Ключові слова: пожежно-прикладний спорт, моделі підготовленості, варіативні умови.

Аннотация. Виноградский Б.А., Лащ В.А. Совершенствования процесса подго-

товки пожарников - двоеборцев высокой квалификации на основе использования индивидуальных моделей специальной подготовленности. В статье рассматриваются вопросы коррекции системы подготовки спортсменов-двоеборцев в пожарно-прикладном виде спорта на основе учета индивидуальных количественных параметров состояния специальной физической и технической подготовленности. Приводятся данные хронометража прохождения дистанции 100м с препятствиями с использованием вариативных условий.

Ключевые слова: пожарно-прикладной спорт, модели подготовленности, вариационные условия.

Annotation. Vinogradskiy B.A., Lasch V.A. Perfectings of process of preparation of the firemen - двоеборцев of high proficiency on the basis of usage of personal models of a special efficiency. Correction question of the sport preparation system in the conflagration-applied kind sport considers in the article on the basis of consideration of individual quantitative state parameters of special-physical and technical preparedness. The authors give 100m obstacles distance passing dates use the variational conditions.

Keywords: conflagration-applied sport, preparedness models, variational conditions.

Постановка проблеми. Для процесу підготовки спортсменів високої кваліфікації характерне використання різноманітних засобів та методів, які здатні викликати стійкі та адаптаційні реакції з боку організму. Етапи максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсмена та збереження досягнень, крім того, вимагають використання індивідуального підходу до побудови тренувань. Незважаючи на певні загальнотеоретичні та практичні напрацювання з даної проблеми, реалізація згаданого підходу не відповідає сучасним умовам розвитку спорту. В більшості випадків, це стосується видів спорту, які є порівняно мало поширеними, в тому числі в пожежно-прикладному виді спорту.

Аналіз останніх наукових публікацій. В попередніх публікаціях, присвячених питанню індивідуалізації системи підготовки спортсменів з пожежно-прикладного спорту, закладені теоретичні основи з даного напрямку [1,2,3]. В зазначених роботах відмічається, що індивідуальна адаптація процесу підготовки - це, насамперед, така побудова послідовності тренувальних впливів для конкретного спортсмена, яка дає змогу забезпечити максимальну реалізацію його прогнозованого потенціалу. Оскільки в кожного спортсмена є свій власний потенціал, то повинна бути і власна схема тренувальних впливів. Проте нами практично не виявлено науково обґрунтованих варіантів педагогічних дій спрямованих на реалізацію індивідуального підходу в підготовці пожежників-двоеборців.

Роботу виконано згідно зі зведеним планом науково-дослідної роботи Львівського державного інституту фізичної культури.

Мета роботи – напрацювати підходи та алгоритм побудови тре-

нувальних дій практичної реалізації принципу індивідуалізації процесу підготовки пожежників–двоборців.

Завдання дослідження:

1. Визначити рівень спеціальної підготовленості спортсменів-двоборців високої кваліфікації.
2. Визначити особливості долання 100-метрової смуги з перешкодами у змінених тренувальних умовах.
3. Побудувати кореляційну матрицю взаємозалежностей параметрів спеціальної підготовленості.
4. Визначити динаміку горизонтальної складової швидкості долання 100-метрової смуги з перешкодами.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури; теоретичний аналіз і синтез, відеоаналіз змагальної та тренувальної діяльності, тестування спеціальної підготовленості спортсменів-двоборців, хронометраж та спідометрія при доланні 100-метрової смуги перешкод, математико-статистичний аналіз. Тестування спеціальної підготовленості спортсменів-двоборців полягало у визначенні таких показників: часу долання 100м без перешкод („гладкий біг”); кількості підтягувань на перекладні; кількості згинань та розгинань рук з положення упору на брусах; часу долання паркану з місця; кількості піднімань вантажу 5кг в стоячи на бумі; довжину стрибка з місця. Також визначався час пробігання дистанції 100м з перешкодами (змагальний варіант) та у змінених умовах: а) без долання паркану; б) без пробігання по буму; в) без взяття рукавів. Тестування проводилося з членами збірної команди Львівського інституту пожежної безпеки, в тому числі у тестуванні брали участь двоє членів збірної команди України з пожежно-прикладного спорту та четверо кандидатів у цю збірну.

Результати дослідження. Для визначення рівня розвитку спеціальної фізичної підготовленості спортсменів-двоборців підбиралися вправи, які, згідно з нашою гіпотезою, мали характеризувати фізичні якості, необхідні для ефективного виконання змагальної вправи.

Швидкісні якості визначалися під час пробігу дистанції 100м. Середній час виконання вправи у спортсменів-двоборців становив – 12,9с. Середнє квадратичне відхилення дорівнювало 0,68с., коефіцієнт варіації – 5.3.

Швидкісно-силові якості, які також відносяться до провідних у пожежно-прикладному спорті визначалися за допомогою двох вправ. Одна з них є розповсюдженою у різних видах спорту та у фізичному вихованні загалом – стрибок в довжину з місця, а інша вузько спеціалізована, і полягає в доланні паркану вистою 2м без розбігу (з відстані

1м). В середньому довжина стрибків групи спортсменів, які брали участь у тестуванні, становила 262 см, а розкид результатів дорівнював 5,6%. Час долання паркану встановив 1,2с, при цьому $d=0,14$, а $V=11\%$. Проміжний висновок може полягати у тому, що оскільки долання паркану є складнішою за координацією вправою, то й і розкид результатів є більшим, а також інформативність даного показника щодо стану фізичної підготовленості є вищою.

Таблиця 1

Показники спеціальної фізичної підготовленості спортсменів – двоєборців високої кваліфікації у пожежно-прикладному спорті

№ п/п	Прізвище	100 м „гладкий” біг (с)	Підтягування (к-сть разів)	Бруси (к-сть разів)	Час долання паркану з місця (с)	Піднімання вантажу 5 кг за 10 с стоячи на бумі (разів)	Стрибок з місця (см)
1.	Борсук	12.01	17	30	1.08	10	290
2.	Рушак	12.36	13	21	1.23	10	268
3.	Присяженко	12.22	10	7	1.34	9	272
4.	Мальчиков	12.33	10	6	1.2	8	269
5.	Швець	13.68	20	21	1.47	10	260
6.	Кір'ян	13.49	15	17	1.19	10	258
7.	Падалко	13.59	11	18	1.43	10	253
8.	Молчанов	13.71	11	20	1.52	10	233
9.	Гейко	13.45	12	18	1.28	9	261
10.	Рушак	13.1	10	15	1.2	9	258
	X	12.9	12.9	17.3	1.29	9.5	262
	д	0.68	3.4	6.9	0.14	0.7	14,6
	X+д	13.6	16.3	24.2	1.43	10.28	276
	X-д	12.3	9.4	10.3	1.15	8.7	247
	Варіація	5,3	25,5	40,2	11	7,4	5,6

Силову та силово-витривалістну підготовленість пожежників-двоборців визначали за допомогою трьох вправ: дві з яких є загальновідомими (підтягування на перекладені та згинання і розгинання рук у ліктьовому суглобі на брусах) і однієї, яка має специфічний характер (піднімання вантажу 5кг стоячи на бумі). Виконання вправ на брусах та перекладені виявило, що в середньому спортсмени підтягуються 13 разів, а згинання рук на брусах виконують 17 разів. Проте, як видно з параметрів розкиду результатів вибірок, спостерігається великий розкид індивідуальних показників:

- на перекладенні від 10 до 20 раз; $d=3,4$; $V=25,5\%$;
- на брусах від 6 до 30 раз $d=6,9$; $V=40,2\%$.

При підніманні вантажу 5кг за 10с стоячи на бумі, розкид по-

казників був незначний від 8 до 10 раз, при $d = 0,7$; $V = 7,4\%$. А середній результат підняття становив 9,5 рази. Такі показники свідчать або про нескладні умови виконання вправи для підготовлених спортсменів-двоборців, або про певну неадекватність цієї вправи при визначенні силової витривалості м'язів верхніх кінцівок, необхідної при перенесенні та з'єднанні рукавів у змагальній вправі.

Для визначення відносної сумарної оцінки фізичної підготовленості спортсменів-двоборців доцільно визначити певні межі (контрольні точки) для показників у різних вправах. Такими точками можуть бути показники $X \pm d$. Залежно від типу тестової вправи, індивідуальні показники, які виходять за вказані межі, оцінюються трьома балами (добрий показник), або одним балом (поганий показник). Два бали присвоюються у разі розміщення індивідуального показника в межах $X \pm d$. Результати розрахунків вміщено в таблиці 2.

Таблиця 2

Відносне оцінювання спеціальної фізичної підготовленості спортсменів – двоєборців високої кваліфікації у пожежно-прикладному спорті (в балах)

№ п/п	Прізвище	100 м гладкий біг (с)	Підтягування (к-сть разів)	Бруси к-сть разів	Час додання паркану з місця (с)	Піднімання вантажу 5 кг за 10 с стоячи на бумі (раз)	Стрибок з місця (см)	Сума
1.	Борсук	3	3	3	3	2	3	17
2.	Рушак	2	2	2	2	2	2	12
3.	Присяженк	3	2	1	2	2	2	12
4.	Мальчиков	2	2	1	2	1	2	10
5.	Швець	2	3	2	1	2	2	12
6.	Кір'ян	2	2	2	3	2	2	13
7.	Падалко	2	2	2	1	2	2	11
8.	Молчанов	1	2	2	1	2	1	9
9.	Гейко	2	2	2	2	2	2	12
10.	Рушак	2	2	2	2	2	2	12
	Разом	21	22	19	19	19	20	120

Аналіз показників таблиці 2 дає можливість визначити слабкі та сильні сторони фізичної підготовленості спортсменів і відповідно вносити корективи в систему підготовки. Це - один із дієвих способів забезпечення індивідуального підходу при управлінні групою спортсменів-пожежників.

Проте показники спеціальної фізичної підготовленості не завжди прямо впливають на кінцевий спортивний результат. Щоб пересвідчитися у цьому нами протестовано ту ж групу спортсменів з використанням змагальної та тренувальних вправ, які імітували процес проходження дистанції 100 метрів з перешкодами. Здійснювався хронометраж проходження 100 метрового відрізка пожежно-прикладного двоеборства: 1) у стандартних умовах; 2) без долання паркану; 3) без пробігу по буму 4) без взяття та з'єднання рукавів (таблиця 3). Як і в попередньому експерименті, визначалися середній час проходження дистанції у різних умовах, середнє квадратичне відхилення показників, коефіцієнт варіації, „контрольні точки” - $X \pm d$ для кожної з вибірок.

Такі показники характеризують сильні та слабкі місця в пробігу 100-метрової смуги з перешкодами. Відзначимо, що найменший розкид показників спостерігається при умові пробігу 100м без взяття рукавів, що може свідчити про складність виконання цього технічного елементу. Підтвердженням висунутої тези є, також, те що при відсутності роботи з рукавами, час проходження дистанції є суттєво меншим, у порівнянні з тими способами виконання тренувальних вправ, при яких не долався паркан та бум. Виходячи з таких міркувань припускаємо, що другим за складністю виконання технічним елементом є долання паркану. Дане припущення підтверджується величиною різниці часу між середніми значеннями змагального варіанту виконання вправи і виконання її без паркану. Вона становить в середньому 1,2с. Для порівняння: відсутність буму на дистанції зменшує час її проходження тільки на 0,5с.

Опосередковано величину складності того чи іншого елементу можна визначити шляхом відношення часу долання зміненого варіанту до часу долання змагального варіанту 100-метрової дистанції з перешкодами. Відношення середнього часу проходження 100-метрової смуги з перешкодами до часу проходження цієї ж смуги, але без паркану становить 1,08 рази; без буму 1,03 рази; без з'єднання рукавів 1,18 рази. Ми розглядаємо усереднені значення показників. Індивідуальні співвідношення можуть дещо відрізнятись, що свідчить про індивідуальні особливості виконання змагальної вправи. Найвищі значення співвідношень перевищують 1,2 рази, а найменші значення були нижчими 1, що вказує, перш за все, на нестабільність виконання спортивної вправи.

Цікаво прослідкувати і за кореляційними зв'язками між показниками хронометражу різних варіантів виконання змагальної та тренувальних вправ (таблиця 4). Маючи такі дані та дані відеоаналізу запропоновано графік горизонтальної швидкості долання 100-метрової смуги з перешкодами (рис. 1).

Таблиця 3

Показники хронометражу проходження 100-метрової смуги з перешкодами зі зміненими умовами

№ п/п	Прізвище	Спорт смуга, с	Без паркану, с	Без буму, с	Без рукавів, с
1.	Борсук	17	15.29	16.36	14.43
2.	Рушак	16.72	15.3	16.48	14.34
3.	Присяженко	16.74	15.81	16.1	14.43
4.	Мальчиков	17.8	15.95	16.91	14.79
5.	Швець	18.01	16.3	17.13	15.45
6.	Кір'ян	17.65	16.33	17.28	15.06
7.	Падалко	19.05	18.39	20.4	16.59
8.	Молчанов	18.76	18.18	18.04	15.58
9.	Гейко	18.37	16.81	17.88	16.11
10.	Рушак	20.2	18.71	18.68	15.9
	X	18.03	16.707	17.526	15.268
	д	1.107	1.277	1.293	0.783
	X+д	19.13	17.98	18.81	16.05
	X-д	16.92	15.42	16.23	14.48
	Варіація, %	6.14	7.65	7.38	5.13

З таблиці 4 видно, що найтісніший індивідуальний зв'язок мають показники змагального варіанту та вправи без долання паркану ($r=0,94$), а також вправи без використання буму та з'єднання рукавів ($r=0,92$). Коефіцієнти кореляції між іншими показниками часу є теж тісними, що має логічне пояснення, але дещо меншими ($r=0,82-0,87$).

Динаміка горизонтальної складової швидкості

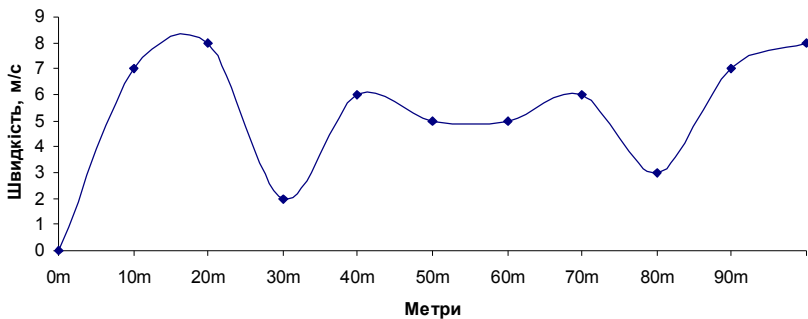

Рис. 1. Середні значення проходження 100-метрової смуги з перешкодами кваліфікованими пожежниками-двоєборцями

Таблиця 4
Кореляційна матриця взаємозалежностей часу додання 100-метрової смуги з перешкодами у різних варіантах

	Спорт смуга	Без паркану	Без буму	Без рукавів
1	x	0.938	0.820	0.842
2		x	0.878	0.848
3			x	0.921
4				x

Для індивідуальної побудови спеціальної підготовки необхідно також встановити взаємозв'язки між показниками спеціальної фізичної підготовленості, що розглядалися вище, та часом виконання змагального і тренувальних варіантів додання 100-метрової смуги з перешкодами (таблиця 5).

Таблиця 5
Кореляційна матриця взаємозалежностей часу додання 100-метрової смуги з перешкодами у різних варіантах та показниками спеціальної підготовленості у спортсменів пожежників-двоборців

Варіанти змаг. вправи	100 м „гладкий” біг (с)	Підтягування (к-сть разів)	Бруси (к-сть разів)	Час додання паркану з місця за 2 м (с)	Піднімання вантажу 5 кг за 10 с стоячи на бумі (к-сть разів)	Стрибок з місця (см)
1	0.63	-0.32	-0.06	0.28	-0.11	-0.61
2	0.68	-0.43	-0.08	0.47	0.04	-0.75
3	0.66	-0.31	0.03	0.40	0.14	-0.60
4	0.80	-0.19	0.03	0.48	0.06	-0.63

Простежується тісний кореляційний зв'язок між швидкісними якостями спортсменів-двоборців, зафіксованими на „гладкій” дистанції 100м, практично зі всіма варіантами виконання тренувальної вправи пожежного двоборства, яка розглядається (r = від 0,63 до 0,8). Виявлено факт найтіснішого зв'язку між часом пробігання „гладкої” стометрівки та варіанту 4 (без задіяння рукавів) з таблиць 4 та 5 ($r=0,8$). Такі ж, за характером залежності, зв'язки спостерігаються між показниками довжини стрибка в довжину з місця та результатами проходження варіантів змагальної вправи 100-метрівки з перешкодами (r = від -0,60 до -0,75). Інші кореляційні показники мають менш системний характер. Можна відзначити слабкий степінь зв'язку між часом додання паркану без роз-

бігу та часом проходження тренувальних варіантів змагальної вправи ((r від 0,40 до 0,48), та практичну відсутність його зі змагальною вправою (стандартні умови). Кількість підтягувань може слабо впливати на результати проходження дистанції 100-метрів з перешкодами у другому зміненому варіанті (таблиці 4,5) ((r = 0,43). Всі інші тестові вправи практично не впливають на змагальний результат.

Маючи індивідуальні дані проходження 100-метрової смуги з перешкодами та враховуючи взаємозалежність між показниками спеціальної підготовленості та спортивним результатом, постає реальна можливість індивідуалізації системи підготовки спортсменів пожежно-прикладного спорту, шляхом підвищення ефективності рухових дій спортсменів при проходженні окремих проміжків дистанції з використанням спеціальних вправ, що мають тісний кореляційний зв'язок із часом проходження кожної конкретної ділянки 100-метрової смуги.

Висновки. На підставі результатів проведених досліджень визначено рівень спеціальної підготовленості спортсменів-дворборців високої кваліфікації на основі використання спеціальних та широко поширених тестових вправ.

Для розробки індивідуальних моделей проходження 100-метрової смуги з перешкодами поряд зі змагальною вправою застосовано і її варіанти, які полягали у відсутності конкретних елементів перешкод, що дало можливість визначити частку часу у загальному часі, затрачену на їх подолання.

Побудовано кореляційні матриці взаємозалежностей параметрів спеціальної підготовленості та часових параметрів виконання змагальної вправи та тренувальних варіантів у пожежно-прикладному двоборстві.

На основі хронометражу та відеоаналізу запропоновано схему горизонтальної складової швидкості долання 100-метрової смуги з перешкодами для спортсменів-дворборців високої кваліфікації.

Подальші дослідження планується спрямувати на вивчення інших проблем вдосконалення процесу підготовки пожежників - дворборців високої кваліфікації на основі використання індивідуальних моделей спеціальної підготовленості.

Література

1. Михайлов В.М. Индивидуальная подготовка многоборков различной квалификации на основе использования модельных характеристик: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - Малаховка, 1988. - 24 с.
2. Лащ В.А. Аспекти індивідуалізації підготовки спортсменів-пожежників високої кваліфікації // Молода спортивна наука України: Збірник наукових статей у галузі фізичної культури і спорту. Вип.7: – Львів: НВФ „Українські технології”, 2003. -

Том.3. –С.233-241.

3. Лащ В.А. Теоретико-методичні основи індивідуалізації процесу підготовки спортсменів-двоборців в пожежно-прикладному спорті \ Молода спортивна наука України: Збірник наукових статей у галузі фізичної культури і спорту. Вип. 8: – Львів: НВФ „Українські технології”, 2004. -Том.1. –С.235-239.

Надійшла до редакції 20.07.2004р.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО- УПРАВЛІНСЬКИМИ СТРУКТУРАМИ У СПОРТІ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ

Гадайчук Д.Л.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотация. У статті наведені основні положення, отримані в результаті проведених досліджень із питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами в спорті вищих досягнень

Ключові слова: спорт вищих досягнень, фінансові ресурси, державне фінансування.

Аннотация. Гадайчук Д.Л. Результаты исследований по вопросам использования финансовых ресурсов организационно-управленческими структурами в спорте высших достижений. В статье представлены основные положения, полученные в результате проведенных исследований по вопросам использования финансовых ресурсов организационно-управленческими структурами в спорте высших достижений

Ключевые слова: спорт высших достижений, финансовые ресурсы, государственное финансирование.

Annotation. Gadaychuk D.L. Outcomes of examinations on usage of financial resources by organizational administrative frames in sports of higher reachings. In article the primary conclusions obtained as a result of conducted researches on bankroll's use by the administrative-organizational structures in top-level sports are submitted.

Key words: top-level sports, bankroll, government financing

Постановка проблеми. Проблема дослідження полягає в протиріччі між необхідністю удосконалення та активізації системи фінансового забезпечення спорту вищих досягнень, і нестачею ресурсів у галузі, шляхом дослідження механізмів фінансової діяльності в галузі, обґрунтування критеріїв ефективності фінансових витрат, визначення пріоритетів у галузевій структурі капіталовкладень, а також ролі держави у фінансовому забезпеченні розвитку спорту, з метою підвищення ефективності функціонування галузі фізичної культури і спорту.

Комплексне дослідження проблеми вдосконалення і активізації системи фінансового забезпечення спорту вищих досягнень дозволило систематизувати теоретичні положення розглянутої проблематики, зро-

бити аналіз, а також запропонувати конкретні рекомендації з оптимізації процесу використання фінансових ресурсів у спорті вищих досягнень.

Зв'язок роботи з науковими та практичними завданнями.

Обраний напрям дослідження відповідає завданням Концепції підготовки спортсменів України до Ігор XXVIII Олімпіади, затвердженої наказом Держкомспорту України, п.8 (Фінансування олімпійської підготовки), та Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту, схваленої рішенням Колегії Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту 27 листопада 2003 року, п.7 (Удосконалення засад функціонування сфери фізичної культури і спорту) [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш всебічно аспекти фінансування спорту вищих досягнень у нових соціально-економічних умовах розкриті в роботах російських вчених. Ними хоча й не запропоновані конкретні шляхи розв'язання даної проблеми, однак досить глибоко відбиті всі її сторони, що дає можливість здійснити подальше наукове вивчення і вирішення цієї проблеми. Досвід іноземних фахівців з питань фінансового забезпечення спорту вищих досягнень носить більш теоретичний, ніж практичний характер, тому що, в основному, розглядаються недержавні форми його фінансування, які здійснюються в якісно інших соціально-економічних умовах розвитку як сфери фізичної культури і спорту, так і в цілому країни. На жаль, у роботах українських фахівців основні аспекти досліджуваної нами проблеми зачіпаються лише побічно, в окремих програмах, концепціях або як один з додаткових заходів удосконалення системи підготовки спортсменів.

Мета даної статті полягає у відображенні основних результатів проведених досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищих досягнень.

Результати досліджень та їх обговорення

I. У рамках дисертаційного дослідження був проведений аналіз соціально-економічного стану галузі фізичної культури і спорту, у якому здійснюється формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у спорті вищих досягнень.

1. Аналіз основних кількісних даних розвитку сфери фізичної культури і спорту: кількості підприємств, організацій, навчальних закладів, де проводиться фізкультурно-оздоровча робота; наявність спортивних споруд; наявність ДЮСШ і СДЮШОР, показав, що в цілому спостерігається позитивна тенденція їх розвитку [1,2]. Проте зростання показників не завжди позитивно впливає на галузь у цілому. Так, наприклад, збільшення числа вищих навчальних закладів, у яких прово-

диться фізкультурно-оздоровча робота, у переважній більшості, обумовлено зростанням числа неспеціалізованих навчальних закладів, де відкриваються факультети фізичної культури і спорту, що у свою чергу, призводить до зниження рівня підготовленості кадрів галузі.

Явна тенденція збільшення спортивних споруд досягнута за рахунок збільшення на 9490 одиниць спортивних майданчиків і полів, хоча в той самий час, відбувається зниження і так відносно малої кількості, у порівнянні з останніми, стрілецьких тирів, плавальних басейнів, стадіонів і спортивних залів. У цьому випадку збільшення одних показників відбувається за рахунок зменшення інших, що свідчить про «боротьбу за виживання» у галузі фізичної культури і спорту.

2. У результаті аналізу соціально-економічного стану сфери фізичної культури і спорту, а також основних джерел її фінансування, нами була запропонована загальна структура фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту. Залежно від основних складових сфери і цілей, якими вони керуються, нами були виділені чотири підсистеми, які забезпечують фінансування фізичної культури і спорту: 1 - «державна (комітетська) підсистема», 2 - «суспільно-відомча підсистема», 3 - «суспільно-комерційна підсистема», 4 - «комерційна підсистема». Дана структура фінансування дозволяє створити загальне уявлення про забезпечення галузі фінансовими ресурсами, а також класифікувати основні організаційні структури, що беруть участь у процесі управління фінансами в сфері фізичної культури і спорту.

3. В зв'язку з тим, що аналіз літературних джерел по досліджуваній проблемі виявив необхідність проведення подальших досліджень переважно в рамках державного фінансування спорту вищих досягнень, то при характеристиці соціально-економічного стану галузі ми детально проаналізували фінансування сфери фізичної культури і спорту за рахунок коштів державного бюджету країни за період 1999 - 2004 рр.

Всі витрати на галузь фізичної культури і спорту відповідно до функціональної класифікації та їх цільового призначення, були нами об'єднані в 11 цільових груп-напрямків. Проаналізувавши кількісні показники бюджетних коштів, які виділялись по цих напрямках, і розрахувавши їх середній показник за досліджуваний період, ми одержали наступні результати: як ми й припускали раніше, найбільша кількість прямих державних асигнувань виділяється на спорт вищих досягнень - 53,1%. Наступний пріоритетний напрямок державного фінансування є «освіта» - на нього припадає 15,8% від загальних асигнувань. Далі йде розвиток матеріально-технічної бази спорту вищих досягнень, оснащення баз олімпійської підготовки, підтримка спортивних споруд - даний на-

прямок становить 14,1%. Також велика частка державних коштів іде на спорт інвалідів - 10,3%. Інші напрямки становлять відносно невелику частину від загальних бюджетних дотацій у галузь фізичної культури і спорту: неолімпійські види спорту і масові заходи з фізичної культури і спорту складають 2,7%; управління в сфері фізичної культури і спорту - 1,1%; утримання і навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл - 0,8%; інші витрати - 0,7%; наука - 0,6%; підтримка фізкультурно-спортивних організацій - 0,4% і культура -0,3%.

4. На основі аналізу кількісних показників і динаміки бюджетних коштів, які виділялися протягом часу, у рамках якого проводилося наше дослідження, ми розробили класифікацію основних напрямків державного фінансового забезпечення галузі фізичної культури і спорту: 1 - високо пріоритетні напрямки державного фінансового забезпечення: 1.1.високопріоритетні зростаючі напрямки, 1.2.високо пріоритетні убутні напрямки; 2 - середньо пріоритетні напрямки державного фінансового забезпечення: 2.1.середньо пріоритетні зростаючі напрямки 2.2.середньо пріоритетні убутні; 3 - низько пріоритетні напрямки державного фінансового забезпечення: 3.1.низько пріоритетні зростаючі і 3.2.низько пріоритетні убутні напрямки.

На наш погляд, дана класифікація може використовуватися як схема для кількісно-якісного аналізу і характеристики напрямків державного фінансування галузі фізичної культури і спорту.

II. У результаті експертного опитування були виявлені особливості управління фінансовими ресурсами в спорті вищих досягнень в існуючих соціально-економічних умовах розвитку галузі, а також можливі шляхи оптимізації даного процесу:

1. У результаті дослідження підтвердилося припущення про те, що державний бюджет країни повинен бути головним джерелом фінансування спорту вищих досягнень, так як практично всі експерти поставили його на перше місце за пріоритетністю. А головною його метою при виділенні коштів на спорт вищих досягнень - є медаль, і як результат, зростання престижу держави на міжнародній арені. Це визначальний фактор фінансування спорту вищих досягнень із державного бюджету. Звідси був виведений сучасний принцип бюджетного фінансування спорту вищих досягнень, який полягає в одержанні як найбільше престижу на виділений обсяг бюджетних коштів.

2. Олімпійський спорт є центральним об'єктом державного бюджетного фінансування. На нього повинна припадати більша частина фінансових коштів з державного бюджету країни.

3. Дослідження показали, що існуюча система розподілу бюд-

жетних коштів організаційно-управлінськими структурами (у даному випадку центральним органом управління в сфері фізичної культури і спорту) між видами спорту є необ'єктивною. Крім того, відсутні чіткі критерії, якими керуються організаційно-управлінські структури при прийнятті рішень у процесі управління фінансовими ресурсами в сфері спорту вищих досягнень.

4. Як показали результати експертного опитування, з метою оптимізації процесу управління фінансовими ресурсами доцільно:

- у процесі підготовки до Олімпійських ігор, бюджетне фінансування концентрувати на тих видах спорту, які за результатами виступів збірних команд у минулому і поточному олімпійському циклах можуть реально претендувати на олімпійські медалі;

-з метою подальшого розвитку зимових олімпійських видів спорту, в умовах обмеженого фінансування, необхідно створити нормативно-правові умови для розвитку зимового туризму.

- здійснювати контроль всіх підвідомчих структур за використанням фінансових коштів, які виділяються на спорт вищих досягнень. Можливо, доцільно ввести новий метод фінансового забезпечення спорту вищих досягнень «фінансування на зворотній основі».

Аналіз основних статей фінансування спорту вищих досягнень із державного бюджету України, виявив:

1. Найбільш пріоритетними статтями бюджетного фінансування напрямку спорту вищих досягнень є організаційне та фінансове забезпечення спорту вищих досягнень і проведення навчально-тренувальних зборів і змагань. Вони становлять відповідно 40% і 39% від загальних бюджетних асигнувань.

2. Бюджетні кошти за даним напрямком протягом досліджуваного періоду постійно зростають й, крім того, динаміка фінансування спорту вищих досягнень обумовлена зміною загального фінансування галузі з державного бюджету країни.

3. Підвищену увагу держави до підготовки збірних команд з олімпійських видів спорту до офіційних змагань вищого рівня. Про це свідчать показники процентного співвідношення коштів, які виділяються по статтях бюджету на спорт вищих досягнень, а також високі показники середнього темпу зростання бюджетного фінансування по статтях «проведення навчально-тренувальних зборів і змагань» та «підготовка та участь національних збірних команд України в Олімпійських іграх». Це підтверджує думку експертів, про те, що олімпійський спорт є головним об'єктом державного бюджетного фінансування.

III. На підставі принципу бюджетного фінансування та особли-

востей управління фінансами в спорті вищих досягнень, були розроблені науково-методичні основи створення механізму раціонального використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами в спорті вищих досягнень, на прикладі олімпійських видів спорту, тому що вони є пріоритетним об'єктом бюджетного фінансування.

1. Був проведений аналіз взаємозв'язку основних показників розвитку олімпійських видів спорту, які лежать в основі прийняття рішень при розподілі фінансових ресурсів між видами спорту. В результаті цього, були отримані дані, які свідчать про те, що більшість видів спорту фінансуються необґрунтовано. На показники результативності практично не впливають кількість учнів спортивних шкіл, кількість тренерів і членів збірних команд. Тільки два види спорту мають правильний логічний ланцюжок, де оптимально пов'язані основні досліджувані характеристики з результативністю.

2. При аналізі раціональності витрат бюджетних коштів стосовно результатів виступів збірних команд було доведене припущення про те, що існуюча система розподілу видів спорту за пріоритетністю некоректна. Ні кількість учнів спортивних шкіл, ні кількість тренерів і членів збірних команд, ні навіть результати виступів збірних команд, сьогодні, не лежать в основі поділу видів спорту на категорії. Сьогодні, пріоритетність (категорійність) видів спорту визначається тільки рівнем фінансування виду спорту. Що у свою чергу, доводить недоцільність існування наказів «Про пріоритетність і категорійність видів спорту», відповідно до яких, повинен здійснюватись розподіл фінансових коштів між видами спорту виходячи з результатів виступу збірних команд, наявності тренерських кадрів і розвитку інфраструктури виду спорту.

3. На підставі аналізу вищевказаних критеріїв була розроблена методика визначення рівня можливої результативності залежно від фінансування, а також визначення обсягу фінансування необхідного для досягнення заданої результативності. Рівень результативності доцільно розраховувати з урахуванням, крім фінансування, також показників кількості майстрів спорту і майстрів спорту міжнародного класу.

4. Нами була розроблена модель визначення пріоритетності виду спорту. Однак дана модель пропонує визначення граничного показника, що поділяє види спорту на пріоритетні та непріоритетні. Визначення пріоритетності здійснюється на основі показників фінансування наступного року, які доцільно розраховувати, ґрунтуючись на результативності поточного року, а також кількості майстрів спорту і майстрів спорту міжнародного класу, що уточнює запропоновану модель. Існуюча система розподілу видів спорту за пріоритетністю передбачає їх поділ на три

категорії. На наш погляд, доцільно використовувати або дворівневу або чотирьохрівневу систему категорійності видів спорту, про що свідчать результати аналізу раціональності фінансових витрат стосовно результативності видів спорту.

5. Як додатковий показник до визначення пріоритетності видів спорту може бути використаний показник вартості медалі різного гатунку, на міжнародних офіційних змаганнях в окремих видах спорту. У дисертаційній роботі була запропонована методика визначення даного показника виходячи з результатів виступів збірних команд з олімпійських видів спорту і витрат державного бюджету України, передбачених єдиними календарними планами спортивних заходів у відповідному олімпійському циклі. У випадку принципової згоди з даною методикою, доцільно включити також фінансові витрати на матеріально-технічне забезпечення видів спорту, витрати, пов'язані з утриманням спортсменів вищих категорій та інші.

6. І на закінчення, на підставі проведених досліджень, розроблений узагальнений механізм оптимізації процесу використання фінансових коштів організаційно-управлінськими структурами в спорті вищих досягнень, який складається з 9 основних етапів. Вихідною складовою механізму раціонального використання фінансових ресурсів у спорті вищих досягнень є фінансове управління, яке повинне ґрунтуватися не лише тільки на знаннях та досвіді керівників сфери, але й на фактичних показниках фінансової діяльності, визначенні факторів, які можуть вплинути на неї, розрахуванні коефіцієнтів впливу, що характеризують зміни умов діяльності.

На підставі проведених досліджень ми розробили ряд **практичних рекомендацій** з використання механізму оптимізації процесу розподілу і використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами в спорті вищих досягнень, які могли б сприяти підвищенню ефективності функціонування як Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту, так і Комітету з фізичної культури і спорту АР Крим та управлінь з питань фізичної культури і спорту обласних державних адміністрацій та держадміністрацій м. Києва та Севастополя. Для цього необхідно:

1. Змінити пасивне ставлення до аналізу фінансової діяльності в сфері фізичної культури і спорту.

З метою оптимізації процесу управління фінансами в сфері фізичної культури і спорту необхідно здійснювати аналіз фінансового забезпечення сфери. Дані по фінансуванню галузі, представлені в довідниках «Україна спортивна в цифрах і коментарях», виданих під керів-

ництвом Держкомспорту України, носять низько інформативний, обмежений характер і часом містять некоректні розрахункові показники з питань фінансування галузі (довідник 2000 року).

Крім того, необхідно визначити місце спорту вищих досягнень у галузевому фінансуванні фізичної культури і спорту. Виявити взаємозв'язок «цілі - результат» для спорту вищих досягнень, а також для кожного напрямку сфери, відповідно до якого здійснюється фінансування; провести якісний аналіз можливості та доцільності фінансового забезпечення спорту вищих досягнень за рахунок використання різних джерел коштів. А також визначити перелік критеріїв, на основі яких доцільно розробити необхідні моделі оптимізації фінансового забезпечення спорту вищих досягнень.

Це надасть можливість вирішувати актуальні питання фінансування не тільки на рівні вимог постійного збільшення фінансових ресурсів, але й на рівні розробки та впровадження механізмів їх раціонального обліку і використання.

2. З метою створення об'єктивного уявлення про ситуацію, яка склалася на сьогоднішній день у спорті, а також привернення уваги до проблем спорту вищих досягнень на всіх рівнях державного управління необхідно:

2.1. здійснювати порівняльний аналіз результатів і щорічно підводити підсумки виступів збірних команд України в міжнародних і всеукраїнських змаганнях по видах спорту;

2.2. розробити нову систему підведення підсумків роботи обласних організацій по підготовці спортсменів високого класу та методи їх заохочення. Можливо, варто спростити систему підведення підсумків, скасувавши систему перезаліків результатів спортсменів областям, фізкультурно-спортивним товариствам і відомствам.

2.3. переглянути систему підведення підсумків у комплексних заходах, здійснюючи її за олімпійською системою (медалі, очки), що дозволить об'єктивно оцінювати розвиток різних видів спорту в областях, фізкультурно-спортивних товариствах і відомствах.

3. Доцільно використовувати методику розрахунку вартості медалей в окремих видах спорту, як основного індикатора ефективності використання фінансових ресурсів у спорті вищих досягнень.

3.1. Необхідно звернути особливу увагу на види спорту, де виявляється явна невідповідність між фінансовою вартістю медалі та рівнем офіційного змагання, де вона завойована. Можливо відповідні фінансові кошти дозволять вибороти медаль вищого ґатунку в змаганнях вищого рівня в іншому виді спорту.

3.2. Аналізувати показники фінансових коштів, витрачені на види спорту, які не принесли віддачі у вигляді медалей на офіційних змаганнях, тобто мають нульову результативність. Ці дані свідчитимуть про недоцільне використання цих коштів.

3.3. В зв'язку з тим, що процентний показник недоцільно витрачених коштів у зимових видах спорту вище, варто звернути увагу на подальшу перспективу розвитку більшості зимових олімпійських видів спорту.

4. Існують «медалеємні» види спорту, без перемог у яких неможливе досягнення загального успіху. Тому, необхідно в самі короткі терміни розробити сучасну базу і необхідне науково-методичне забезпечення підготовки спортсменів саме в тих видах спорту, де ми можемо реально претендувати на олімпійські медалі в 2006, 2008рр. Наша держава сьогодні не настільки багата, щоб дозволити собі фінансувати ті види спорту, які не можуть завойовувати медалі на офіційних міжнародних змаганнях, і, крім того, багато з них не мають сьогодні необхідної матеріально-технічної бази і кадрового забезпечення. Як би нам не хотілося займати лідируючі позиції в зимових олімпійських видах спорту, але в нас немає для цього ніяких можливостей. Не можна показати високий результат на зимовій Олімпіаді, розраховуючи, у щонайкращому разі, на три «своїх» види спорту. Зимові види спорту вимагають сучасної МТБ, яку потрібно не тільки створити, але й в подальшому утримувати, вкладаючи в це величезні фінансові кошти. А робити це регулярно за рахунок бюджетних коштів, обмежуючи тим самим інші види спорту, на наш погляд, не зовсім доцільно. Розвиток зимових видів спорту вірогідний лише за умови створення нормативно-правової бази для розвитку зимового туризму. Тільки туризм може здійснити необхідні фінансові вливання для розвитку МТ і кадрової бази для цих видів спорту, а штучне їх насадження та розвиток, державі, з її обмеженими фінансовими ресурсами, сьогодні не під силу. Ми маємо велику кількість видів спорту, які вимагають незначних інвестицій з боку держави і які в короткі терміни дадуть віддачу у вигляді результатів на чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх. Тому необхідно визначити реально перспективні види спорту і здійснювати державне фінансування тих видів, які дійсно, в найближчий час, дозволять вивести український спорт вищих досягнень на якісно новий рівень його розвитку.

5. Переглянути систему поділу видів спорту на категорії, яка регламентує розподіл фінансових коштів між видами спорту, у зв'язку з науково доведеною її необ'єктивністю та неспроможністю.

На наш погляд, доцільне впровадження чотирьохрівневої сис-

теми категорійності видів спорту. На першому етапі визначати приналежність виду спорту до групи пріоритетних або непріоритетних згідно запропонованої в роботі моделі. На другому етапі, на підставі додаткових показників, наприклад, вартості медалі, здійснювати розподіл видів спорту усередині груп. Однак дана модель передбачає фінансування тільки тих видів спорту, які дають віддачу у вигляді медалей на чемпіонатах і першостях (юніори) світу і Європи.

6. За чинним Законом України «Про фізичну культуру і спорт» відповідальності за розвиток тих видів, які приносять найвищі досягнення фактично ніхто не несе. Можливо, доцільно здійснювати фінансування деяких видів, а можливо й усього спорту вищих досягнень, через федерації з видів спорту на зворотній основі - якщо немає позитивного результату, жадати від федерацій повернення витрачених фінансових коштів, можливо навіть з відсотками. Для цього необхідно розробити нормативно-правове забезпечення, яке визначатиме ступінь відповідальності кожного учасника системи підготовки спортсменів високого класу.

7. Вважаємо за доцільне при Держкомспорті України створити фонд розвитку фізичної культури і спорту України з позабюджетних коштів з метою накопичення і використання фінансових ресурсів для додаткового фінансування розвитку фізичної культури і спорту в країні відповідно до діючого законодавства. Управління фондом повинне здійснюватися тільки через центральний галузевий орган.

Держкомспорт України повинен усіляко заохочувати та підтримувати ініціативу федерацій з проведення на території України офіційних міжнародних змагань, які крім підвищення престижу і популярності нашої країни у світі, принеситимуть досить високий рівень прибутку організаторам. За домовленістю з федерацією доцільно здійснювати фінансування заходів такого рівня за рахунок коштів даного фонду. Прибуток, отриманий від проведення чемпіонатів повинен акумулюватися на спеціальних рахунках відповідних видів спорту в даному фонді та використовуватися строго за призначенням на розвитку саме цього виду спорту.

Висновки

Фінансування спорту містить у собі безліч проблем. А тому, має бути чимало зроблено на рівні законів та інших документів, які чітко регламентуватимуть фінансування та розвиток спорту вищих досягнень з позицій і сьогодення, і здорового глузду.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Сподіваємося, що проведені нами дослідження покладуть ос-

нову для подальшого вивчення цієї проблеми, допоможуть привернути увагу як наукових фахівців сфери фізичної культури і спорту, так і функціонерів галузі до такого важливого та актуального питання як управління фінансами в сфері спорту вищих досягнень.

Література :

1. Інформаційний довідник: Основні показники розвитку зимових олімпійських видів спорту в Україні у 2001 році та за олімпійський цикл 1998-2002рр./Сост. В.П.Безсмертний. – К.: Експрес, 2002. – 123с.
2. Інформаційний довідник: Основні показники розвитку літніх олімпійських видів спорту в Україні в 2000 році та за Олімпійський цикл 1997 – 2000 рр./ Сост.М.С.Приймак, В.П.Безсмертний, Р.С.Крушельницький – К.: Експрес, 2001. – 346с.
3. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (проект)// Спортивна газета. – К.: 4.12.2003. – спецвипуск.- С.1-8.

Надійшла до редакції 17.07.2004р.

ФАКТОРНА СТРУКТУРА ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ГАНДБОЛІСТІВ ВИСОКОГО КЛАСУ

Козіна Ж.Л., Слюсарев В.Ф., Волков Є.П.

Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Показники розширеного комплексного тестування гандболістів розбиваються на шість факторів. В перший і найголовніший фактор увійшли показники швидкісно-силової підготовленості та точності кидків в поєднанні з антропометричними даними, що необхідно враховувати при побудові навчально-тренувального процесу в гандболі.

Ключові слова: гандбол, комплексне тестування, факторний аналіз.

Аннотация. Козина Ж.Л., Слюсарев В.Ф., Волков Е.П. Факторная структура подготовленности гандболистов высокого класса. Показатели расширенного комплексного тестирования гандболистов разбиваются на шесть факторов. В первый и главный фактор вошли показатели скоростно-силовой подготовленности и точности бросков в сочетании с антропометрическими данными, что необходимо учитывать при построении учебно-тренировочного процесса в гандболе.

Ключевые слова: гандбол, комплексное тестирование, факторный анализ.

Annotation. Kozina Z.L., Sliusarev V.F., Wolkov E.P. Factorial structure of readiness of handballers of a high class. Parameters of the expanded complex testing of handballers are broken into six factors. Parameters of power-force readiness and accuracy of throws have come in the first and a primary factor in a combination with the anthropometrical data, that it is necessary to take into account at construction of study-training process in handball.

Key words: handball, complex testing, the factorial analysis.

Постановка проблеми. Сучасний гандбол вимагає розробки методик, які дозволяють оптимізувати навчально-тренувальний процес

[4,7]. Це являється досить складним завданням, оскільки обсяг і інтенсивність тренувальних навантажень не можуть підвищуватися необмежено [5]. Ця проблема ускладнюється ще й тим, що гандбол – це атлетична гра, яка вимагає розвитку всіх фізичних якостей [3], а також – володіння широким арсеналом складної техніки і тактики [7]. Тому для гармонійної побудови навчально-тренувального процесу в гандболі в першу чергу необхідне визначення основних напрямків його побудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вважають провідні спеціалісти спортивних ігор [4,7], для грамотної побудови навчально-тренувального процесу в гандболі слід застосовувати широкий спектр показників підготовленості, сучасні методи аналізу отриманих даних [5]. На основі синтеза широкого комплексу показників підготовленості створення методик тренування, які найбільш відповідають вимогам навчально-тренувального процесу в конкретний проміжок часу, стає досить реальним. Із сучасних математичних засобів найбільш підходящим для цього є факторний аналіз [2] широкого комплексу показників підготовленості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дослідження проведене згідно зведеному плану науково-дослідної роботи Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту на 2001-2005 р. за темою 1.2.18. „Оптимізація навчального-тренувального процесу спортсменів різного віку та кваліфікації в спортивних іграх” (№ державної реєстрації 0101U006471).

Мета роботи: визначити факторну структуру підготовленості гандболістів вищих розрядів.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, методи педагогічного тестування, методи фізіологічного тестування (вимір швидкості зорово-моторної реакції, аналіз серцевого ритму [1], біохімічний аналіз крові на концентрацію гемоглобіна, кортизола та інсуліна, тест PWC_{170} [6], методи математичної статистики (кореляційний, факторний аналізи) з застосуванням комп'ютерних програм „EXEL” і „SPSS-11”.

Результати дослідження показали, що в сучасному гандболі точність виконання технічних рухів знаходиться в тісному взаємозв'язку з розвитком швидкісно-силових якостей. Про це свідчать результати кореляційного та факторного аналізу.

Так, достовірні середні та високі (0,5-0,9) (табл.1) коефіцієнти взаємозв'язку виявлені між точністю кидків та швидкістю пробігання 6-ти - метрового відрізка, стрибком з місця, метанням набивного м'яча з розбігу, швидкістю реакції, концентрацією в-ендорфінів, гемоглобіну, абсолютними та відносними значеннями PWC_{170} , активністю симпатич-

ного відділу вегетативної нервової системи за показниками серцевого ритму [2]. Це свідчить про те, що в сучасному гандболі комплексне проявлення швидкісно-силових якостей, як їх „зовнішнє” проявлення за даними педагогічного тестування, так і „внутрішнє” їх проявлення за даними фізіологічних та лабораторних тестів, тісно пов’язане з точністю кидків. Тому точність кидків в сучасному гандболі слід розвивати в сполученні з розвитком швидкісно-силових якостей, і саме таким чином будувати методичу навчання кидкам чи іншим технічним прийомам, на самих початкових етапах навчання акцентуючи швидкісно-силовий аспект техніки.

Таблиця 1

Усереднені показники тестування гандболістів вищих розрядів

№	Показники	Середнє значення	Стандартне відхилення	Коефіцієнт корр. із штрафним кидком з місця (r - кидок1)	Коефіцієнт корр. із кидком з розбігу в стрибку (r - кидок2)
1	Зріст (см)	185	10,51982	0,32	0,544
2	Вага (кг)	74,7143	8,45999	0,428	0,818
3	6м (с)	1,1629	0,05314	-0,832	-0,362
4	24м (с)	9,0571	0,05345	0,037	-0,165
5	Стрибок з місця (см)	56,4286	5,94018	0,642	0,743
6	Стрибок з розбігу (см)	71,4286	2,0702	-0,117	0,422
7	Швидкісна стрибучість (кільк. раз)	33,1429	2,47848	-0,32	-0,683
8	Швидкісна техніка (с)	12,0286	0,243	0,41	0,456
9	Метання наб. м'яча з місця (м)	15,5857	1,44963	0,08	0,4
10	Метання наб. м'яча з розбігу (м)	17	1,04083	0,214	0,513
11	Захисні пересування (с)	23,2286	0,37289	-0,135	0,297
12	Човниковий біг (с)	82,5286	1,68099	0,235	-0,312
13	Кидок 1 (% улучень)	85,5714	5,99603	1	0,519
14	Кидок 2 (% улучень)	95,7143	14,84042	0,519	1
15	Концентрація кортизолу (нмоль/л)	403,1429	166,66576	-0,222	-0,195
16	Концентрація інсуліну (пмоль/л)	24,4286	7,23089	-0,483	-0,011
17	Концентрація в-ендорфінів (пмоль/л)	21	3,91578	-0,241	-0,516
18	Концентрація гемоглобіну (одиниць)	124,5714	6,16055	0,459	0,077
19	PWC170/вага	29,6286	3,26992	0,452	0,365
20	Швидкість зор.-мот. реакції (мс)	163,7329	14,19949	0,665	0,611
21	Mo (с)	1,0171	0,09759	-0,19	-0,217
22	AM (%)	32,5714	13,64865	0,517	0,368
23	дельтаX (с)	0,2743	0,15219	-0,646	-0,411
24	IN	106,8329	142,98592	0,323	0,46
25	PWC170	2172,5714	461,97001	0,498	0,676

Результати факторного аналізу показали, що застосовані показники розширеного комплексного тестування гандболістів розбиваються на шість факторів (табл. 2, рис. 1,2).

На першому кроці процедури факторного аналізу вироблялася стандартизація заданих значень перемінних за допомогою z-перетворен-

ня; потім за допомогою стандартизованих значень перемінних розраховувалися кореляційні коефіцієнти Пірсона між розглянутими перемінними.

На підставі кореляційної матриці визначалися так названі відносні дисперсії простих компонентів (факторів) чи власні значення факторів, кількість яких збігається з кількістю показників.

Власні значення компонентів (факторів) сортувалися в порядку убутання (рис. 1), після чого був зроблений добір так званих головних факторів, власні значення яких перевищують одиницю. Для одержання однозначних рішень вироблялося ортогональне обертання по методу варимакса.

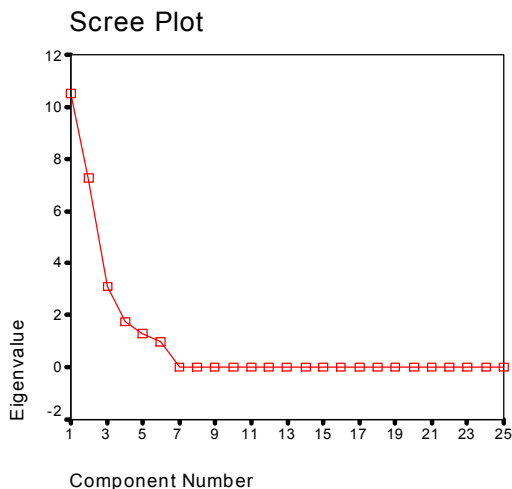

Рис. 1. Точечна діаграма власних значень факторів („схил пагорба”)

У даному дослідженні кількість факторів, власне значення яких перевершує одиницю, виявилось рівним шести. Кількість головних факторів, рівне шести, видно також з рисунка 1, на якому представлена так називана точечна діаграма, дослівно перекладна з англійського як «схил пагорба». На цій діаграмі є «схил», утворений факторами, власні значення яких перевищують одиницю, і «плато», утворене факторами, власні значення яких менше одиниці. Як видно з даного малюнка, кількість головних факторів дорівнює шести.

Таким чином, у загальній структурі підготовленості гандболістів було виділено шість факторів, відсоткове значення яких від сумарної дисперсії представлено на рис 2.

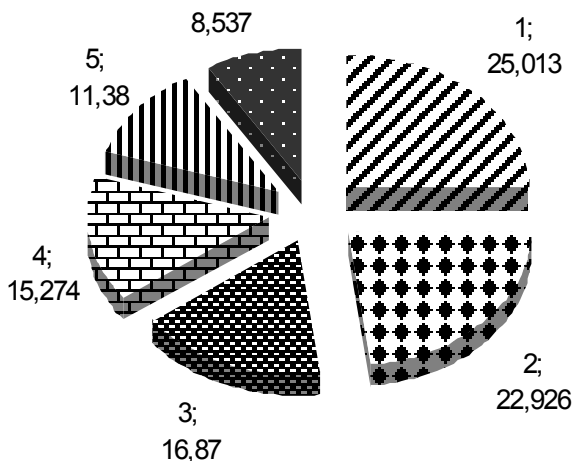

Рис. 2. Відсоткове значення від сумарної дисперсії головних факторів тестування гандболістів

На наступному етапі дослідження визначалася характеристика головних факторів, для чого обчислювалися коефіцієнти кореляції між цими факторами і показниками тестування. Отримана кореляційна матриця представлена в таблиці 2. В таблиці представлені коефіцієнти кореляції, які більші, ніж 0,4.

Графічно розподіл найбільших факторних навантажень для показників тестування представлено на рис. 3 та 4.

Повна характеристика факторів представлена в таблиці 3. У **перший фактор** (25,01%) увійшли наступні показники тестування: зріст, вага, швидкісна стрибучість, точність кидка 2, PWC_{170} —абсол., стрибок з місця, швидкість човникового бігу та метання набивного м'яча з розбігу. Неважко помітити, що ріст, вага і показник абсолютного значення PWC_{170} взаємозалежні природним образом: закономірно, що при збільшенні росту збільшується вага і PWC_{170} —абсол. Крім того, варто помітити, що перший, головний фактор складають показники швидкісно-силової підготовленості в поєднанні з точністю.

У **другий фактор** увійшли PWC_{170} —відносне, швидкість пробігання 24-метрового відрізка, концентрація гемоглобіну, показники індексу напруги та моди за даними серцевого ритму. Негативний взаємозв'язок визначається з концентрацією кортизолу. Отримані дані свідчать про те, що після швидкісно-силової підготовленості гандболі-

ста у зв'язку з антропометричними даними та точністю виконання кидків, найважливіше значення набуває спеціальна витривалість та здатність організму до швидкої адаптації, про що свідчать негативне значення коефіцієнту кореляції концентрації кортизолу та позитивне значення коефіцієнту кореляції індексу напруги та моди в показниках серцевого ритму.

Таблиця 2

Повернута матриця компонентів – показників тестування гандболістів

Показники	Фактори					
	1	2	3	4	5	6
вага	0,936					
Швидкісна стрибучість	-0,931					
зріст	0,833					
Стрибок з місця	0,747					
PWC ₁₇₀	0,721					
Човниковий біг	-0,703					
Кидок 2	0,672					
Метання наб.м'яча з розбігу	0,648					
Концентрація гемоглобіну		0,909				
Швидкість захисних пересувань		-0,9				
PWC ₁₇₀ - відносне		0,779				
Концентрація кортизолу		-0,758				
IN		-0,68				
24 м		-0,64				
Стрибок з розбігу			0,929			
Концентрація інсуліну			0,83			
Метання наб. м'яча з місця			0,722			
6 м				-0,931		
AM				0,757		
Кидок 1				0,722		
Швидкісна техніка					0,918	
МО		0,585				
дельтаX					-0,532	
Швидкість зорово-моторної реакції						
Концентрація в-ендорфінів						-0,576
Метод добору: аналіз головних компонентів						
Метод повертання: варимакс з нормалізацією Кайзера.						
a	Повертання виконане за 12 ітерацій					

У **третій фактор** (16,87%) увійшли такі показники, як стрибок з розбігу, концентрація інсуліну та метання набивного мяча з місця, що також вказує на досить значний внесок швидкісно-силової підготовленості.

У **четвертий фактор** увійшли показники швидкості пробігання 6 – метрового відрізка, амплітуди моди в показниках серцевого ритму та точність кидка 2, що вказує на взаємозв'язок точності кидка 2 з швидкісними якостями та активністю симпатичного відділу нервової системи.

Component Plot in Rotated Space

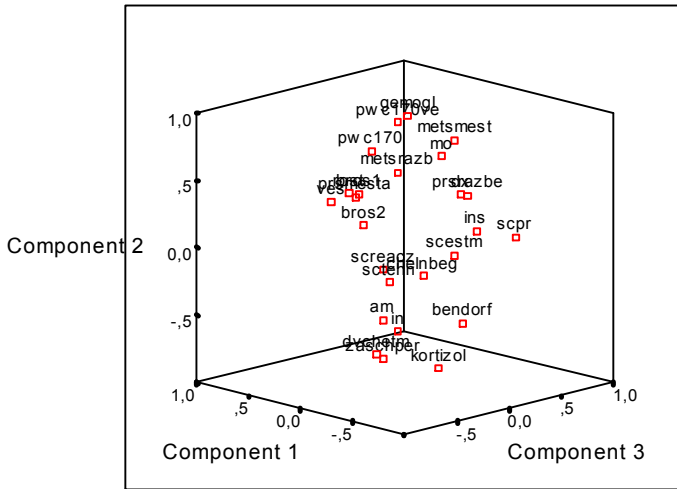

Рис. 3. Діаграма факторів спеціальної підготовки гандболістів (Component – компонент, фактор)

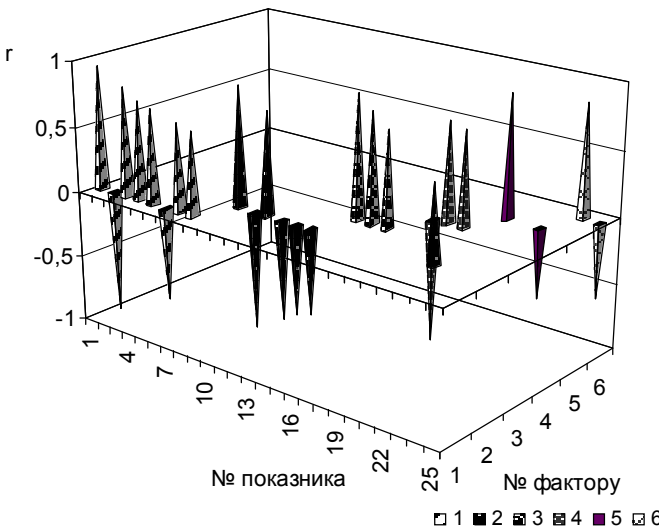

Рис. 4. Найбільші значення коефіцієнтів кореляції показників тестування гандболістів з головними факторами

У **п'ятий фактор** (11,38%) увійшли показники швидкісної техніки та дельти x в показниках серцевого ритму, що свідчить про взаємозв'язок швидкісної техніки із здатністю до розслаблення, і в **шостий фактор** (8,54%) увійшов показник концентрації в-ендорфінів з негативним взаємозв'язком, що свідчить про необхідність високої адаптованості організму до стресу, тому що концентрація в-ендорфінів підвищується при підвищенні стресу.

Однак основної уваги набуває факт того, що в перший і найголовніший фактор увійшли показники швидкісно-силової підготовленості та точності кидків в поєднанні з антропометричними даними. Отримані дані збігаються з даними кореляційного аналізу і свідчать про те, в сучасному гандболі точність кидків повинна поєднуватися з швидкісно-силовою підготовленістю та високими антропометричними даними.

Таблиця 3

Факторна структура спеціальної підготовленості гандболістів

фактори						
	1	2	3	4	5	6
% від загальної дисперсії	1; 25,01	2; 22,93	3; 16,87	4; 15,27	5; 11,38	6; 8,54
показники	вага	гемогл.	стриб. з розб.	6м	швидк.техн.	
	швидк.стриб.	зах.пер.	інсулін	АМ	дельт.х	в-ендорф.(нег)
	зріст	PWC170/вага	мет. з місц.	кид1 (з місяця)		
	стриб. з місяця	кортизол (нег.)				
	PWC170	ПН				
	човн.біг	24м				
	кидок2(у русі)	Мо				
метан.з розб.						

Висновки. 1. Достовірні середні та високі (0,5-0,9) коефіцієнти взаємозв'язку виявлені між точністю кидків та швидкістю пробігання 6-ти - метрового відрізка, стрибком з місця, метанням набивного м'яча з розбігу, швидкістю реакції, концентрацією в-ендорфінів, гемоглобіну, абсолютними та відносними значеннями PWC_{170} , активністю симпатичного відділу вегетативної нервової системи за показниками серцевого ритму.

2. Результати факторного аналізу показали, що застосовані показники розширеного комплексного тестування гандболістів розбиваються на шість факторів. В перший і найголовніший фактор увійшли показники швидкісно-силової підготовленості та точності кидків в поєднанні з антропометричними даними. Отримані дані збігаються з даними кореляційного аналізу і свідчать про те, в сучасному гандболі точність кидків

повинна поєднуватися з швидкісно-силовою підготовленістю та високими антропометричними даними.

3. При навчанні основним технічним прийомам в гандболі слід робити акцент не тільки на просторово-часових параметрах технічних рухів, але й на швидкісно-силовому аспекті їх виконання. Це потребує розробки відповідних методик навчання.

В подальших дослідженнях планується розробка індивідуальних програм підготовки гандболістів високого класу на основі факторних моделей їх підготовленості, а також – розробка методик тренування на основі комплексної структури підготовленості спортсменів та широкому застосуванні інформаційних технологій.

Література

1. Баевский Р.М. Прогнозирование состояний на грани нормы и патологии. М., «Медицина», 1979.
2. Бююль Ахим, Ефель Петер. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем. / Ахим Бююль, Петер Цефель – СПб.: ООО «ДиаСофтЮП», 2001. – 608 с.
3. Зайцев В.П., Крамской С.И., Агаркова И.Н. Реакция сердечно-сосудистой системы у юных гандболистов после выполнения Гарвардского степ-теста // Физическое воспитание студентов творческих специальностей / ХХПИ. - Харьков, 2001. - N 5. - С.43-49.
4. Игнатъева В.Я., Портнов Ю.М. Учебник тренера по гандболу.- М.: ФОН, 1996.
5. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. - Киев, 1997. - 584 с.
6. Практикум по психофизиологической диагностике: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 128 с.: ил.
7. Шестаков И.Г. Техническая подготовка гандболиста. - М.: ФОН, 1997. - 209с.: Ил.

Надійшла до редакції 02.07.2004р.

ВАЖЕЛІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я І ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Литовченко Г.О., Примасюк В.А.

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

Анотація. В статті розглядаються шляхи вирішення проблеми підвищення екологічних знань школярів, які проживають в регіонах радіоактивного забруднення.

Ключові слова: екологія, радіоактивне забруднення.

Аннотация. Литовченко Г.А., Примасюк В.А. Рычаги повышения экологических знаний школьников, проживающих в регионах радиационного загрязнения. В статье рассматриваются пути решения проблемы по повышению экологичес-

ких знаній школьників, проживаючих в регіонах радіаційного забруднення.
Ключевые слова: экология, радиационное загрязнение.

Annotation. Litovchenko G.A., Primasyuk V.A. The ways of increasing of schoolchildren's ecological knowledge living in radioactive regions. The article investigates the ways of decision of the problem of increasing of schoolchildren's ecological knowledge living in radioactively polluted regions.

Key words: ecology, radioactive pollution.

Постановка проблеми. Будучи біологічним об'єктом природної екосистеми і членом суспільства, людина підпадає під вплив складного комплексу кліматичних, електромагнітних, радіоактивних, хімічних, шумових і інших факторів, тобто всього того, що називається соціально-економічним середовищем [1]. В значній мірі стан здоров'я, на наш погляд, залежить і від екологічних знань підлітків, які проживають в умовах радіоактивного забруднення.

Розуміння екологічної культури пов'язано з прагненням до поглиблення екологічних знань і з бажанням за допомогою знань самостійно розбиратися в екологічній ситуації, вести здоровий спосіб життя, з розумінням справи брати участь в екологічній діяльності. Екологічна культура включає в себе екологічну освіченість, свідоме ставлення до природи і практичну участь в покращенні природокористування.

Здоров'я підлітків необхідно розглядати як комплексний результат його складної взаємодії з природою і суспільством [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення здоров'я населення, що проживає на територіях, які зазнали радіаційного забруднення в результаті аварії на Чорнобильській АЕС, продовжує залишатися в полі зору спеціалістів. Дані літератури вказують на відсутність у населення захворювань, безпосередньо пов'язаних з дією іонізуючого випромінювання. В той же час спостерігали зростання кількості скарг, які клінічно не об'єктивізувалися. Серед них: головний біль, підвищена стомлюваність, зниження ваги і пам'яті та ін. [3]. Симптоми, на які вказували особи, що були обстежені, не складаються в картину конкретних захворювань. Автори свідчать про донозологічні стани, які можуть стати однією із причин зниження працездатності як сьогодні так і в майбутньому (В.П.Ференц, 1991).

Дослідження, проведені за останні роки, свідчать про наявність зв'язку між працездатністю і здоров'ям. Експериментально встановлено, що особи з високими потенційними можливостями м'язової діяльності володіють доброю стійкістю до досить широкого спектру природних несприятливих впливів. Показано стимулюючий вплив занять фізичною культурою на показники імунітету, що спостерігаються при

адекватних фізичних навантаженнях (С.В.Хрущов, М.Я.Левін).

Встановлено, що рівень розвитку працездатності організму є одним з об'єктивних критеріїв здоров'я. Висока фізична працездатність є показником здоров'я і, навпаки, низькі її параметри розглядаються як фактор ризику для здоров'я. Експериментально показано, що функціональні можливості кардіореспіраторної системи в рівній мірі відповідають як за розвиток фізичної працездатності, так і за здоров'я дітей і підлітків (Ф.Г. Сухарев, 1991).

Виходячи з цього **метою** нашого дослідження було – визначення рівня екологічних знань і екологічної культури школярів в умовах підвищеної радіації та їх мотивація для її підвищення.

Методи та організація досліджень. З метою визначення екологічних знань школярів було проведено анкетування та опитування старшокласників, які проживають в забрудненій радіацією території (м. Чернігів, СШ № 2, 4, 27, 29).

Результати досліджень. Одним з вирішальних напрямків екологічної освіти націлений на те, щоб допомогти молоді знаннями, які закладають основу наукового екологічного світогляду.

Щоб жити в умовах підвищеної радіації молоді необхідно знати, як зменшити негативний вплив радіації на організм, яка кількість берів максимально допустима, нешкідлива для людського організму.

Одним з головних показників рівня екологічних знань школярів є знання джерел забруднень, які в найбільшій мірі впливають на стан природного середовища, а також джерел, що створюють екологічну небезпеку в своєму регіоні.

Щоб конкретно захистити себе від негативного впливу радіації на організм, перш за все, потрібні певні знання і орієнтація в цих питаннях в загальному.

Результати досліджень показали, що в сучасній шкільній програмі недостатньо приділяється уваги саме цим питанням. Немає, на наш погляд, цілісного підходу до формування у дітей свідомого ставлення до природи. Знання, отримані з різних предметів слабо переплітаються між собою.

Дійти такого висновку на допомогло опитування старшокласників шкіл м. Чернігова. Більшість опитуваних (СШ № 27, 29) 9-тих і 10-тих класів (47 %, 52 %), оцінили рівень радіації як підвищений; а 61 % учнів 11-го класу рівень радіації вважають нормальним (аргументуючи це великим відрізком часу, який минув після аварії на Чорнобильській АЕС). 52 % всіх нами опитаних учнів 9-х, 10-х і 11-х класів рівень радіації вважають підвищеним. Далеко не повна ще інформація про стан

навколишнього середовища, серйозні недоліки в постановці природоохоронної освіти, поступове звикання частини людей до екологічної небезпеки – а звідси – недостатньо гостра реакція на неї – вплинули на оцінку стану навколишнього середовища.

Молодь вважає, що головною причиною перетворення свого регіону в зону екологічного лиха – аварію на АЕС (9-й клас – 64 %, 10-й клас – 57 %). А учні 11-х класів взагалі затрудняються дати конкретну відповідь на це запитання.

Вплив аварії на атомній електростанції на погіршення навколишнього середовища відмітили 44 % всіх опитуваних, погіршення екологічної безпеки навколишнього середовища в результаті діяльності людини взагалі (не маючи на увазі аварію на ЧАЕС) – 13 %.

Отже значна частина старшокласників не має повної потрібної інформації про основні джерела погіршення екологічної ситуації в регіоні, і головна причина цього – погано налагоджена еколого-інформаційна робота в школі. Розуміння питань, пов'язаних з забрудненням навколишнього середовища, його головними джерелами дуже важливе, оскільки є необхідною умовою загальної орієнтації в екологічних проблемах регіону і однією з обов'язкових передумов конкретної участі у вирішенні цих проблем.

Анкетування, проведене нами серед старшокласників шкіл м. Чернігова, показало, як учні орієнтуються в цих питаннях, пов'язаних з екологією взагалі.

Для визначення рівня мотивації підвищення екологічних знань школярів нами були поставлені такі питання:

а) Що таке радіоактивний фон;

Відповідь: 82 % старшокласників була позитивною, але розшифрувати цей термін змогли лише 32 %. А щоб знати, як зменшити негативний вплив радіації на організм, потрібно знати, з чим боротися.

б) Чи хотіли б ви вміти визначати чистоту води, рівень радіації; Всі респонденти відповіли позитивно.

Як бачимо, прагнення підвищити свою екологічну культуру у молоді є, а реальних знань ще не вистачає, і вчитель повинен допомогти учням розібратись в цих проблемах.

в) Що виводить радіоактивні речовини з організму;

Можливі варіанти відповідей були подані: овочеві та фруктові соки, мінеральна вода і т.п. Але не всі знають, що цінність соків тільки з сирих овочів і фруктів, а добова норма не менше 500 г.

г) З яких джерел ви черпаете інформацію про екологію;

9-й клас: 62 % опитуваних черпає інформацію з засобів масової

інформації і лише 12 % - в школі; 10-й клас – 38 % - в сім'ї, 34 % - з преси, 28 % - в школі; 11-й клас – 39 % з засобів масової інформації.

Висновок. Наше дослідження, яке охопило питання з різних екологічних сфер (теоретичні знання, обізнаність у суспільному екологічному житті регіону) показало, що для того, щоб покращити екологічну освіченість школярів необхідно:

- 1) посилення екологічно-світоглядної навантаженості освіти і ширше освітлення проблем взаємодії людини з природою;
- 2) розробка і ведення цілісних учбових курсів охорони природи (перш за все в педагогічних вузах);
- 3) поєднання різних шкільних предметів з питаннями екології, формування міжпредметних зв'язків, дослідження проблем охорони природи, оздоровлення навколишнього середовища;
- 4) включення в екологічну освіту результатів тих наукових досліджень в галузі навколишнього середовища, які пов'язані з регіонально-галузевою спеціалізацією;
- 5) потрібна переорієнтація вчителів в навчальному процесі по екології за рахунок збільшення годин;
- 6) екологічні знання становлять наукову основу підходу до питання нормального функціонування і реабілітації дитячого організму в умовах підвищеної радіації.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на вивчення інших проблем підвищення екологічних знань для збереження здоров'я і працездатності підлітків в умовах радіаційного забруднення.

Література

1. Апанасенко Г.Л. Физическое развитие детей и подростков. –Киев: Здоровье, 1985. –80 с.
2. Лубышева Л.И. Концепция физкультурного воспитания. Методология развития и технология реализации // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 1996, № 1, с.11-12.
3. Чижик В.В. Здоров'я і працездатність підлітків в умовах радіоактивного забруднення. Актуальні проблеми фізкультурно-спортивних багатоборств України (збірник наук.-мет. конф.). –Луцьк, 1993. –с. 44-45.

Надійшла до редакції 10.07.2004р.

МОДЕЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ СПОРТСМЕНІВ-ОРІЄНТУВАЛЬНИКІВ РІЗНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Маясов Костянтин, Сапужак Ігор
Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті розглядаються питання розробки модельних характеристик

психофізіологічних якостей спортсменів-орієнтувальників різної кваліфікації, подані модельні характеристики згаданих якостей спортсменів чотирьох груп: кваліфіковані і некваліфіковані чоловіки та жінки.

Ключові слова: спортивне орієнтування, психофізіологічні якості, модельні характеристики.

Аннотация. Маясов К.В., Сапужак И.Я. Модельные характеристики психофизиологических качеств спортсменов-ориентировщиков разной квалификации. В статье представлены разработанные модельные характеристики спортсменов-ориентировщиков разной квалификации.

Ключевые слова: спортивное ориентирование, психофизиологические качества, модельные характеристики.

Annotation. Mayasov K.V., Sapuzhak I.Ya. Orienteering sportsmen's model characteristics of psycho-physiological reactions. In this article essential influence of psycho-physiological qualities of sportsmen upon the competition result has been found, model characteristics of psycho-physiological reactions has been worked.

Key words: sport orienteering, psycho-physiological reactions, model characteristics.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Орієнтування в Україні розвивається понад сорок років. Спортивне орієнтування - вид спорту, в якому учасники самостійно, за допомогою карти і компаса, повинні пройти певну кількість контрольних пунктів, розмічених на місцевості. Результати учасників визначаються по часу проходження дистанції.

В орієнтуванні кінцевий результат спортсмена в значній мірі залежить від вміння швидко і точно виконувати велику кількість технічних і тактичних прийомів в умовах динамічних змін ситуації та наростаючої втоми в організмі [7]. Правильна оцінка ситуації і прийняття на її основі рішення складає основну задачу орієнтування на місцевості [2].

Змагальна діяльність в орієнтуванні характеризується великими фізичними навантаженнями, пов'язаними з бігом по пересіченій місцевості і напруженою розумовою діяльністю, що включає комплекс операцій і процесів, які забезпечують цілеспрямоване пересування спортсмена по незнайомій місцевості з використанням спортивної карти і компаса [3]. Ці фактори забезпечення пов'язані з проявом ряду психофізіологічних якостей, які обумовлюють досягнення високих спортивних результатів у орієнтуванні. Так, спортсмен-орієнтувальник протягом тривалого часу повинен бути зосередженим і чітко виконувати заплановані дії. Це можливо при добре тренованій психологічній витривалості. Читання карти і співставлення її з місцевістю зобов'язує спортсмена розвивати такі якості, як пам'ять, увага, уява. Цілеспрямоване пересування по місцевості вимагає постійного контролю за місцем свого знаходження і пройденою відстанню, що є неможливим без оптимально розвинутих специфічних відчуттів (часу, відстані, напрямку).

Проаналізувавши літературу з питань підготовки спортсменів–орієнтувальників, ми виявили, що більшість авторів [1,3-5,7] досить широко розглядають методики фізичної, технічної і тактичної підготовки спортсменів, в той же час питання розвитку психофізіологічних якостей висвітлені недостатньо, а дані про модельні характеристики даних якостей взагалі відсутні.

Отже, необхідно детальніше дослідити питання психофізіологічної підготовки спортсменів–орієнтувальників, виділити та обґрунтувати ті якості, від яких безпосередньо залежить спортивний результат і розробити відповідні модельні характеристики цих якостей, що дозволить зробити підготовку спортсменів більш цілеспрямованою і конкретною.

Робота виконана у відповідності до плану НДР Львівського державного інституту фізичної культури.

Метою даної роботи є розробка модельних характеристик психофізіологічних якостей спортсменів–орієнтувальників різної кваліфікації.

Відповідно до мети ми поставили перед собою такі **завдання**:

1. Визначити та обґрунтувати психофізіологічні якості, які впливають на спортивний результат в орієтуванні.
2. Адаптувати відповідні інструментальні методики їх тестування.
3. Розробити модельні характеристики психофізіологічних якостей спортсменів–орієнтувальників різної кваліфікації.

Результати досліджень та їх обговорення. Проаналізувавши змагальну діяльність в спортивному орієтуванні, ми встановили зв'язок її компонентів із проявом ряду психофізіологічних якостей, які забезпечують цілеспрямоване пересування орієтувальника по незнайомій місцевості.

Обираючи доступні методики тестування психофізіологічних якостей, ми вирішили орієтуватися на персональні ЕОМ, оскільки комп'ютерна реалізація психодіагностичних тестів дає можливість адаптувати методики дослідження для спортсменів різної кваліфікації, максимально стандартизувати умови експерименту, оперативно обробляти отримані дані, усунути вплив дослідника на результати, зменшити до мінімуму час дослідження [6].

Для дослідження сенсомоторних і інтелектуальних якостей спортсменів у різних видах спорту на кафедрі психології і педагогіки ЛДІФК Б.Турецьким і В.Сивицьким було створено програму «Діагностик», у якій поряд з класичними використано оригінальні методики, що добре зарекомендували себе в роботі зі спортсменами різної кваліфі-

кації. На основі даної методики нами була створена батарея тестів, за допомогою якої ми досліджували час простої реакції, мс (1) (цифри у дужках відповідають позначенням на гістограмі рис. 1 і стовпцям таблиці 1), час складної реакції, мс (2) і кількість помилок в даному тесті (3), часову антиципацію – відтворення часових відрізків, мс (4), перцептивну антиципацію – відтворення відстані, мм (7), швидкість переробки зорової інформації (числова таблиця) – час прийняття рішення, мс (8) і час виконання, с (9), процеси мислення (“Гра в 3”) – час прийняття рішення, мс (5) і час виконання, с (6), увагу та психологічну витривалість (“Перехрестя”) – час прийняття рішення, мс (10) та кількість помилок (11) при виконанні цього тесту.

У дослідженнях брали участь спортсмени масових розрядів, КМС і МС з спортивного орієнтування. Всі спортсмени були поділені на чотири групи:

- кваліфіковані чоловіки (10 чол.);
- кваліфіковані жінки (10 чол.);
- чоловіки масових розрядів (11 чол.);
- жінки масових розрядів (12 чол.).

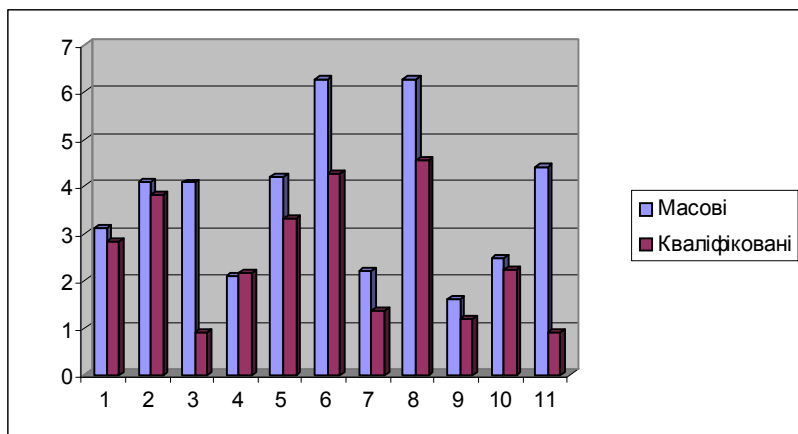

Рис. 1. Порівняльні гістограми тестувань спортсменів – орієнтувальників (позначення див. у тексті).

В процесі дослідження ми виявили, що показники простої реакції у чоловіків масових розрядів (рис.1) відрізняються від аналогічних показників кваліфікованих спортсменів в кращу сторону. Спостерігаючи за показниками реакції вибору, ми бачимо аналогічну тенденцію. До того ж кваліфіковані чоловіки, виконуючи цей тест суттєво менше

помиляються. Розглядаючи показники часової антиципації, суттєвих відмінностей ми не спостерігаємо: середнє значення у цій групі навіть краще ніж в групі кваліфікованих чоловіків. Виконання тесту на мислення у кваліфікованих чоловіків займає менше часу, що в принципі є логічним, оскільки у кваліфікованих спортсменів вибір варіанту пересявання займає значно менше часу, ніж у спортсменів масових розрядів.

Таблиця 1

Модельні характеристики психофізіологічних якостей спортсменів – орієнтувальників різної кваліфікації

Групи	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кваліф. чолов.	272,1 ±8,97	352,7 ±9,24	0,9 ±0,27	191,4 ±19,96	1682,1 ±160,81	23,09 ±2,6	10,65 ±1,24	2985,6 ±203,82	76,77 ±5,69	1905,7 ±57,34	0,6 ±0,22
Чол.мас. розряд.	321,9 ±11,27	395,7 ±13,54	4,45 ±1,26	184,7 ±26,85	2477,5 ±364,2	30,44 ±5,27	13,75 ±2,32	4293,7 ±386,66	108,97 ±9,07	2137,1 ±65,91	2,18 ±0,6
Кваліф. жінки	281,6 ±8,04	381,1 ±3,97	0,9 ±0,27	218 ±8,48	3306,7 ±281,6	42,69 ±2,62	13,73 ±0,89	4548 ±584,56	116,89 ±17,28	2254,1 ±98,96	0,9 ±0,27
Жін.мас. розряд.	310,6 ±8,04	409,6 ±3,97	4,08 ±0,27	208,4 ±8,48	4194,4 ±281,6	62,68 ±2,62	22,06 ±0,89	6280,4 ±584,56	159,6 ±17,28	2489 ±98,96	4,41 ±0,27

(позначення стовпців відповідають позначенням гістограми, див. у тексті)

Схожа тенденція спостерігається і в наступних тестах:

- кваліфіковані чоловіки точніше відтворюють відстань;
- швидше справляються з тестом „числова таблиця”, що свідчить про кращу увагу і ШПЗІ;
- точніше виконують тест „перехрестя”, що свідчить про кращу увагу і психологічну витривалість.

Розглядаючи відповідні результати тестувань жінок можна зробити аналогічні висновки: 10 із 11 досліджуваних показників у кваліфікованих спортсменок є суттєво кращими ніж у спортсменок масових розрядів. Виключенням із загальної тенденції так само, як і у випадку із чоловіками, є показник часової антиципації.

Зроблені нами висновки наразі базуються на візуальному аналізі отриманих даних. Для достовірної оцінки результатів дослідження ми застосовували методи математичної статистики

- 1) перевірили на подібність до закону нормального розподілу результатів вибірки;
- 2) порівняли достовірність змін психофізіологічних показників з ква-

ліфікацією застосовуючи порівняння середніх арифметичних двох незв'язаних сукупностей.

Для перевірки результатів до закону нормального розподілу ми використали методику визначення W-критерію Шапіро-Уілкі, який дає можливість отримати досить точні результати при малій кількості вибірки ($n \geq 10$). Це дало нам змогу використати методику порівняння двох незв'язаних сукупностей із застосуванням t-критерію Стьюдента.

Висновки. На основі даних методик ми статистично достовірно обґрунтували вищий рівень середніх показників психофізіологічних якостей орієнтувальників вищої кваліфікації і розробили модельні характеристики зазначених якостей спортсменів-орієнтувальників чотирьох запропонованих груп (табл. 1).

Перспективи. В подальшому ми плануємо провести додаткові дослідження психофізіологічних якостей спортсменів-орієнтувальників, збільшити обсяг вибірок і застосувати точніші методики обробки інформації, організувати ретести, що дозволить підвищити надійність тестувань. Також нами розглядається можливість розробки методики розвитку психофізіологічних якостей, ефективність якої буде перевірятися на базі ДЮСШ і позашкільних закладів освіти міста Львова та області.

Література

1. В помощь думающим тренерам и спортсменам. Методическое приложение. – Черновцы: Мидинфо, 2001. – 51 с., ил.
2. Васильев Н.Д., Столов И.И. Взаимосвязь физической и технической подготовки в спортивном ориентировании //Теория и практика физической культуры. – 1988.- №5.- с. 9-12.
3. Должко Ф.Н., Лідо О.С., Шип Н.С. Основні елементи техніки орієнтування //Теорія та практика фізичного виховання: щоквартальний науково-методичний журнал Харківського ДПУ.- 2001.- №4.- с. 27-30.
4. Костыльв В. Философия спортивного ориентирования или некоторые рекомендации ориентировщику желающему стать лидером.–М.: 1995, 112 с.
5. Лосев А.С. Тренировка ориентировщиков-разрядников. – М.: Физкультура и спорт, 1984. – 112 с., ил.
6. Сивецкий В.Г. Комп'ютерна психодіагностика сенсомоторики в спортивній діяльності //Педагогіка. Психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірка наукових праць під ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХХІІІ, 1998. - №1. – с. 4-6.
7. Фесенко Б.А. Книга молодого ориентировщика. – М., 1997. – 72 с., ил., карты .

Надійшла до редакції 03.07.2004р.

ВІКОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАКЛЮЧНИХ ЕТАПІВ БАГАТОРІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У НАЙСИЛЬНІШИХ ВАЖКОАТЛЕТІВ СВІТУ

Олешко В.Г.

Національний університет фізичного виховання та спорту України

Анотація. Досліджено вікові характеристики та особливості етапів багаторічної підготовки у найсильніших важкоатлетів світу різної статі та різних груп вагових категорій.

Ключові слова: вік, стать, вагові категорії, етапи багаторічної підготовки.

Аннотация. Олешко В.Г. Возрастные характеристики и особенности этапов многолетней подготовки у сильнейших тяжелоатлетов мира различного пола и групп весовых категорий. Исследованы возрастные характеристики и особенности этапов многолетней подготовки у сильнейших тяжелоатлетов мира различного пола и групп весовых категорий.

Ключевые слова: пол, весовые категории, этапы многолетней подготовки.

Annotation. Oleshko V. G. Age-specific characteristics and peculiarly of the long-term preparation ending-stapes of the world strongmen weightlifters of various gender and weight category group. Are analyzed age-specific characteristics and peculiarly of the long-term preparation ending stapes of the world strongmen weightlifters of various gender and weight category group.

Key words: gender, weight category, long-term preparation ending stapes.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досягнень призерів Ігор Олімпіад та чемпіонатів світу з важкої атлетики свідчить про те, що в деяких вагових категоріях перемагають спортсмени, які вийшли за межі оптимального віку найвищих досягнень у той або інший бік. Так, наприклад, триразові чемпіони Ігор Олімпіад з важкої атлетики Наїм Сюлейманоглу та Дімас Піррос вперше стали чемпіонами в 21 рік, а треті медалі у своїй кар'єрі вибороли у 29 років, а Марія Ізабель Урругія із Колумбії стала чемпіонкою Ігор у 35 років. Разом із цим за останні 20 років вікові межі найвищих досягнень у призерів Ігор Олімпіад та чемпіонатів світу знаходяться у чоловіків у межах 24 – 27 років, а у жінок відповідно у межах 20 – 24 роки [1, 3, 5 та інші].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У важкій атлетиці деякі фахівці [1, 2, 4 та інші] робили спроби визначення оптимальних вікових характеристик спортсменів, а також проходження етапів багаторічної підготовки. Разом із цим нами знайдено дуже мало досліджень, що стосуються вікових характеристик жінок, а також даних щодо вікових меж найвищих досягнень важкоатлетів різних груп вагових категорій.

Мета дослідження: визначення вікових меж найвищих досяг-

нень у найсильніших важкоатлетів світу різної статі та груп вагових категорій, а також чинників що впливають на ці межі.

Методи досліджень: ретроспективний аналіз підготовки найкращих важкоатлетів світу, аналіз змагальної діяльності спортсменів на Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу, аналіз документів планування та обліку, анкетування та опитування, метод експертних оцінок, методи математичної статистики.

Досліджено 80 спортсменів високої кваліфікації (55 чоловіків та 25 жінок), кваліфікація – призери Ігор Олімпіад і чемпіонатів світу) за період 1976 – 2003 роки.

Результати досліджень. Нижче представлено дані щодо максимального та мінімального віку, в якому чемпіони Ігор Олімпіад та чемпіонки світу досягли своїх найкращих результатів (табл. 1 і 2).

Таблиця 1
Максимальний вік, в якому олімпійські чемпіони (чоловіки) та чемпіонки світу (жінки) досягли своїх найкращих результатів

Спортсмен(ка)	Країна	Терміни Ігор Олімпіад та чемпіонатів світу	Вагова категорія, кг	Вік, роки
Чоловіки				
Петро Король	СРСР, Україна	1976	67,5	35
Василь Алексійв	СРСР, Росія	1976	+ 110	34
Рольф Мільзер	Німеччина	1984	100	33
Карл-Хайнц Радшинскі	ФРН	1984	75	31
Олександр Курлович	СРСР, Білорусь	1992	+ 110	31
Акакіде Кахиашвіліс	Греція	2000	94	31
Султан Рахманов	СРСР, Україна	1980	+ 110	30
Микола Пешалов	Хорватія	2000	62	30
Валерій Шарій	СРСР, Білорусь	1976	82,5	29
Давід Рігерт	СРСР, Росія	1976	90	29
Петер Бацако	Угорщина	1980	90	29
Йоахім Кунц	Німеччина	1988	67,5	29
Федір Касапу	СРСР, Молдова	1992	75	29
Наум Сюлейманоглу	Туреччина	1996	64	29
Дімас Пиррос (Греція)	Греція	2000	85	29
Жінки				
Ізабелль Марія Уррутія	Колумбія	2000	75	35
Каролін Маршалл	ОША	1987	82,5	31
Кароліна Лундал	Фінляндія	1998	75	30
Валентина Попова	Росія	2001	69	29
Сун Гайян	Китай	2003	58	29
Тара Нотт	ОША	2000	48	28
Панайота Антопоулоу	Греція	1994	76	27
Чен Жуйлін	Китай	1998	63	27

Таблиця 2

Мінімальний вік, в якому чемпіони Ігор Олімпіад (чоловіки) та чемпіонки світу (жінки) досягли своїх найкращих результатів

Спортсмен (ка)	Країна	Терміни Ігор Олімпіад та чемпіонатів світу	Вагова категорія, кг	Вік, роки
Чоловіки (1976 – 2000)				
Жень Гуоцянь	Китай	1984	52	19
Йордан Мітков	Болгарія	1976	75	20
Арсен Златев	Болгарія	1980	75	20
Севдалін Марінов	Болгарія	1988	52	20
Жінки (1987 – 2003)				
Сінь Фен	Китай	1988	44	15
Ма На	Китай	1988	56	15
Ву Сіамей	Китай	1989	56	15
Кай Жун	Китай	1987	44	16
Хуан Сяюю	Китай	1987	48	16
Куй Айхон	Китай	1987	56	16
Зень Сіншін	Китай	1987	60	16
Сінь Лівей	Китай	1989	56	16
Лі Хоньян	Китай	1992	60	16
Хуа Джу	Китай	1992	75	16
Чен Сяомин	Китай	1993	54	16
Вей Гао	Китай	2001	48	16

Аналіз даних табл. 1 показує, що у чоловіків максимальний вік чемпіон-нів Ігор Олімпіад становить – 35 років (Петро Король), а мінімально вища вікова межа – 29 років. Кількість чемпіонів Ігор, які вийшли за межі верхнього віку для досягнення найвищих результатів становить – 22,7 %. Кількість жінок-чемпіонок світу з максимальним віком найвищих досягнень значно менша, ніж у чоловіків. Максимальний вік чемпіонок світу також становить 35 років (Ізабелль Марія Уррутія), а мінімально вища вікова межа – 27 років. Кількість чемпіонок світу, які вийшли за межі верхнього віку для показу найвищих досягнень становить – 5,7 %.

Аналіз даних табл. 2 показує, що мінімальний вік чемпіонів Ігор Олімпіад становить – 19 років (Жень Гуоцянь). Кількість чемпіонів Ігор, які вийшли за межу нижнього віку найвищих досягнень за досліджуваний період становить – 6,1 %. Загальна кількість важкоатлетів, які вийшли за верхню та нижню межі найвищих досягнень становить 28,8 %. Мінімальний вік чемпіонок світу 1987 – 2003 рр. становить 15 – 16 років

і всі вони представляють збірну команду Китаю. Кількість жінок-чемпіонок світу з мінімальним віком для найвищих досягнень, які вийшли за межі верхнього віку найвищих досягнень становить – 8,5 %. Загальна кількість жінок, які вийшли за верхню та нижню вікові межі становить – 14,2 %.

Нас також цікавило питання вікових меж та етапів багаторічної підготовки у групі спортсменів, які декілька разів ставали чемпіонами Ігор Олімпіад та чемпіонами світу (табл.3).

Таблиця 3

Вікові дані та етапи багаторічної підготовки триразових олімпійських чемпіонів (чоловіки) та чотириразових чемпіонок світу (жінки)

Спортсмен (нка)	Рік перших ІО/ ЧС	Вагова категорія, кг	Вік, роки	Рік останніх ІО/ ЧС	Вагова категорія, кг	Вік, роки
Чоловіки						
Наім Сюлейманоглу (Туреччина)	1988	60	21	1996	64	29
Пірос Дімас (Греція)	1992	82,5	21	2000	85	29
Акакіде Кахіашвіліс (Греція)	1992	90	23	2000	94	31
Жінки						
Лі Хоньюн (Китай)	1992	60	16	1996	64	20
Тань Вейфань (Китай)	1995	70	17	1998	69	20
Лю Сюхуа (Китай)	1992	48	17	1996	50	21
Лі Хоньлінь (Китай)	1987	75	18	1991	82,5	22
Лі Яцзоан (Китай)	1990	+ 82,5	19	1993	+ 83	22
Мілена Трендофілова (Болгарія)	1989	75	19	1993	70	23
Чен Сяопін (Китай)	1995	59	18	2000	63	23
Дінг Мейян (Китай)	1999	+ 75	21	2003	+ 75	24

Аналіз даних табл. 3 показує, що чоловіки – триразові чемпіони Ігор Олімпіад мали на перших змаганнях вік, котрий менше нижньої вікової межі найвищих досягнень, а на останніх змаганнях навпаки – вищий за верхню вікову межу найвищих досягнень. У всіх трьох спортсменів тривалість етапу найвищих досягнень становила по 8 років. Окрім

цього ці важкоатлети у межах олімпійського циклу неодноразово вигрвали звання чемпіона світу.

Наприклад, Наїм Сюлейманоглу в інші роки (1985 – 1995) став 7 разів чемпіоном світу, Піррос Дімас (1993 – 1998) 3 рази і Кахі Кахіашвіліс (1989 – 1999) – відповідно 6 разів.

У більшості жінок (чотириразових чемпіонок світу) вік отримання першого звання чемпіонки світу виходить за нижню межу найвищих досягнень, а вік останніх змагань відповідає оптимальним віковим межам найвищих досягнень.

Нижче представлено динаміку вікових даних та етапів багаторічної підготовки усієї групи досліджуваних важкоатлетів (табл.4).

Аналіз даних табл.4 свідчить про те, що жінки починають займатися видом спорту трохи пізніше за чоловіків (у середньому на рік), а етапу вищих досягнень досягають раніше за них. Причому, ця тенденція стосується спортсменів усіх груп вагових категорій. Тривалість виходу на IV етап багаторічної підготовки у жінок суттєво менша (на 1,0 – 3,5 роки), ніж у чоловіків. Причому, з підвищенням вагових категорій спортсменів різної статі ця різниця в тривалості зменшується. Визначену нами тенденцію підтверджують дані щодо тривалості етапу найвищих досягнень спортсменів: у жінок ця тривалість у трьох групах вагових категорій менша, ніж у чоловіків. Цю тенденцію можна пояснити особливостями функціонування нервово-м'язової системи жінок, які займаються важкою атлетикою.

Таблиця 4
Динаміка вікових даних та етапів багаторічної підготовки важкоатлетів високої кваліфікації, роки

Групи вагових катег., кг (чол./жін.)	Початок підготовки, роки		Етап вищих досягнень		Тривалість виходу до IV ета-пу багат. підгот.		Тривалість етапу найвищих досягнень	
	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.
$\frac{56-69}{48-58}$	12-13	13-14	22-23	19-20	8-10	5-6	10-12	5-8
$\frac{77-94}{63, 69}$	12-13	13-14	22-23	20-21	9-10	6-7	10-12	5-8
$\frac{105,+105}{75,+75}$	13-14	13-14	22-23	20-21	8-9	7-8	10-12	5-8

Результати наших досліджень щодо вікових меж найвищих спортивних досягнень важкоатлетів співпадають з даними М. Г. Озоліна [164] та В.М. Платонова [213].

Висновки.

1. У чоловіків максимальний вік чемпіонів Ігор Олімпіад становить у чоловіків та жінок – 35 років (Петро Король та Ізабелль Марія Уррутія), а мінімально вища вікова межа – 29 та 27 років відповідно. Загальна кількість чемпіонів Ігор (чемпіонок світу), які вийшли за межу верхнього віку для досягнення найвищих результатів становить у чоловіків – 22,7 %, а у жінок – 5,7 %.

2. Мінімальний вік чемпіонів Ігор Олімпіад становить – 19 років (Жень Гуоцянь). Кількість чемпіонів Ігор, які вийшли за межу нижнього віку найвищих досягнень за досліджуваний період становить – 6,1 %. Мінімальний вік жінок-чемпіонок світу 1987 – 2003 рр. становить 15 – 16 років. Кількість жінок-чемпіонок світу з мінімальним віком для найвищих досягнень, які вийшли за межі верхнього віку найвищих досягнень становить – 8,5 %.

Загальна кількість важкоатлетів, які вийшли за верхню та нижню межі найвищих досягнень становить 28,8 %, а у жінок відповідно – 14,2 %.

3. Чоловіки – триразові чемпіони Ігор Олімпіад мали на перших змаганнях вік, котрий є меншим нижньої вікової межі найвищих досягнень, а на останніх змаганнях навпаки – вищий за верхню вікову межу найвищих досягнень. У всіх трьох спортсменів тривалість етапу найвищих досягнень становила по 8 років. У чотириразових чемпіонок світу вік отримання першого звання чемпіонки виходить за нижню межу найвищих досягнень, а вік останніх змагань відповідає оптимальним віковим межам найвищих досягнень.

4. Жінки починають займатися важкою атлетикою трохи пізніше за чоловіків (у середньому на рік), а досягають заключних етапів багаторічної підготовки раніше за них. Тривалість виходу на IV етап багаторічної підготовки у жінок суттєво менша (на 1,0 – 3,5 роки), ніж у чоловіків. Причому, з підвищенням вагових категорій спортсменів різної статі ця різниця в тривалості зменшується.

Подальше дослідження передбачає вивчення темпів зростання спортивних досягнень у найкращих важкоатлетів світу різної статі та різних груп вагових категорій.

Література

1. Дворкин Л.С. Тяжелая атлетика и возраст (научно-педагогические основы системы многолетней подготовки юных тяжелоатлетов). – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1989. – 2000 с.
2. Капко І.О. Вікові аспекти змагальної діяльності спортсменів високої кваліфікації у пауерліфтингу // Педагогіка, психологія та медико – біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. під ред. Єрмакова С.С. – Х.: ХДАДМ (ХІІІ).

2003. – № 7. – С. 3 – 10.

3. Озолин Н.Г. Настольная книга тренера: Наука побеждать. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 863 с.
4. Олешко В.Г. Темпи становлення спортивної майстерності важкоатлетів різних вагових категорій та статі // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2003. – № 21. – С. 41 – 49.
5. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. – Киев: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.

Надійшла до редакції 10.07.2004р.

ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНА ГРА, ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ ЗАСВОЄННЯ ОФІЦЕРАМИ-СЛУХАЧАМИ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ ТА МЕТОДИЧНИХ УМІНЬ В КЕРІВНИЦТВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ

Ольховий О.М

Харківський військовий університет

Анотація. В статті розглядається військово-спеціальна гра, як засіб контролю засвоєння офіцерами-слухачами теоретичних знань та методичних умінь в керівництві та організації фізичної підготовки в військовій частині.

Ключові слова: підготовка керівників занять, військово-спеціальна гра, керівництво та організація фізичної підготовки.

Аннотация: Ольховой О.М. Военно-специальная игра, как средство диагностики усвоения офицерами-слушателями теоретических знаний и методических умений в руководстве и организации физической подготовки в военной части. В статье рассматриваются военно-специальная игра, как средство контроля усвоения офицерами-слушателями теоретических знаний и методических умений в руководстве и организации физической подготовки в воинской части.

Ключевые слова: подготовка руководителей занятий, военно-специальная игра, руководство и организация физической подготовки.

Annotation: Ol'hovoy O.M. The military special game, as an agent of diagnostic of a digestion by the officers - listeners of theoretical knowledge and methodical skills in guiding and architecture of physical preparation in a military part. The article deals with the problem of special military playing as a testing means of officers-students theoretical knowledge and methodological skills of guidance of physical training organization in military units.

Key words: teaching of lesson instructors, special military playing, organization and guidance of physical training.

Постановка проблеми. У Збройних Силах України існує певна система підготовки керівників фізичної підготовки, яка забезпечує вдосконалення їх організаторських здібностей, теоретичних знань та мето-

дичної майстерності [1].

Відповідно тематиці лекцій, методичних занять та програмі підготовки офіцерів-слухачів Харківського військового університету (ХВУ) на них покладається засвоєння теоретичних знань та методичних умінь в керівництві та організації фізичної підготовки в військовій частині. Проте, існуюча система оцінки теоретичних знань та якості виконання методичного завдання дає нам можливість оцінити тих, кого навчають за показниками діяльності стосовно виконання ними обов'язків до рівня командира роти включно (таб. 1), не даючи можливість оцінки засвоєння теоретичних знань та методичних умінь в керівництві та організації фізичної підготовки в військовій частині на рівні командира військової частини і його заступників.

Таблиця 1

Порядок оцінки виконання методичного завдання

Показники, що оцінюються	Зміст показників
1. Зовнішній вигляд та вміння триматись перед підрозділом, форма одягу, стройова виправка, командирська вимогливість, вміння контролювати свої дії	Уміння чітко, ясно подавати команди, володіти голосом, управляти строєм. Вміння при подачі основних команд вимагати їх виконання згідно Стройового Статуту ЗСУ. Наприклад: за попередньою командою військовослужбовці, які перебувають у строю, повинні стати у положення “струнко”, а під час руху повинні перейти на стройовий крок
2. Вміння показати вправу	Зразковий показ техніки виконання; правильність вибору місця; володіння дзеркальним показом
3. Вміння пояснити вправу	Чіткість, конкретність; знання термінології; вміння виділити головне
4. Вміння вибрати раціональну методику навчання	Відповідність методів і методичних прийомів завданням навчання; вміння використовувати методи і методичні прийоми; використання підготовчих вправ
5. Вміння керувати тими, хто навчається	Вміння визначати стан тих, хто навчається, і правильно дозувати фізичне навантаження. Знання команд і вміння їх виконувати, відповідність команд і ситуації, що склалася; раціональність розміщення тих, хто навчається
6. Вміння попереджати і виправляти помилки	Виявлення і усунення причин появу помилок, вміння класифікувати помилки, своєчасно і правильно їх виправляти
7. Вміння надавати допомогу і страховку	Своєчасність допомоги і страховки; надійність страховки; вміння організувати взаємодопомогу і страховку
8. Вміння перевіряти і оцінювати військовослужбовців	Підбір вправ для перевірки; чіткість організації тих, хто перевіряється; правильність визначення оцінки
9. Оформлення документації	Відповідність форми і змісту документів встановленим вимогам; повнота і конкретність змісту; актуальність оформлення документів

Тому стає зрозумілим, чому, під час перевірки, командири підрозділів та військових частин недостатньо знають критерії оцінки якості керівництва, організації, забезпечення і проведення фізичної підготовки в частині (за даними наших досліджень 37,4 відсотка опитаних не змогли надати повної відповіді на це запитання)

У відповідності до Статутів ЗС України, Настанови з фізичної підготовки (НФП-97) на командирів військових частин, їх заступників, начальників служб покладено ряд обов'язків щодо організації, підготовки керівників, планування, контролю та обліку, забезпечення (фінансового, матеріального, методичного, пропагандистського, медичного) та проведення форм фізичної підготовки в підлеглих підрозділах [1]. НФП-97 визначено, що під час перевірки частин з фізичної підготовки, окрім фізичної підготовленості особового складу, перевіряється якість організації та забезпечення фізичної підготовки, здійснюється, як правило, всебічна перевірка якості управління фізичною підготовкою, стану навчально-матеріальної бази, проте засобів проведення діагностики, змісту показників оцінки практичних умінь командирів щодо керівництва, організації, забезпечення і проведення фізичної підготовки військової частини на цей час не розроблено.

Робота виконується згідно з перспективним планом наукової та науково-технічної діяльності Головного управління військової освіти МО України в рамках науково-дослідної роботи “Дослідження модульно-рейтингової системи організації педагогічного процесу з метою підвищення його ефективності щодо підготовки військових фахівців”, шифр “Модуль”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо розв'язання даної проблеми свідчить про те, що сформована на сьогодні система підготовки офіцерів-слухачів діє з визначеним ступенем ефективності [2,3,4,5,6,7,8]. Цільовою настановою навчальних програм навчання для курсантів на третьому та на старших курсах передбачено оволодіння теоретичними знаннями та організаційно-методичними вміннями для проведення фізичної підготовки в ролі командира роти [1]. Навчальні програми для слухачів передбачають оволодіння теоретичними знаннями та організаційно-методичними вміннями в керівництві, організації та проведенні фізичної підготовки в військовій частині. Цей факт відображає як суб'єктивні, так і об'єктивні причини, пов'язані з недостатньою професійною компетентністю офіцерів при теперішній системі підготовки керівників щодо навичок в організації, управлінні та забезпеченні фізичної підготовки [6,7,8].

Відповідно до вимог НФП-97 якість керівництва, організації,

забезпечення і проведення фізичної підготовки оцінюється:

«Відповідає встановленим вимогам»:

- своєчасно і якісно розробляються необхідні накази, аналізується стан фізичної підготовки та регулярно підводяться її підсумки;

- планування фізичної підготовки забезпечує рішення загальних та спеціальних завдань фізичного удосконалення особового складу, обсяг часу, що виділяється на фізичну підготовку і спорт, відповідає вимогам керівних документів;

- систематично проводяться теоретичні, інструкторсько-методичні і показові заняття з посадовими особами, навчально-методичні збори і семінари з спортивними організаторами, тренерами та судьями зі спорту;

- повсякденно здійснюється контроль за ходом фізичної підготовки і спорту у підрозділах;

- дані обліку відповідають дійсному стану фізичної підготовки і спорту;

- забезпечення фізичної підготовки і спорту здійснюється у відповідності з вимогами Нфп-97 та інших керівних документів;

- заплановані заходи з фізичної підготовки і спорту проводяться на високому організаційно-методичному рівні;

Запропонована [4] методика підготовки військовослужбовців за допомогою військово-спеціальних (ділових) ігор використовується в якості навчання курсантів, яких готують за спеціальністю фізична підготовка та спорт. В Харківському військовому університеті дана методика використовується не тільки як метод навчання, але й як засіб та діагностики в інших предметах навчання (в загальній та спеціальній тактиці - командно-штабні ігри).

Мета дослідження: аналіз можливості використання військово-спеціальної гри для оцінки та контролю засвоєння офіцерами-слухачами ХВУ теоретичних знань та методичних вмінь, щодо керівництва та організації фізичної підготовки в військовій частині.

Результати досліджень. Ефективність і якість процесу фізичного вдосконалення військовослужбовців знаходиться у прямій залежності від рівня підготовленості командирів всіх ступенів, їх теоретичних знань, методичних вмінь та навичок, щодо керівництва та організації фізичної підготовки в військовій частині.

Підготовка майбутніх командирів частин та їх заступників є однією з функцій управління фізичною підготовкою і важливим елементом її організації. При підготовці офіцерів-слухачів оперативно-тактич-

ного рівня ХВУ використовуються передові методики контекстного навчання щодо їх подальшої службової діяльності з питань керівництва, організації та проведення фізичної підготовки у військовій частині. Так, в якості засобу навчання та контролю засвоєння знань одночасно, ми використовуємо військово-спеціальні ігри [10].

По закінченню проходження певної теми на груповому занятті проводиться військово-спеціальна гра, сценарій якої складається за питаннями цієї теми. У грі, пропонуючи слухачам можливі ситуації, що можуть виникнути в їх майбутній діяльності, формується здатність бачити і формулювати основні проблеми вдосконалення процесу фізичної підготовки і визначати способи вирішення конкретних проблем. Виробляються способи і прийоми узгодження дій командирів усіх ступенів, щодо координації управлінської роботи, організації форм фізичної підготовки в військовій частині.

Практика фізичної підготовки в військах показує, що найбільш важливими питаннями в керівництві і організації фізичної підготовки в військовій частині [1,3], є:

- організація навчальних занять в системі командирської підготовки;
- організація, забезпечення і проведення масових змагань на першість військової частини;
- підготовка та проведення огляду на кращу організацію фізичної підготовки та спортивно масової роботи;
- організація, забезпечення і проведення ранкової зарядки та супутнього тренування;
- підготовка та проведення спортивних свят;
- заходи утримання та вдосконалення навчально-матеріальної бази з фізичної підготовки.

Тому в зміст методичних завдань включено вищевказані питання.

В процесі гри, після надання завдань слухачам надається пакет документів (варіанти наказів, розпоряджень, планів, графіків. тощо), в якому навмисно закладено помилки стосовно керівництва та організації фізичної підготовки в військовій частині, з допомогою якого можливе позитивне вирішення поставлених завдань (змодельованих ситуацій), надаючи тим самим їм можливість творчого мислення та самооцінки наданих відповідей.

У цій грі, що по своїй структурі є військово-спеціальною і ролевою [4], можуть брати участь кілька команд до п'яти чоловік у кожній. Кожна команда представляє окрему позицію (роль), зі своєї точки зору

виконує основну роботу, тобто складає програму і план діяльності посадових осіб (Командири, заступники командирів і начальники штабу військової частини; Командири підрозділів, батальйонів, рот, взводів) військової частини, бере участь у загальній дискусії та аналізі ситуації.

Гра проводиться на протязі чотирьох годин і містить у собі робочі процеси, які здійснюються на шести етапах:

1. Установка на гру. Завдання норм процесів і зразків планів і програм.

2. Робота команд. Планування і програмування.

3. Формулювання основних проблем.

4. Координація планів і узгодження кооперації ролей.

5. Реалізація планів і керування.

6. Загальна оцінка. Підведення підсумків і висновок.

Робочі процеси гри припускають, що діяльність учасників здійснюється в трьох режимах: а) самостійний творчий пошук, б) загальна дискусія й аналіз ситуацій за звітами команд, в) самооцінка результатів роботи в групах. На кожному етапі гри реалізуються усі три режими роботи, що забезпечує циклічність гри і можливості навчально-го впливу її організації.

Рішення, які приймаються в ході гри.

1. Фіксація і визначення норм і зразків роботи з процедур визначення мети, складання планів і програм, координації і керування – виконує група експертів.

2. Визначення мети, плану робіт, програм діяльності і координації способів керування, оперативного контролю й оцінки діяльності заступників командира, начальників служб, командирів підрозділів, начальника фізичної підготовки спорту військової частини – виконує кожна команда учасників, виробляючи колективне рішення з усіх питань. Рішення формулюється в спеціальному звіті групи.

3. Аналіз діяльності командирів, заступників командира, командирів підрозділів, начальника фізичної підготовки і спорту військової частини, визначення труднощів роботи, помилок – всі учасники гри під час загальної дискусії і самооцінки.

Керівник гри в кожній конкретній ситуації визначає форми й організацію всіх робочих процесів гри, видає основні завдання командам і групам забезпечення, має переважне право втручатися в хід гри з метою його зміни і забезпечення ефективності навчання. Формулювання основних проблем і напрямків пошуку рішень, встановлення конкретних форм координації дій, узгодження позицій у ситуаціях, визначення перспектив і напрямків подальшої діяльності також виконує

керівник гри.

Якість виконання методичного завдання оцінюється [1]:

„відмінно” – якщо завдання виконано правильно і впевнено;

„добре” – якщо завдання виконано правильно, але недостатньо впевнено;

„задовільно” – якщо завдання виконано в основному правильно, але невпевнено і з незначними помилками;

”незадовільно” – якщо завдання не виконано або виконано невпевнено і з грубими помилками.

При оцінюванні виконання методичного завдання з керівництва і організації фізичної підготовки в військовій частині враховується:

- Уміння чітко, ясно видавати інформацію про можливі шляхи вирішення проблемної ситуації, дотримуючись законів, Статутів ЗСУ, НФП_97, конкретність, вміння виділити головне.

- Уміння правильно розподілити обов’язки між членами спортивного комітету в/ч.

- Своєчасна та об’єктивна взаємо оцінка та критика інших слухачів, виявлення і усунення причин появ помилок, вміння класифікувати помилки, своєчасно і правильно виправляти помилки.

- Відповідність форми і змісту відпрацьованих документів (наказів, положень і т.д.) встановленим вимогам; повнота і конкретність змісту; актуальність оформлення документів.

- Документи планування, складені з врахуванням реального стану фізичної підготовки та навчально-матеріальної бази підрозділу, забезпечують рішення загальних та спеціальних завдань фізичного вдосконалення особового складу, обсяг часу, що виділяється на фізичну підготовку і спорт, відповідає вимогам керівних документів, передбачено проведення заходів з посадовими особами (теоретичних, інструкторсько-методичних і показових занять, навчально-методичних зборів і семінарів).

Висновки.

1. Таким чином, існуюча система оцінки теоретичних знань та методичних умінь офіцерів-слухачів дає нам можливість оцінити рівень їх знань та вмінь лише на рівні командира роти, не даючи можливість оцінки засвоєння теоретичних знань та методичних умінь в керівництві та організації фізичної підготовки в військовій частині на рівні командира військової частини і його заступників.

2. Військово-спеціальні ігри вирішують одночасно дві задачі:

- сприяють засвоєнню офіцерами-слухачами теоретичних знань і організаційно-методичних вмінь, щодо якості організації, уп-

равління та забезпечення фізичної підготовки;

- здійснюють якісний контроль засвоєння отриманих знань.

В подальшому наші дослідження ми направляємо на розробку кількісної (вагового коефіцієнта) оцінки кожного з показників виконання методичного завдання слухачами оперативно-тактичного рівня.

Література:

1. Наказ Міністра Оборони України № 400 від 5.11.1997. Настава з фізичної підготовки у Збройних Силах України (НФП-97) – Київ, 1997.
2. Директива Міністра Оборони України від 01.06.2001 року № Д-13 “Про удосконалення проведення первинної військово-професійної підготовки з курсантами ВВНЗ”.
3. Вейднер-Дубровин Л.А., Миронов В.В., Шейченко В.А. Теория и организация физической подготовки войск / Ч.1. Учеб. для курсантов и слушателей ин-та. Изд. 5-е. - СПб.: ВИФК, 1992. – 340.
4. Миронов В.В., Нестеров А.А., Сидоров А.А. Кафедра физической подготовки и спорта военно-учебного заведения. М.: Воениздат. 1987. – 160.
5. Илевский В.А., Шаповалов Н.В. Важная форма обучения офицеров; к занятиям в системе командирской подготовки. М.: Воениздат. 1987. - №9. – 66-69с.
6. Сапожницкий В.А. Профессиональная подготовка офицеров ВС РФ // Военная мысль. – 1993. - №9. – С.48-52.
7. Піддубний О.Г., Ольховий О.М., Смірнов Б.П., Лисак Г.Г. Модульна програма самостійної підготовки офіцерів, що залучені для проведення занять з курсантами в період початкової військово-професійної підготовки. // Матеріали другої відкритої наукової методичної конференції „Фізична підготовка військовослужбовців” (9-10 січня). Київ-2004-№2. – 36-41.
8. Піддубний О.Г., Ольховий О.М., Смірнов Б.П., Лисак Г.Г. Аналіз існуючої системи підготовки офіцерів та вимоги до керівників, що залучені до проведення занять в період первинної військово-професійної підготовки. // Збірник наукових праць: Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту Харків-2004-. №1- С.41-49.
9. Піддубний О.Г., Ольховий О.М., Смірнов Б.П., Лисак Г.Г. Модульна програма самостійної підготовки офіцерів, що залучені для проведення занять з курсантами в період початкової військово-професійної підготовки. // Збірник наукових праць: Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків-2004- №5- С. 53-58.
10. Піддубний О.Г., Ольховий О.М., Смірнов Б.П., Лисак Г.Г. Організація та проведення державного екзамену з дисципліни «Фізична підготовка» у Харківському військовому університеті. Навчально-методичний посібник. Харків – 2004 рік - №2-144с.

Надійшла до редакції 12.07.2004р.

ВИВЧЕННЯ ХАРАКТЕРНИХ НЕДОЛІКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ П'ЯТИХ КУРСІВ ТЕХНІЧНИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Романчук В.М., Бородин Ю.А.

Житомирський військовий інститут
радіоелектроніки імені С.П.Корольова

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. В статті представлені результати вивчення ефективності фізичної підготовки курсантів 5-х курсів ВНЗів технічного профілю та пропонується рекомендації щодо її вдосконалення.

Ключові слова: фізична підготовка, курсанта 5-х курсів, ефективність, рекомендації.

Аннотация. Романчук В.Н., Бородин Ю.А. Изучение характерных недостатков организация физической подготовки курсантов пятых курсов технических военных учебных заведений. В статье представлены результаты эффективности изучения физической подготовки курсантов 5-х курсов ВВУЗов технического профиля и предлагаются рекомендации по ее усовершенствованию.

Ключевые слова: физическая подготовка, курсанты 5-х курсов, эффективность, рекомендации.

Annotation. Romanchuk V.N., Borodin Yu.A. Organization of the year technical higher military establishment students physical training. The article present the results of the physical training effectiveness study of the fifth year students of the higher military establishments of the technical profile. Recommendations on the perfection are also proposed.

Key word: physical training, fifth year students, effectiveness, recommendations.

Постановка проблеми. Корінні зміни у військовій справі, пов'язані з широким впровадженням у Збройні Сили сучасної бойової техніки, комп'ютеризацією різних видів діяльності, обумовили появу і поширення великого числа військових спеціальностей операторського профілю (до 80% від усіх спеціальностей у ЗС) приводить до зниження активної рухливості військовослужбовців.

Виконання вимог військово-професійної діяльності операторами вимагає від них відповідної фізичної підготовленості. Насамперед це стосується молодих офіцерів – нещодавніх курсантів ВНЗ, так як вони безпосередньо виконуються службові обов'язки біля операторського пульта.

Але на жаль, рівень професійно відповідної підготовки випускників ВНЗів не задовольняє вимоги сьогодення. Начальник Головного управління військової освіти МО України генерал-лейтенант Нещадим М.А. у своєму докладі відзначав, що при перевірці випускників 1999

року 37% офіцерів показали невисокі результати по фізичній, тактичній і професійній підготовці [6].

Ми вважаємо, що зниження рівня фізичної підготовленості курсантів починається вже під час навчання на четвертому, а особливо на п'ятому курсі ВНЗ. По-перше, це відбувається під час військового стажування, відпустки та навчання в 10 семестрі. До цього приводить відсутність відповідних стимулів, вимог нормативних документів, небажання, а в окремих випадках, невміння курсантів самостійно займатися фізичними вправами.

Дослідження здійснювалось згідно плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 рр. за темою 2.1.19 “Фізична підготовка слухачів і курсантів ВВНЗ МО України”, номер державної реєстрації 0103U003022.

Аналіз досліджень та публікацій. В останній час достатньо науковців (Бородін Ю.А., Ольховий О.М., Мальцев О.О., Романчук С.В.) досліджують фізичну підготовленість військовослужбовців. Але в цих роботах недостатньо уваги приділяється вивченню організації, методики та проведенню фізичної підготовки в ВНЗах з курсантами старших курсів [1,2,3,7].

Аналіз наукових робіт показав, що головними недоліками організації та методики фізичної підготовки курсантів є: динаміка показників фізичної підготовленості на старших курсах, що має регресивні тенденції [7]; час, виділюваний на планові заняття по фізичній підготовці не дозволяє вирішити повною мірою питання спрямованого розвитку спеціальних фізичних якостей [2]; діючі нормативи з фізичної підготовки для старших курсів навчання, вимагають корегування і обґрунтування [1,7]; методична підготовка випускників з питань організації і проведення різних форм фізичної підготовки недостатня [3]; рівень фізичної підготовленості молодих офіцерів (1-2 вікові групи) не відповідає вимогам ведення сучасних бойових дій [8]. Це приводить до того, що рівень фізичної підготовленості курсантів старших, а насамперед п'ятих курсів, значно погіршується. Випускник має фізичну підготовленість на рівня другого курсі навчання.

Аналіз нормативних документів з фізичної підготовки військово-службовців показав, що для курсантів старших курсів нормативна база недостатньо обґрунтована, не спрямована на покращення мотивації, щодо подальшого покращення своєї фізичної підготовленості [5].

Аналіз Військово-спортивної класифікації (ВСКл) показав

відсутність взаємозв'язку між оцінкою з фізичної підготовки та спортивної підготовкою курсантів, відсутність нормативів спортивних розрядів з деяких військово-прикладних видів спорту [4]. В окремих видах спорту нормативи занижені, не пов'язані з навчальними нормативами і нормативами ВСКЛ, що не стимулює бажання курсантів до самовдосконалення [3].

Тому встає питання, чому рівень ФП курсантів на п'ятому курсі не збільшується, як це потрібно бути, а навпаки знижується?

Мета статті. Основною метою статті є вивчення організації та ефективності фізичної підготовки курсантів п'ятих курсів та визначення шляхів їх вдосконалення.

Результати досліджень. Нами було проведено, в період 2003-2004 років, аналіз динаміки показників фізичної підготовленості та відношення курсантів (досліджувалось з використанням анкетування) до організації ФП в ВНЗі. До дослідження були задіяні курсанти п'ятого курсу Житомирського військового інституту радіоелектроніки імені С.П. Корольова в кількості 62 чоловік.

Аналіз ФП курсантів показав, що рівень показників фізичної підготовленості курсантів після третього курсу до закінченню ВНЗ знижується ($P > 0,001$) (таб. 1). Результати нашого дослідження підтверджують данні науковців (Бородін Ю.А., Романчук С.В.), що проводили дослідження в даному напрямку [1, 3, 7].

Таблиця 1.

Показники фізичної підготовленості курсантів ВНЗ

Вправа	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс
Біг на 3 км (мін. сек.)	12,41±10,45	12,19±8,97	11,56±7,81	11,58±6,24	12,09±7,45
Біг на 100 м (сек.)	15.1±0,16	14.62±0,13	14.5±0,12	14.1±0,11	14.3±0,1
Підтягування (разів)	12,67±0,68	14,3±0,63	16,41±0,6	16,3±0,74	15,4±0,62

Відсутність в нормативних документах з ФП взаємозв'язку фізичної та спортивної підготовленості при оцінюванні ФП курсантів, приводить як до зниження рівня фізичних якостей так і виконання спортивних розрядів.

Аналіз виконання спортивних розрядів курсантами 5-х курсів показав, що 51,6% респондентів мають I спортивний розряд; 12,9% - II розряд, 19,4% - III розряд, решта курсантів розрядів не мають. При цьому 32,2% курсантів виконали розряди на третьому курсі навчання, 22,6%

- на 2 курсі, 19,4% - на 1 курсі, 12,9% - на 4 курсі. Найважливіше, що на п'ятому курсі жоден курсантів не підвищив свою спортивну майстерність.

На запитання “Що стимулює Вас до самостійних занять фізичною підготовкою і спортом” курсанти відповідали наступним чином: 61,3% - знання про користь фізичних вправ на організм людини, 25,8% - високі нормативи з фізичної підготовки, 9,7% - бажання виконати спортивний розряд, 3,2% - порада друзів.

Аналіз отриманих даних дає змогу стверджувати, що курсанти мають бажання займатися фізичними вправами, але відсутність взаємозв'язку оцінки з ФП з спортивною підготовкою, відсутність стимулів до самостійних занять фізичними вправами спричиняють зниження мотивації курсантів.

Також важливим чинником в зниженні фізичної підготовленості курсантів 5-х курсів є відсутність планових занять з фізичної підготовки. Курсант впродовж зимової екзаменаційної сесії, військового стажування, відпустки практично три місяці не займається регулярно фізичною підготовкою. При відсутності занять в десятому семестрі він не встигає набути того рівня фізичних якостей, який був на 3-4 курсах навчання.

Анкетування показало, що під час організації занять на п'ятому курсі необхідно враховувати бажання курсантів, що до їх змісту. На нашу думку це буде сприяти збільшенню мотивації до занять. Так 37,3 % респондентів нашого дослідження бажають займатися в цей період спортивними іграми, 30,5% - військово-прикладними видами спорту, 29% - загальною-фізичною підготовкою.

Пропозиції. Для підвищення мотивації курсантів старших курсів до занять фізичною підготовкою необхідно ввести зміни в організацію і зміст фізичної підготовки, особливо на 5 курсі.

В 10 семестрі навчання в ВНЗ необхідно ввести планові заняття з фізичної підготовки.

Більшість занять в 9-10 семестрах навчання необхідно проводити змагальним методом. Це допоможе більш ефективно підготувати майбутнього офіцера до дій в екстремальних умовах сучасної військової служби.

Також необхідно:

- розробити нову нормативну систему оцінювання ФП курсантів старших курсів та пов'язати її з спортивною підготовкою курсантів;
- ввести в ВСКл нормативи з військово-прикладних видів спорту,

- що раніше не були включені до неї;
- доповнити кваліфікаційну характеристику випускника вимогами до його спортивної підготовленості та необхідності бути значкістом ВСК.

Подальші дослідження планується спрямувати на вивчення інших проблем організації фізичної підготовки курсантів п'ятих курсів технічних військових навчальних закладів.

Література

1. Бородин Ю.А., Сухорада Г.И. Тенденции изменений нормативных требований физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений в период 1925-2000 годов//Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. –Харків: ХДАДМ, випуск №1, 2004, с.95-104.
2. Бородин Ю.А. Эффективность физической подготовки в системе военно-профессионального обучения и пути ее повышения// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. –Харків: ХДАДМ, випуск №11, 2003, с.68-83.
3. Бородин Ю.А. Про взаємозв'язок нормативних вимог з фізичної підготовки курсантів ВВУЗів, військово-спортивного комплексу і військово-спортивної класифікації// –Львів: НВФ “Українські технології”, випуск №8, 2003. –с.48-53.
4. Едина спортивна класифікація України з видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор. – К.: Державний комітет з питань фізичної культури і спорту, 2003, - 166 с.
5. Наказ Міністра оборони України від 5.11.97 №400 “Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України”.
6. Нецадим М.А. Військова освіта: новий етап розвитку// Військо України. – К.: “Знання”, 1998. – с. 8-10.
7. Романчук С.В. Вивчення факторів мотивації курсантів до самостійних занять ФПіС/ / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. –Харків: ХДАДМ, випуск №3, 2004, с.48-55.
8. Романчук В.М. Визначення взаємозв'язку між організацією фізичної підготовки в ВНЗ та фізичною підготовленістю офіцерів 1-2 вікових груп// Молода спортивна наука України. –Львів: НВФ “Українські технології”, випуск №8, 2004. –с.313-316.

Надійшла до редакції 30.07.2004р.

ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ПОШУКИ ВІДТВОРЕННЯ ВТРАЧЕНОЇ ПАРАДИГМИ “ПРИРОДА-ЛЮДИНА” В МЕТОДОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧИТЕЛЯ

Троїцька Т.С.

Мелітопольський державний педагогічний університет

Анотація. Стаття присвячена розгляду проблеми збагачення методологічної культури майбутнього педагога світоглядним компонентом, назвою якого є “ціннісне ставлення людини до природи”.

Ключові слова: парадигма “природа-людина”, етнокультурна варіативність, утилітарно-прагматичне ставлення людини до природи, генетичний пріоритет природи, екологічний імператив.

Аннотация. Троицкая Т.С. Философско-образовательные поиски возрождения утраченной парадигмы «природа-человек» в методологической подготовке учителя. Статья посвящена рассмотрению проблемы обогащения методологической культуры будущего педагога мировоззренческим компонентом, названием которого является «ценностная позиция человека по отношению к природе».

Ключевые слова: парадигма «природа-человек», этнокультурная вариативность, утилитарно-прагматическое отношение человека к природе, генетический приоритет природы, экологический императив.

Annotation. Troitskaya T.S. Philosophical-educational searches of revival of the lost paradigm «nature-man» in methodological preparation of teacher. The article is devoted to consideration of problem of filling of methodological culture of future teacher by a world view component the name of which the «valued position of man in relation to nature» is.

Keywords: a paradigm is «nature-man», etnokultural diversity, utilitarian-pragmatic relation of man to nature, genetic priority of nature, ecological imperative.

Постановка проблеми. Методологічна підготовка учителя сьогодні неможлива без змін у світогляді студентів-педагогів, це стосується насамперед нового ціннісного ставлення до природи, переорієнтації зі старої позиції, що являє собою антропоцентризм, на визнання єдності людини і природи. “Істинна проблема людського виду на цій стадії еволюції є те, що вона опинилася нездатною в культурному відношенні йти в ногу з часом і повністю пристосуватися до тих змін, які вона сама внесла в цей світ. Оскільки проблема, що виникла на цій критичній стадії розвитку людини, є внутрішньою, вона не знаходиться поза людською істотою, яка розглядається як на індивідуальному, так і на колективному рівнях. Отже, і вирішення її повинно відштовхуватися, насамперед і головним чином, від внутрішньої сутності людини”, - писав А. Печчеї, визначаючи причини сучасної глобальної кризи [4, 43].

В контексті з’ясування шляхів подолання кризи та встановлюючи першопричини в порушенні гармонії у взаємодії природи і людини, слід ретельно дослідити еволюцію аксіологічних засад людства щодо природи, оскільки відомо, що ціннісна позиція людини відносно навколишнього світу змінювалась від етапу до етапу розвитку цивілізації, та визначити вплив етнокультурних чинників на цю позицію.

Зв’язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано згідно з загальним планом науково-дослідної роботи кафедри філософії та педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету в межах наукового проекту “Розвиток методологічної

готовності майбутнього педагога до інноваційних гуманістичних перетворень”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що взаємозв’язок природи і суспільства як складного явища достатньо очевидний, значно проблематичним в цьому плані постає характер їхніх відносин. Саме тому ставлення людства до природи, яке не було незмінним в історії, вимагає ретельного наукового аналізу. Цьому питанню присвячують дослідження відомі вчені минулого та сьогодення В. - Вернадський, О. Гумбольдт, Р. Кабо, А. Тойнбі, В. Грехньов, Ф. Макноген, Д.Ж. Марш, М. Моїсеєв, М. Павловський, Дж. Уррі та інші. Деякі ключові трансформації у розумінні місця і ролі природи в житті суспільства змалював В. Уільямс, показуючи складні переплетення ідей, понять, уявлень [5, 265].

Мета дослідження – осмислити еволюцію ціннісного ставлення людини до природи на основі філософського ретроспективного аналізу.

Результати дослідження та осмислення. На початкових етапах історії людині було притаманне поважне ставлення до природи, навіть обожнення її. Світогляд, домінантою якого була природа як досконалість, гармонія, логос (закон, порядок), детермінував життєву позицію людини – намагання жити в згоді з природою, з’єднатися з нею. Нам здається, що це не було пов’язано тільки з повною залежністю людини від природи, як вважає В. Грехньов [2, 27], а мало глибинні іманентні причини. Свідомством цієї думки може бути хоча б той факт, що високий рівень античної культури демонстрував таку ж поважну моральну позицію людини відносно природи. Головним призначенням вчених і філософів того часу вважалося пізнання законів, сутності природних (космічних) процесів і поєднання життя за допомогою філософії космоцентризму з цими процесами. Для середньовіччя, на думку М.Павловського, характерне “звернення до природи як до богині, божественної матері, абсолютного монарха і , нарешті, як до царства природи та царства Бога і людини” [3, 172]. Однак деякі дослідники вважають, що в свідомості людей компоненти світобудови (людина-природа) в цей час досягають рівноваги: над природою і над людиною постає Бог [3, 27]. Скоріше за все, людина середньовіччя в квазірівноважному стані людини і природи, все ж природу вважала нижчою за себе.

Розбіжність уявлень пов’язана, на нашу думку, з етнокультурною варіативністю суспільних поглядів, про що свідчать результати етнографічних експедицій, проведених в 2000-2004 рр. лабораторією соціологічних досліджень МДПУ. Однак всі дослідники впевнено відмічають

початок абстрагування і аксіологічного віддалення людини від природи в епоху Відродження, коли її самовпевненість з самовизнання себе співтворцем природи трансформується в бажання перетворити природу на власний лад, коли природа починає розглядатися як місце діяльності людей, деяка інертна, мертва сила, що потребує підкорення, конструювання її, як деякої множини пасивних об'єктів, які можуть бути використані і удосконалені людиною [3, 172].

В Новий час чітко формується утилітарно-прагматичне ставлення людини до природи, згідно якого природа розглядається виключно як споживацька цінність, ресурс та додаток до «розуму та інтелекту». Панування думки, що природа не є храмом, а є лише майстернею, а людина є в ній працівником, виправдовувала величезні за масштабами втручання людей в інше єство, виштовхувала природу із сфери дії моральних регуляторів та спрямовувала її на околицю цивілізації.

З другої половини ХХ ст. намагання людей підкорити природу набуло планетарного масштабу і спиралося на доктрину модерну, згідно з якою прогрес людства визначається якраз категоріями панування людини над природою. Але зростання світового науково-технічного прогресу зробило характер антропогенного впливу на природу неспівставимим з її можливостями, що, в свою чергу, призвело до порушення процесів коєволюції: обмеженість ресурсів на земній кулі, глобальні екологічні катастрофи, погіршення здоров'я тощо вимусили людину до глибокої рефлексії стосунків з природою, до складання нового типу ціннісної позиції – відповідального співвідношення потреб суспільства і можливостей природи, визнання того факту, що саме людство є частина природи, переорієнтації поведінки з панування над природою на з'єднання з нею на умовах оптимальних як для людини, так і для природи.

Отже, в пригоді для формування адекватних реаліям аксіологічних поглядів будуть філософсько-освітні ідеї Ш. Монтеск'є, Е. Реклю, П. Кропоткіна, В. Вернадського, П. Шардена, А. Печчеї, Д. Медоуза, М. Моїсєєва та ін.

Жодна ідея невзможі опанувати свідомістю мас без цілеспрямованого особистісного впливу на цю свідомість, тому формування нового мислення щодо природи стає сьогодні найпріоритетнішим завданням. Це завдання посилюється фактором часу, тобто неспівпаданням темпів наближення небезпеки і усвідомлення цього факту. Саме тому усі освітні системи на різних напрямках модернізації навчання і виховання повинні сформувати нову ціннісну позицію відносно природи, яка б базувалася на досягненні принципової єдності суспільства і природи, на чому напо-

лягає автор статті “Вимоги до сучасного педагога в світлі педагогічної антропології” [1]: - визнанні генетичного пріоритету природи; екологічного і морального імперативу; - усвідомленні законів коєволюції, згідно з якими, насамперед, історичні процеси завдяки участі свідомості та цільових призначень розвиваються швидше та інтенсивніше за природні; - на перегляді способів причинного роз’яснення дійсності (в сучасній науці все ясніше почала осмислюватися недостатність методів пояснення прямих лінійних причинно-наслідкових зв’язків; в складній системі, де взаємодіють багато факторів, причини і наслідки часто міняються місцями: те, що було наслідком, стає причиною і породжує нові наслідки; існують випадкові впливи, які призводять до несподіваних ефектів); - на орієнтації на внутрішню багатозначущість позицій щодо досить складних систем (при сприйнятті дійсності людину нерідко стримують раніше набуті стереотипи, вона схилена розглядати свою точку зору як істину в останній інстанції, тому визнання факту різноманітності, неоднорідності сприйняття в змозі сформуванню у людини установку на толерантність до думки інших; мова йде про подолання егоцентризму свого мислення і про розвиток децентрованого мислення (по Ж. Піаже)); - на осягненні внутрішньої альтернативності рішень, які приймаються: негативні наслідки технічних нововведень невід’ємні від позитивних, тому добро і зло в цьому контексті приходять одночасно, що вимагає при розробці (і при оцінці) рішень зваженого підходу; - на передбаченні не тільки найближчих, але й віддалених наслідків рішень, що приймаються; - на відкритості розуму відносно нового, емпатія до проблем інших людей; гнучкості, критичності і креативності розуму; розумінні етнокультурного характеру антропогенного впливу на природу, що обумовлює географічне, історичне і соціальне формування природного середовища, а також деякої варіативності процесу гармонізації стосунків природи і суспільства.

Висновки. Підводячи підсумки слід відзначити, що: - ціннісна позиція людини відносно природи змінювалася від етапу до етапу і була детермінована ментальними чинниками та рівнем залежності від природи; - початок абстрагування людини і аксіологічного віддалення від природи пов’язується з Відродженням та формуванням антропоцентризму; - утилітарне прагматичне ставлення людини до природи, що характеризує світогляд значної частини людей і сьогодні, сформувалося у новий час, а у XX столітті намагання підкорити природу набуло планетарного масштабу; - без цілеспрямованого впливу на свідомість не можна подолати відчуження людини від природи і відродити гармонію

людства і ейкумени.

Напрямки подальших досліджень. В результаті дослідження слід визначити етнокультурну складову процесу формування світоглядного ставлення людини до природи та обґрунтувати шляхи та засоби ефективного утвердження в свідомості студентів екологічного та морального імперативу.

Література:

1. Аносов І.П. Вимоги до сучасного педагога в світлі педагогічної антропології. Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту // Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (XXIII). – 2004. - №4. – С. 3-8.
2. Большаков А.В., Грехнев В.С., Добрынина В.И. Основы философских знаний. – М.: Общество «Знание» России, 1994. - 247 с.
3. Павловський М.А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ. – К.: Техніка, 2001. – 312 с.
4. Печчи А. Человеческие качества. – М.: Прогресс, 1985. – 213 с.
5. Теория общества: Пер. с нем., англ. \ Под общ. Ред. А.Ф. Филиппова. – М.: КАНАН-прес,-Ц, 1999. – 416 с.

Надійшла до редакції 10.07.2004р.

ВПЛИВ ЦІЛЕСПРЯМОВАНИХ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ХРЕБЕТ

Цибіз Геннадій, Локайчук Оксана, Хохлова Людмила
Черкаський державний технологічний університет

Анотація. Таким чином, цілеспрямовані фізичні вправи не тільки поліпшують гнучкість хребта, але і викликають позитивні зрушення як у серцево-судинній, так і в дихальній системах. Такі результати є надзвичайно важливими в будь-якому віці, але особливе значення мають для молоді.

Ключові слова: фізичні навантаження, молодь.

Аннотация. Цибиз Геннадий, Локайчук Оксана, Хохлова Людмила. Влияние целенаправленных физических нагрузок на позвоночник. Таким образом, целенаправленные физические упражнения не только улучшают гибкость позвоночника, но и вызывают положительные сдвиги как в сердечно-сосудистой, так и в дыхательной системах. Такие результаты являются чрезвычайно важными в любом возрасте, но особое значение имеют для молодежи.

Ключевые слова: физические нагрузки, молодежь.

Annotation. Tsibiz G., Lokaychuk O., Khokhlova L. Influence of targeted exercise stresses to a column. Thereby, goal-directed physical exercises not only perfect flexibility of the spine, but also cause the positive shifts both in cardiovascular, and in respiratory system. Such results are exceedingly important at any age, but special importance has for youth.

Keywords: physical loads, youth.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публі-

кацій. Сучасний стан екологічних негараздів, НТР та катастрофічного зменшення рухової активності разом із зменшенням можливостей спілкування людини з природою для збереження свого здоров'я вимагає активних профілактичних і лікувальних дій як з боку науковців та дослідників, так і з боку тренерів і викладачів з фізичного виховання, що у першу чергу стосується молоді [1].

Практично немає людини, яка б не скаржилася на біль у попереку, та різних зонах хребта, а прояви остеохондрозу у все більшій кількості людей все більше “молодіють” [2]. Профілактика та активна боротьба з такими негараздами є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення і тому профілактична робота з негараздами у хребті стає однією з головних напрямків у боротьбі за здоров'я [3].

Зв'язок роботи з науковими програмами. Ми провели дослідження, що є частиною планової наукової програми 2.2.1. «Фізична реабілітація при вертебральних проявах остеохондрозу хребта у спортсменів», яка розробляється у Київському національному університеті фізичного виховання і спорту України, а її. Державний номер 0101U006317.

Метою нашого дослідження було визначення стану гнучкості хребта та корекції його негараздів за допомогою цілеспрямованих фізичних навантажень на хребет та організм людини у віковому аспекті і впровадити результати у практику. Для вирішення поставленої мети потрібно було виконати таке:

1. Визначити гнучкість хребта у людей різного віку.
2. Провести експериментальні дослідження змін гнучкості хребта в нормі та за умов спортивних тренувань.
3. Визначити вплив цілеспрямованих фізичних навантажень на зміни гнучкості хребта в умовах експериментальних занять.

Об'єктом нашого експериментального дослідження був стан здоров'я людини, профілактика його погіршення за допомогою тренувань, а **Суб'єктом** нашого експериментального дослідження були зміни гнучкості хребта при звичайних, тренувальних та експериментальних заняттях у вигляді цілеспрямованих і дозованих експериментальних фізичних навантажень та при гіподинамії.

Матеріал і методи дослідження. Експериментальні заняття проводився на дівчатах віком 6, 7-8, 10-12, 16, 17-24 і спортсменках-гімнастках такого ж віку, групах здоров'я та в групах здоров'я віком від 30 до 90 років. Визначення гнучкості проводилося: А) - нахилом уперед; Б) - виконанням гімнастичного містка і подальшим вимірюванням за

нашою методикою [4, 5]. Кількість осіб в кожній віковій експериментальній групі дорівнювала 15-20 осіб, а в аналогічних контрольних групах по 10 осіб. Тренування за нашою програмою проводили у вигляді додаткового заняття з фізичного виховання, де головну увагу спрямовували на розвиток гнучкості хребта та зміцнення всіх м'язів, що "відповідають" за поставу. Проводили тести Руф'є, проби Штанге, Генче, і вимір зміни грудної клітки.

Результати досліджень та їх обговорення. Дослідження показали, що у осіб, які займалися за звичайним державними програмами гнучкість хребта у нахилі вперед була дуже далекою від норми, що також відмічають автори роботи [2]. Таке положення можна спостерігати за результатами зміна, що відображені у таблиці 1. В той же час у спортсменок та осіб, які займалися за нашою експериментальною програмою виміри гнучкості були кращі за контрольні і наближалися до показників, які притаманні особам, що займалися спортивними тренуваннями – як спортивною гімнастикою (молодь) так і в групах здоров'я.

Таблиця 1.

Визначення стану гнучкості нахилом вперед у см.

Вік	Норма	Контроль	Спортсмени	Експерим.
5 - 7	9,0±1,2	1,1±2,3	6,0±2,0	10,9±2,0
10 - 12	10,0±0,8	4,3±3,0	12,0±4,0	15,0±3,6
17 - 24	9,0±0,7	7,2±4,3	17,6±5,0	18,2±3,9
30 - 40	9,0±0,6	6,6±4,0	10,0±4,7	16,7±4,0
40 - 50	8,7±0,8	5,8±3,2	6,6±4,2	13,6±3,5
50 - 60	8,5±0,9	4,0±2,0	5,0±2,3	10,0±3,3
60 - 70	8,3±1,2	3,4±2,0	4,6±2,0	8,9±3,0
70 - 80	8,±1,3	2,8±1,9	3,9±1,9	8,2±2,7
80 - 90	7,8±1,5	1,7±2,0	3,0±1,8	7,7±2,1
Більше 90	6,0±1,8	1,3±2,3	2,0±1,9	7,1±3,0

Проте, більшу інформативність мають показники гнучкості хребта при виконанні спортивного містка, що вираховувалося за бальною системою [5] і відображено у таблиці 2. Практично всі контрольні показники значно нижче за норму, а тренування з цілеспрямованими фізичними навантаженнями за результатами перевищують показники тренуваних осіб (крім юних спортсменок).

Тенденція поліпшення показників підтверджується також і у подальшому збільшенні об'єму грудної клітки та змін ЧСС у експериментальних групах (Рис. 1, 2), а також значному збільшенню спірометричних вимірів (Рис. 3).

Таблиця 2.

*Визначення стану гнучкості виконанням гімнастичного містка в ба-
лах (віковий аспект за системою КОНТРЕКС)*

Вік	Норма	Контроль	Спортсмени	Експерим.
5 - 7	30 балів	5 балів	30 балів	30 балів
10 - 12	30 балів	10 балів	30 балів	30 балів
17 - 24	30 балів	13 балів	30 балів	30 балів
30 - 40	30 балів	8 балів	25 балів	30 балів
40 - 50	30 балів	0 балів	20 балів	28 балів
50 - 60	30 балів	-10 балів	17 балів	23 балів
60 - 70	30 балів	-26 балів	15 балів	20 балів
70 - 80	30 балів	-40 балів	12 балів	18 балів
80 - 90	30 балів	-60 балів	10 балів	15 балів
Більше 90	30 балів	-80 балів	5 балів	12 балів

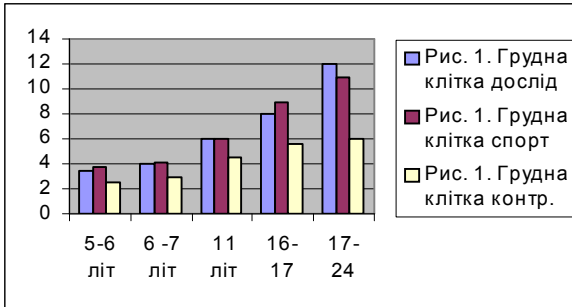

Рис. 1. Результати досліджень.

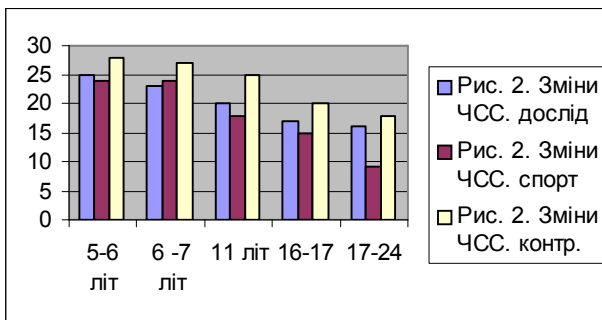

Рис. 2. Показники гнучкості хребта при виконанні спортивного містка, що вираховувалося за бальною системою.

В той же час інформативність тесту Руф'є також не викликає сумнів (Рис. 4).

Це тим важливіше, що цей тест у нашій модифікації триває всього 2 хв.

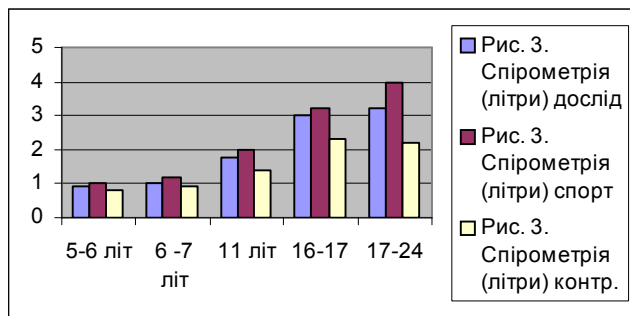

Рис. 3. Результати досліджень.

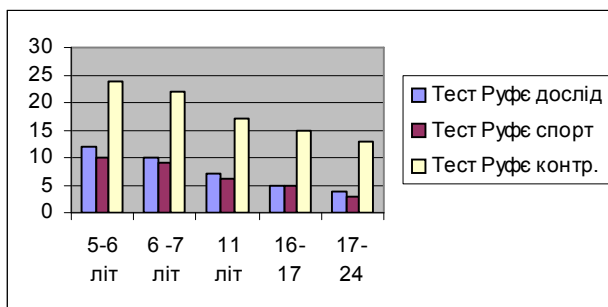

Рис. 4. Тест Руф'є у нашій модифікації.
Зліва направо дослід, спортсмени, контроль.

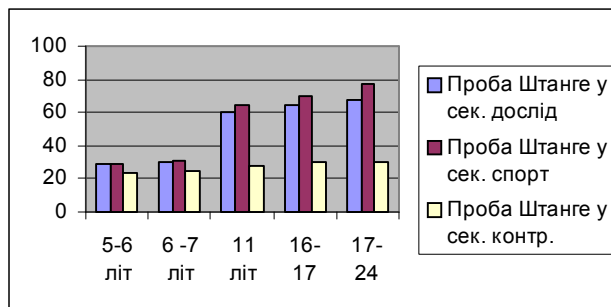

Рис. 5. Проба Штанге на вдиху) в секундах. Зліва направо: піддослідні особи, спортсменки, контроль.

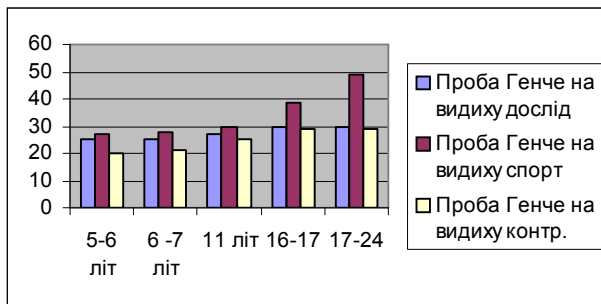

Рис. 6. Проба Генче (на видиху) у секундах. Зліва направо: піддослідні особи, спортсменки, контроль.

Висновки. Як видно з наведених гістограм та таблиць під впливом цілеспрямованих фізичних навантажень, (а це було досягнуто розподілом на підгрупи [4]) у людей достовірно збільшилися практично всі показники і цей розподіл при проведенні занять з фізичними навантаженнями достовірно покращує фізичні кондиції людини.

Подальші дослідження слід спрямувати на вивчення інших проблем впливу цілеспрямованих фізичних навантажень на хребет.

Список використаних джерел

1. Никитюк Б.А. Спорные вопросы современной спортивной морфологии и их решение в духе целей П.Ф. Лесгафта // Современная морфология физкультуре и спорту.- Л., 1987.-С.151.
2. Никитюк Б.А., Коган Б.И. Адаптация скелета спортсмена. –К.: Здоров'я, 1989.- 187 с.
3. Никитюк Б.А. Очерки теории интернативной антропологии.- Москва-Майкоп. 1995.-С.199.
4. Цибіз Г.Г. Вплив фізичних навантажень на морфофункціональний стан організму. -К.: Сталь, 2002.- 324 с.
5. Душанин С.А., Иващенко Л.Я., Пирогова Е.А. Тренировочные программы для здоровья. –К.: Здоров'я, 1984.- 32.

Надійшла до редакції 14.06.2004р.

ФИЗИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ У ДЕТЕЙ С ГИПОФУНКЦИЕЙ ЩИТОВИДНОЙ ЖЕЛЕЗЫ

Авербух А.И., Радзиевская М.П.* , Радзиевский П.А., Дыба Т.Г.,
Юхно Ю.А., Богуславская Г.В.

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины
*Киевский городской педагогический университет им. Б.Гринченко

Аннотация. В статье приведены сведения про влияние оригинальной программы физической реабилитации на состояние организма больных с гипофункцией щитовидной железы. При помощи клинико-лабораторных, инструментальных исследований состояния функциональной системы дыхания детей, страдающих эндемическим зобом в состоянии субклинического гипотиреоза и гипотиреоза легкой степени тяжести, было выявлено, что применение предложенной программы реабилитации эффективно.

Ключевые слова: дети, гипотиреоз, физическая реабилитация, функциональная система дыхания.

Анотація. Авербух А.І., Радзівська М.П., Радзівський П.О., Дыба Т.Г., Юхно Ю.О., Богуславська Г.В. Фізична реабілітація у дітей з гіпофункцією щитоподібної залози. У статті наведені дані про вплив оригінальної програми фізичної реабілітації на стан організму хворих з гіпофункцією щитоподібної залози. За допомогою клініко-лабораторних, інструментальних досліджень стану функціональної системи дихання дітей, хворих на ендемічний зоб у стадії субклінічного гіпотиреозу та гіпотиреозу легкого ступеню, було виявлено, що застосування запропонованої програми фізичної реабілітації було ефективним.

Ключові слова: діти, гіпотиреоз, фізична реабілітація, функціональна система дихання.

Annotation. Averbuch A.I., Radzievskaya M.P., Radzievskiy P.A., Dyba T.G., Yukhno Y.A., Boguslavskaya G.V. Physical rehabilitation at the children with hypothyrosis. In clause the items of information on change of thyroid gland function at the children with hypothyrosis after original physical rehabilitation program. Through tool researches of a condition of functional system of breath of the children with hypothyrosis was shown that original physical rehabilitation program has beneficial effect.

Key words: children, hypothyrosis, physical rehabilitation, functional system of breath.

Постановка проблемы. Анализ последних исследований и публикаций. Одной из наиболее часто встречаемых тиреоидных патологий на Украине у детей является эндемический зоб сначала на фоне эутиреоза, а затем и гипотиреоза [1, 2]. Следует отметить, что детский организм наиболее чувствителен к дефициту тиреоидных гормонов, основными признаками заболевания являются замедление роста, отставание костного возраста от хронологического. Дети хуже учатся в школе,

чаще болеют, у них часто диагностируют анемию [2].

Физические факторы в лечении болезней эндокринных желез находят пока ограниченное применение. Вместе с тем в специальной литературе имеются сведения о том, что методы аппаратной физиотерапии, лечебная физическая культура, массаж не только повышают эффективность комплексной терапии, но и являются методом выбора, особенно при лечении осложнений и реабилитации больных [1, 9].

В настоящее время общеизвестно конструктивное действие адаптации к гипоксии в терапии многих заболеваний, а также и для повышения работоспособности здоровых лиц [5, 6, 7, 8]. Получены первые обнадеживающие данные о применении интервальной гипоксической тренировки (ИГТ) в эндокринологии [5, 7].

В литературе остается не выясненным вопрос о возможности применения адаптации к гипоксии в курсе нормобарической интервальной гипоксической тренировки, физических нагрузок в комплексах лечебной и утренней гигиенической гимнастики в реабилитации лиц детского возраста, страдающих наиболее распространенным заболеванием щитовидной железы – эндемическим зобом на фоне субклинического гипотиреоза и гипотиреоза легкой степени тяжести.

Связь работы с научными программами. Тема работы соответствует Сводному плану научно-исследовательской работы в сфере физической культуры и спорта на 2001-2005 г.г., направление: «Физическая реабилитация. Реабилитационная и спортивно-массовая работа среди инвалидов». Тема 2.2.2. «Содержательная коррекция преподавания дисциплин «физическая реабилитация» в ВУЗах».

Цель работы. Разработать комплексную программу физической реабилитации и выявить эффективность ее применения у лиц детского возраста при эндемическом зобе, протекающем на фоне субклинического гипотиреоза и гипотиреоза легкой степени тяжести.

Методы и организация исследований. Обследовано 36 детей, из них: 10 здоровых и 26 детей, страдающих эндемическим зобом в состоянии субклинического гипотиреоза и гипотиреоза легкой степени тяжести.

Таблица 1

Характеристика контингента обследуемых.

Группы п/п	Диагноз	Возраст, годы	Масса, кг	длина тела, см	Количество
1	ЭЗ (СГ)	9,54±0,78	31,9±0,6	121,8±2,9	12
2	ЭЗ (ГЛС)	9,81±0,67	31,6±0,5	118,4±3,1	14
3	Здоровые	10,5±1,0	43±4	144,0±3,6	10

В работе использовался комплексный подход в оценке гормонального статуса и состояния функциональной системы дыхания (ФСД), обеспечивающей организм необходимым количеством кислорода в покое, при мышечной деятельности, при вдыхании газовых смесей, бедных кислородом. Инструментальные исследования сочетались с математическим моделированием кислородных режимов организма [7].

Использовались следующие методы:

1. Физиологические, биологические методы: спирометрия, газовый анализ выдыхаемого и альвеолярного воздуха, регистрация ЧСС, определение минутного объема крови, содержания в ней гемоглобина, лактата, тиреоидных гормонов, тиреотропного гормона, результаты ультразвукового исследования щитовидной железы, титр кроме этого, основные показатели ФСД определялись в условиях вдыхания гипоксических газовых смесей и после выполнения физических нагрузок.
2. Метод математического моделирования состояния функциональной системы дыхания и кислородных режимов организма при нормоксии и в условиях гипоксии нагрузки и гипоксической гипоксии у тематических больных.
3. Методы математической статистики.

Программа физической реабилитации включала в себя: курс ИГТ и разработанные нами комплексы утренней гигиенической гимнастики (УГГ) и (ЛГ), направленные на профилактику контрактур суставов и повышение сопротивляемости организма к неблагоприятным воздействиям (в конце комплекса УГГ применялись процедуры закаливания). Комплексы УГГ и ЛГ разрабатывались самостоятельно Авербухом А.И. Длительность применения программы - 24 дня.

Курс ИГТ состоял из 15 сеансов ИГТ. Каждый сеанс ИГТ содержал в себе 4 серии пятиминутного вдыхания ГГС с 14 % O₂, чередующиеся с пятиминутными нормоксическими интервалами. Сеансы гипокситерапии проводились ежедневно, после завтрака в промежутках между приемом традиционной терапии.

Комплекс УГГ состоял из специально подобранных физических упражнений, способствующих переводу организма ребенка из состояния сна к активному режиму дня, построенных с учетом выраженности дисфункции щитовидной железы.

Комплекс ЛГ состоял из физических упражнений, направленных на профилактику тугоподвижности в суставах, повышение тонуса организма, на повышение общей физической работоспособности тематических больных.

Результаты исследований. Для оценки эффективности использования нормобарической ИГТ и физических нагрузок в комплексах УГТ и ЛГ в комплексной реабилитации детей с эндемическим зобом (ЭЗ) в состоянии субклинического гипотиреоза (СГ) и гипотиреоза легкой степени тяжести (ГЛС) нами проводилось лабораторное определение содержания тиреоидных и тиреотропного гормонов, УЗИ, регистрация показателей состояния функциональной системы дыхания и кислородных режимов организма.

Таблица 2.

Данные клинико-лабораторных исследований до и после применения программы физической реабилитации в комплексном лечении детей с ЭЗ в состоянии субклинического гипотиреоза и гипотиреоза легкой степени тяжести

Показатели	Субклинический гипотиреоз		Гипотиреоз легкой степени тяжести		Норма
	до	после	до	после	
V ШЖ, мл	14,50±0,4	9,5±0,3	16,80±1,20	10,5±1,3	0,58-7,29
T4, мкг/дл	14,3±0,2	14,5±0,2	7,02±1,29	13,5±2,5	9 – 20
T3, нг/мл	1,9±0,1	2,0±0,1	1,70±0,12	1,98±0,23	0,75 – 2,1
ТТГ, мкМЕ/мл	4,30±0,2	3,6±0,3	5,90±0,20	3,8±0,2	0,4 – 3,5

Данные ультразвукового обследования щитовидной железы у лиц препубертатного возраста, страдающих эндемическим зобом в состоянии субклинического гипотиреоза, показали, что объем ШЖ у тематических больных снизился на 38,2±2,8% ($p<0,05$), на 23,3±2,5% уменьшилось содержание ТТГ в крови ($p<0,05$) (табл. 2). Данные ультразвукового исследования щитовидной железы лиц препубертатного возраста, страдающих ЭЗ в состоянии гипотиреоза легкой степени тяжести свидетельствовали о том, что объем щитовидной железы у тематических больных достоверно снизился на 32,2 ±2,8% ($p<0,05$), хотя и не достиг нормальных величин и , все же превышал величину такового у здоровых сверстниц (см. табл. 2). Содержание тиреоидных гормонов в крови достоверно возросло ($p<0,05$), а ТТГ – снизилось ($p<0,05$), что свидетельствовало переходе состояния тематических больных из состояния гипотиреоза легкой степени тяжести в состояние субклинического гипотиреоза.

В результате проведения 15 сеансов применения разработанной нами программы физической реабилитации общее состояние тематических больных улучшилось: исчезла слабость, быстрая утомляемость, сонливость, головные боли, боли в сердце, улучшилось настроение.

Анализ модельных характеристик функциональной системы дыхания тематических больных до и после прохождения курса комплексного лечения (рис. 1) показал, что функция органов внешнего дыхания, кровообращения, дыхательной функции крови, тканевых механизмов утилизации кислорода улучшилась на фоне нормализации гормонального статуса и уменьшения размеров щитовидной железы, что позволяет считать предложенный метод комплексного лечения эффективным.

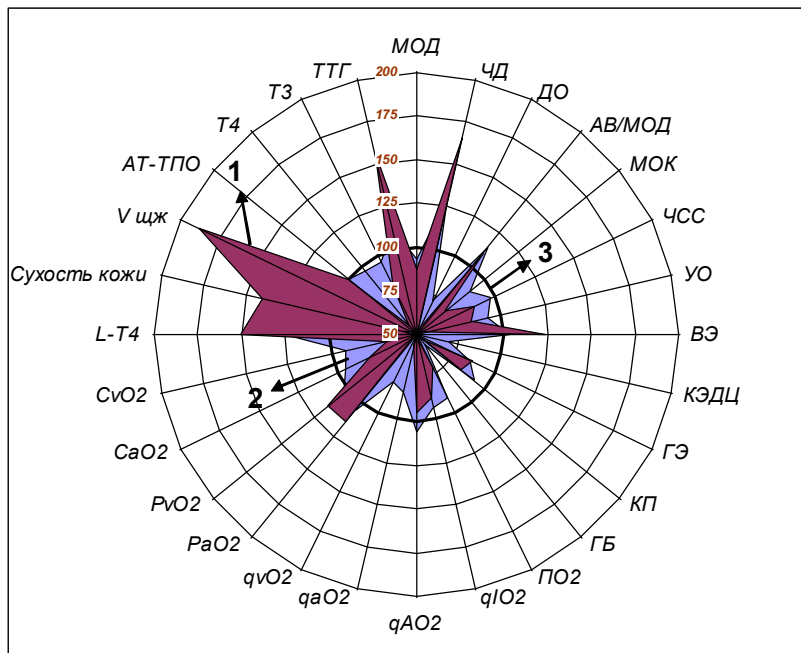

Рис. 1. Модельные характеристики состояния функциональной системы дыхания и кислородных режимов организма до (1) и после (2) применения программы физической реабилитации в комплексном лечении лиц детского возраста с ЭЗ в состоянии гипотиреоза легкой степени тяжести; за 100 % приняты величины возрастной нормы (3).

Улучшение состояния функциональной системы дыхания и кислородных режимов организма вследствие адаптации к гипоксии, ликвидация гипоксического состояния, с одной стороны, повышение содержания тиреоидных гормонов, нормализация размеров щитовидной железы у лиц, страдающих эндемическим зобом, вследствие действия

умеренного снижения парциального давления кислорода во вдыхаемом воздухе (гипоксическая гипоксия) и физических нагрузок малой интенсивности (гипоксия нагрузки), с другой стороны, улучшает процесс массопереноса кислорода в организме, положительно отражаясь на функции системы гипоталамус-гипофиз-щитовидная железа.

Обсуждение результатов исследований. Результаты проведенных нами исследований свидетельствуют о том существенной влиянии, которое состояние процесса массопереноса респираторных газов и обеспечение организма кислородом оказывает на функцию центра управления, в частности на функцию щитовидной железы.

Недостаточное образование тиреоидных гормонов при эндемическом зобе в состоянии субклинического гипотиреоза и гипотиреоза легкой степени тяжести у лиц детского возраста приводит к снижению скорости и интенсивности потребления кислорода в условиях нормоксии, снижению минутного сердечного выброса, оно может сопровождаться нормохромной анемией легкой степени тяжести [5, 10].

Подытоживая все вышеизложенное, необходимо указать, что стимулирующее действие субкомпенсированной гипоксии на функцию щитовидной железы проявляется не только в увеличении содержания тех или иных гормонов при гипоксии, а и само улучшение функции ФСД влияет на эндокринную систему, которая одновременно является частью регуляторного звена функциональной системы дыхания. Компенсация гипоксического состояния вследствие адаптации к гипоксии, наблюдаемая нами, имеет место в результате улучшения снабжения организма кислородом. Оптимизация снабжения организма кислородом вследствие улучшения функции рабочих органов ФСД приводит к повышению скорости потребления кислорода организмом и может свидетельствовать о повышении потребления организма кислородом эндокринными железами (в частности щитовидной), которое, безусловно, вызывает интенсификацию их секреторной деятельности.

Известно, что в механизме повышения сопротивляемости организма, в том числе и с нарушенной функцией щитовидной железы, при адаптации к динамическим мышечным нагрузкам большое значение имеет повышение резистентности на тканевом и клеточном уровне [3, 10]. Установлено, что статические мышечные нагрузки, как и динамические, повышают тканевую резистентность у животных с тиреотоксикозом и гипотиреозом. Это проявлялось в повышении осмотической резистентности лейкоцитов и эритроцитов, уменьшении в периферической крови патологических форм лейкоцитов. Показано наличие корреляции между различными показателями тканевой резистентности и со-

противляемости целостного организма при адаптации здоровых животных к мышечным нагрузкам и гипоксии. Обнаружена тесная взаимосвязь между некоторыми показателями сопротивляемости целостного организма и резистентности на клеточном уровне [4, 9].

Выводы. Таким образом, нормализующее действие физических нагрузок на организм при различных формах дисфункции щитовидной железы, можно объяснить мобилизацией в процессе тренировки ряда общебиологических механизмов. Особенно важную роль в этом играют кора головного мозга, ретикулярная формация ствола мозга, а также изменение резистентности на клеточном уровне. Исходя из работ Г. Селле, немаловажную роль должна играть и гипоталамо-гипофиз-адреналовая система [10].

Дальнейшие исследования необходимо направить на изучение других проблем физической реабилитации детей с гипофункцией щитовидной железы.

Литература

1. Балаболкин М.И. Эндокринология: Уч. пособие, М.: Медицина, 1999. -585 с.
2. Боднар П.М. Эндокринология: Уч. пособие, К.: Вища школа, 2002. -585 с.
3. Болезни щитовидной железы / Под ред. Е.М. Бравермана. – М.: Медицина, 2000. – 417 с.
4. Ефимов А.С. Санаторно-курортное лечение эндокринно-обменных заболеваний. - Киев: Здоровье, 1992.- 229 с.
5. Закусило М.П. Взаимовлияние гормонального статуса и состояния функциональной системы дыхания у женщин. – Автореф. на соискание ученой степени докт.биол.наук. – Киев, 2003. – 48 с.
6. Интервальная гипоксическая тренировка. Эффективность . Механизмы действия // Под ред. А.З.Колчинской. - К., 1992.- 159 с.
7. Колчинская А.З., Цыганова Т.Н., Остапенко А.Е. Интервальная гипоксическая тренировка в медицине и спорте. – Москва: Медицина, 2002. – 278 с.
8. Стрелков Р.Б. Нормобарическая гипокситерапия: Метод.рек.- М.: Минздрав России, 1994.- 13с.
9. Холодова Е.А. Справочник по клинической эндокринологии. Минск, Беларусь, 1996. - 511 с.
10. Эндокринология. Пер. с англ. / Под ред. Н.Лавина. – Москва: Практика, 1999. - 1128 с.

Поступила в редакцию 09.07.2004г.

ДИНАМИКА ОБЩЕЙ И СПЕЦИАЛЬНОЙ РАБОТОСПОСОБНОСТИ БАСКЕТБОЛИСТОВ

Горбуля В.А.

Запорожский государственный университет

Аннотация. В статье рассматривается динамика общей и специальной работоспособности баскетболистов в учебно-тренировочном процессе подготовительного периода.

Ключевые слова: работоспособность, баскетболисты, функциональная подготовленность, подготовительный период.

Анотація. Горбуля В.О. Динаміка загальної і спеціальної працездатності баскетболістів. У статті розглядається динаміка загальної і спеціальної працездатності баскетболістів в навчально-тренувальному процесі підготовчого періоду.

Ключові слова: працездатність, баскетболісти, функціональна підготовленість, підготовчий період.

Annotation. Gorbulya V.A. Dynamics of the general and special serviceability of basketball players. In clause dynamics of the general and special serviceability of basketball players in training process of the preparatory period is considered.

Key words: serviceability, basketball players, functional readiness, the preparatory period.

Постановка проблемы. Анализ последних исследований и публикаций. Достижение высоких спортивных результатов на современном уровне развития спорта невозможно без рационально спланированного учебно-тренировочного процесса. Только в этом случае достигается тот необходимый уровень физической подготовленности спортсменов, который способствует максимальному проявлению их функциональных, технико-тактических возможностей и, как следствие, достижение максимально возможных результатов. Кроме этого, правильно построенный учебно-тренировочный процесс, учитывающий текущее состояние организма спортсмена, обеспечивающий адекватность предъявляемых во время тренировочных занятий физических нагрузок способствует также сохранению и развитию здоровья лиц, систематически занимающихся тем или иным видом спортивной деятельности [1-6].

Баскетбол, как один из наиболее зрелищных и сложных в техническом отношении видов спортивных игр, предъявляет к организму спортсменов достаточно высокие требования самого различного характера. Высокая интенсивность двигательных действий во время игры должна быть обеспечена соответствующим развитием основных функциональных систем, скоростных и скоростно-силовых физических качеств. Известно также, что баскетболист должен обладать высоким уровнем

нем выносливости.

В связи с этим, очевидно, что только планомерная подготовка спортсменов, способствующая оптимизации как общей физической работоспособности баскетболистов, так и соответствующему росту их специальной подготовленности обеспечит наиболее оптимальное выступление команды как в отдельной игре, так и в целом на протяжении сезона.

Актуальность данного вопроса и его несомненная практическая значимость послужили предпосылками для проведения настоящего исследования.

Работа выполнена по плану НИР Запорожского государственного университета.

Целью данной работы явилось изучение динамики общей и специальной работоспособности баскетболистов в процессе подготовки к сезону.

Исходя из цели в настоящем исследовании были поставлены следующие **задачи**:

1. Изучить уровень функциональной подготовленности баскетболистов 17 – 23 лет на различных этапах подготовительного периода.

2. Исследовать динамику функциональной подготовленности баскетболистов 17 – 23 лет в рамках подготовки к сезону.

3. На основе полученных данных дать оценку эффективности программы тренировочных занятий, предложенной обследованным баскетболистам в подготовительном периоде учебно-тренировочного процесса и эффективности компьютерной программы «ШВСМ».

В работе применялись следующие **методы** исследований:

1. Анализ научно-методической литературы по теме исследования

2. Педагогические наблюдения

3. Естественный эксперимент

4. Частные методики для определения уровня общей и специальной работоспособности

5. Методы математической статистики

Все полученные в ходе работы данные были обработаны стандартными методами математической статистики с расчетом: M (средней арифметической), σ (среднеквадратического отклонения), m (ошибки средней арифметической) и t (критерия достоверности Стьюдента).

Изложение основного материала. В соответствии с целью и задачами эксперимента нами с октября 2003г. по март 2004 года было проведено обследование 11 баскетболистов команды «Университет». Возраст игроков составил 17-23 года. На всех этапах подготовительного

периода (начало и окончание) у баскетболистов регистрировались показатели, характеризующие уровень их функциональной подготовленности по компьютерной программе «ШВСМ».

Все полученные в ходе эксперимента данные были обработаны методами математической статистики.

На начальном этапе настоящего исследования нами была проведена оценка уровня функциональной подготовленности баскетболистов 17-23 лет, принявших участие в эксперименте, в начале подготовительного периода учебно-тренировочного процесса.

Как показали результаты первичного тестирования спортсменов на данном этапе для них были характерны средние значения большинства изученных показателей, отражающих уровень функциональной подготовленности их организма.

Таблица 1
Показатели, характеризующие уровень функциональной подготовленности организма баскетболистов 17-23 лет в начале подготовительного периода ($M \pm m$).

№ п/п	Показатели	Начало подготовительного периода
1	oPWC170, кг/м/мин/кг	21,49±0,50
2	oMПК, мл	60,45±1,08
3	АЛАКм, вт/кг	6,92±0,16
4	АЛАКе, у.е.	40,81±0,94
5	ЛАКм, вт/кг	5,48±0,13
6	ЛАКе, у.е.	32,47±0,74
7	ПАНО, %	57,34±1,28
8	ЧССпано, уд/мин	155,22±3,05
9	ОМЕ, у.е.	191,06±3,85

В соответствии с данными, представленными в таблице 1, в начале подготовительного периода абсолютные значения oPWC170 и oMПК, отражающие уровень развития данного качества, составляли у обследованных баскетболистов соответственно 21,49±0,50 кг/м/мин/кг и 60,45±1,08 мл/мин/кг, что соответствовало средним значениям данных параметров для спортсменов.

На среднем уровне находились также показатели, характеризующие скоростную выносливость баскетболистов. Величины АЛАКм и АЛАКе составляли 6,92±0,16 вт/кг и 40,81±0,94 у.е.

Практически такие же данные были получены в отношении основных параметров скоростно-силовой выносливости обследованных игроков команды. Достаточно отметить, что абсолютные значения ЛАКм

и ЛАКе составляли соответственно $5,48 \pm 0,13$ Вт/кг и $32,47 \pm 0,74$ у.е.

Аналогичная картина была зарегистрирована и для параметров, отражающих функциональное состояние системы энергообеспечения мышечной деятельности.

Так, значения ПАНУ и ЧССпано, характеризующих экономичность работы данной системы, составляли $57,34 \pm 1,28$ % и $155,22 \pm 3,05$ уд/мин. На среднем уровне регистрировалась и величина общей метаболической емкости организма спортсменов (ОМЕ) – $191,06 \pm 3,85$ у.е.

Существенным подтверждением приведенным данным послужили результаты анализа бальных оценок по уровням общей, скоростной, скоростно-силовой выносливости спортсменов и общего уровня их функциональной подготовленности.

Таблица 2
Величины бальных оценок по уровням функциональной подготовленности баскетболистов 17-23 лет в начале подготовительного периода ($M \pm m$).

№ п/п	Двигательные качества	Бальная оценка	Функциональный класс
1	Общая выносливость	$55,33 \pm 2,67$	Средняя
2	Скоростная выносливость	$48,60 \pm 2,30$	Ниже среднего
3	Скоростно-силовая выносливость	$59,77 \pm 2,24$	Средняя
4	Экономичность энергообеспечения организма	$61,31 \pm 3,70$	Средняя
5	Резервные возможности организма	$51,50 \pm 2,79$	Средние
6	Уровень функциональной подготовленности	$55,72 \pm 2,69$	Средний

В соответствии с данными, представленными в таблице 2, в начале подготовительного периода у обследованных баскетболистов были зарегистрированы средние бальные оценки общей, скоростно-силовой выносливости, экономичности системы энергообеспечения мышечной деятельности и резервных возможностей их организма (соответственно $55,33 \pm 2,67$ балла, $48,60 \pm 2,30$ балла, $59,77 \pm 2,24$ балла, $61,31 \pm 3,70$ балла и $51,50 \pm 2,79$ балла).

Уровень скоростной выносливости спортсменов, принявших участие в эксперименте, соответствовал функциональному классу «ниже среднего» ($48,60 \pm 2,30$ балла).

Итогом представленных результатов обследования стал средний уровень общей функциональной подготовленности организма баскетболистов, зарегистрированный в начале подготовительного периода учебно-тренировочного процесса, который составил $55,72 \pm 2,69$ балла.

Повторное обследование баскетболистов команды Запорожско-

го государственного университета было проведено через 6 месяцев после начала эксперимента.

Как видно из результатов, представленных в таблице 3, на данном этапе исследования для обследованных баскетболистов была характерна выраженная положительная динамика в отношении уровня функциональной подготовленности их организма и ее отдельных составляющих.

Таблица 3
Показатели, характеризующие уровень функциональной подготовленности баскетболистов, в начале подготовительного периода и через 6 месяцев тренировочных занятий ($M \pm m$).

№ п/п	Показатели	Начало подготовит. периода	Через 6 месяцев	% относит. прироста
1	оPWC170, кг/м/мин/кг	21,49±0,50	23,30±0,87*	8,45±3,06
2	оМПК, мл	60,45±1,08	64,47±1,87*	6,69±2,34
3	АЛАКм, вт/кг	6,92±0,16	7,50±0,29*	8,38±3,10
4	АЛАКе, у.е.	40,81±0,94	44,10±1,65*	8,12±3,01
5	ЛАКм, вт/кг	5,48±0,13	5,96±0,22*	8,69±2,85
6	ЛАКе, у.е.	32,47±0,74	35,16±1,25*	8,31±2,73
7	ПАНО, %	57,34±1,28	60,58±1,13*	6,03±2,28
8	ЧССпано, уд/мин	155,22±3,05	165,62±4,31*	6,85±2,29
9	ОМЕ, у.е.	191,06±3,85	204,31±5,73*	7,06±2,41

Примечание: * - $p < 0,05$ по сравнению с началом подготовительного периода.

Прежде всего, необходимо отметить, что через полгода систематических тренировочных занятий у всех спортсменов наблюдалось достоверное улучшение практически всех функциональных параметров, использованных в исследовании.

Так, на данном этапе исследования у баскетболистов был зарегистрирован статистически достоверный рост оPWC170 до 23,30±0,87 кгм/мин/кг или на 8,45±3,06 % по сравнению с началом подготовительного периода), оМПК (до 64,47±1,87 мл/мин/кг или на 6,69±2,34 %), АЛАКм (до 7,50±0,29 вт/кг или на 8,38±3,10 %), АЛАКе (до 44,10±1,65 % или на 8,12±3,01 %), ЛАКм (до 5,96±0,22 вт/кг или на 8,69±2,85 %), ПАНО (до 60,58±1,13 % или на 6,03±2,28 %), ЧССпано (до 165,62±4,31 уд/мин или на 6,85±2,29 %) и ОМЕ (до 204,31±5,73 у.е. или на 7,06±2,41 %).

Обращает на себя внимание тот факт, что для большинства отмеченных показателей регистрировались практически одинаковые величины относительного прироста (в рамках 6 - 8 %), что косвенным образом может свидетельствовать о гармоничности тренировочных за-

нятий баскетболистов в подготовительном периоде.

Подтверждением приведенным выше данным послужили также результаты анализа бальных оценок обследованных спортсменов по различным уровням их подготовленности, зарегистрированных через 6 месяцев после начала эксперимента.

Как видно из представленных в таблице 4 экспериментальных данных к данному этапу исследования у спортсменов наблюдался достоверный рост бальных оценок по уровню общей выносливости (до $65,18 \pm 4,65$ балла или на $18,44 \pm 6,15$ %, что соответствовало, правда, тому же функциональному классу - «средний»), скоростной выносливости (до $56,69 \pm 4,06$ балла или на $17,20 \pm 6,07$ %, «средний»), скоростно-силовой выносливости (до $67,90 \pm 3,78$ балла или на $13,80 \pm 4,45$ %, уже «выше среднего»), экономичности работы системы энергообеспечения мышечной деятельности (до $72,92 \pm 4,47$ балла или на $21,64 \pm 7,43$ %, «выше среднего»), резервных возможностей организма (до $61,09 \pm 4,15$ балла или на $20,12 \pm 6,72$ %, «средние»), а также общего уровня функциональной подготовленности спортсменов, специализирующихся в баскетболе (до $65,16 \pm 4,20$ балла или на $17,86 \pm 5,93$ %, «средний»).

Таблица 4
Величины бальных оценок по уровням функциональной подготовленности баскетболистов 17-23 лет в начале подготовительного периода и через 6 месяцев тренировочных занятий (M±m).

№ п/п	Двигательные качества	Бальные оценки		% относит. прироста
		Начало подготовит. периода	Через 6 месяцев	
1	Общая выносливость	$55,33 \pm 2,67$ средняя	$65,18 \pm 4,65$ * средняя	$18,44 \pm 6,15$
2	Скоростная выносливость	$48,60 \pm 2,30$ ниже среднего	$56,69 \pm 4,06$ * средняя	$17,20 \pm 6,07$
3	Скоростно-силовая выносливость	$59,77 \pm 2,24$ средняя	$67,90 \pm 3,78$ * выше среднего	$13,80 \pm 4,45$
4	Экономичность энергообеспечения организма	$61,31 \pm 3,70$ средняя	$72,92 \pm 4,47$ * выше среднего	$21,64 \pm 7,43$
5	Резервные возможности организма	$51,50 \pm 2,79$ средние	$61,09 \pm 4,15$ * средние	$20,12 \pm 6,72$
6	Уровень функциональной подготовленности	$55,72 \pm 2,69$ средний	$65,16 \pm 4,20$ * средний	$17,86 \pm 5,93$

Примечание: * - $p < 0,05$ по сравнению с началом подготовительного периода.

Выводы. В целом приведенные данные позволили констатировать, что предложенная баскетболистам команды Запорожского госуни-

верситета в подготовительном периоде система тренировочных занятий способствовала определенной оптимизации их функциональной подготовленности, развитию всех ее составляющих компонентов.

Кроме этого, полученные данные убедительно свидетельствовали о высокой репрезентативности компьютерной программы «ШВСМ» и необходимости ее скорейшего внедрения в систему медико-биологического контроля за функциональным состоянием спортсменов различной специализации и квалификации.

Дальнейшие исследования предполагается направить на изучение других проблем общей и специальной работоспособности баскетболистов.

Литература

1. Зацюрский В.М. Физические качества спортсмена. – М.: Прогресс, 1970. –200 с.
2. Зимкин Н.В. Качественные стороны двигательной деятельности. – В кн.: Физиология мышечной деятельности, руда и спорта. – Л., 1969. – С.377-392.
3. Карпман В.Л., Белоцерковский З.Б., Любина В.Г. PWC₁₇₀ – проба для определения физической работоспособности // Теория и практика физической культуры. – 1969. - № 10. – С. 37.
4. Мищенко В.С. Функциональные возможности спортсменов. – К.: Здоровье, 1990. – 200 с.
5. Пярхат Я.П., Виру А.А. Возрастные особенности физической (аэробной и анаэробной) работоспособности. – Физиология человека Т.1. № 4 – С. 692-695.
6. Фарфель В.С. Дискуссия о критериях тренированности // Теория и практика физической культуры. – 1972. - № 4. – С. 50-53.

Поступила в редакцию 30.06.2004г.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЧЕЛОВЕКА И ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ ПОЗВОНОЧНИКА

Котелевский В.И.

Сумской государственной педагогический университет

Аннотация. Исследование взаимосвязи психологических особенностей и функционального состояния позвоночника у 80 студентов показывает, что некоторые акцентуации личности, делающие её более подверженной воздействию стрессовых ситуаций, могут являться пусковым звеном в развитии патологии позвоночника и подлежат психокоррекции.

Ключевые слова: акцентуация, позвоночник, психокоррекция, реабилитация.

Анотація. Котелевський В.І. Взаємозв'язок психологічних особливостей людини і функціонального стану хребта. Дослідження взаємозв'язку психологічних особливостей та функціонального стану хребта у 80 студентів доводить, що деякі акцентуації особистості, які роблять її більш піддатливою до дії стресових ситуацій, можуть бути пусковим моментом до розвитку функціональної патології хребта і підлягають психокорекції.

Ключові слова: акцентуація, хребет, психокорекція, реабілітація.

Annotation. Kotelevskiy V.I. Correlation of psychological singularities of the person and functional state of a column. An investigation of interrelationship of psychological features and functional condition of vertebral column of 80 students shows that some accentuations of the person which make it more susceptible to the influence of stress situation can trigger the development of vertebral pathologies and one subject to psychological correction.

Keywords: accentuation, vertebral column, psychological correction, rehabilitation.

Постановка проблеми. Анализ последних исследований и публикаций. Изучение возникновения, предупреждения, ранней диагностики и лечения неврологических проявлений дегенеративно-дистрофического поражения позвоночника (ДДПП), которые являются причиной длительной утраты трудоспособности у 20-45% больных и нередко приводят к инвалидности [2] является важнейшей задачей современной науки. Существуют ряд теорий развития дегенеративно-дистрофических изменений в позвоночнике, в числе которых стрессовая теория возникновения остеохондроза. [2, 9] Сторонники стрессовой теории указывают на зависимость реактивных свойств костной и хрящевой тканей от возраста, индивидуально-типологических характеристик организма и вида стрессового фактора. Согласно концепции О.П. Тимошенко (1990), стрессовые факторы в определенном сочетании могут явиться причиной, пусковым моментом в цепи патогенетических реакций, конечным результатом которых становятся патологические нарушения структурно-метаболических нарушений ОДА. Исходя из этого, психологические особенности человека могут оказать влияние на развитие у него вертеброгенной патологии. Большинство авторов, изучавших роль психологических факторов в развитии и хронизации неврологических проявлений остеохондроза позвоночника, особое значение придают психоэмоциональной дезадаптации и типу личностного реагирования на болезнь [4, 5, 6]. Эмоциональное напряжение ведет к снижению порога восприятия болевых раздражений, а также к изменению надсегментарной регуляции рефлекторной активности аппаратов спинного мозга, влияя тем самым на проявления вертебро-неврологической патологии. Несмотря на значительное внимание к психологическим проблемам больных с неврологическими проявлениями остеохондроза позвоночника, недостаточно изучена роль их личностно-типологических свойств в развитии начала заболевания [4, 5, 10].

Исследование этих аспектов и явилось **целью нашей работы.**

Работа выполнена по плану НИР Сумского государственного педагогического университета.

Изложение основного материала. Работа состояла из двух этапов. На первом этапе изучались основные особенности психологического статуса исследуемых, на втором проводилась диагностика рефлексаторных зон (зон кожной гиперстезии Захарьина-Геда, мышечных триггерных зон) и функциональных блоков в различных отделах позвоночника. Обследованы 80 студентов обоего пола в возрасте 18-22 лет. Психологический статус оценивался на основании проведенных со студентами бесед, направленных на выявление их привычного стиля реагирования, характера взаимоотношений с окружающими, условий воспитания, наличия в их жизни психотравмирующих ситуаций, отношения к болезни, психодиагностических методов. Для определения психотипа личности и акцентуации личности мы использовали опросник Шмишека, состоящий из 98 вопросов. На основе концепции К. Леонгарда, Шмишек выделил 10 основных типов акцентуации личности [8].

1. Гипертимные личности, со склонностью к повышенному настроению, с высокой жизненной активностью, общительны, оптимистичны.

2. Эмотивные, аффективно лабильные, с повышенной чувствительностью и высоко развитой эмпатией в сфере тонких эмоций. Для этих людей характерны мягкосердечие, доброта, задушевность, эмоциональная отзывчивость.

3. Тревожные. Для них свойственна повышенная тревожность, робость и неуверенность в собственных силах, беспокойство по поводу возможных неудач, беспокойство за свою судьбу и судьбу близких, которое имеет под собой объективных оснований.

4. Демонстративные, с истерическими чертами характера. Основной чертой их характера является выраженный эгоцентризм, потребность постоянно находиться в центре внимания, что часто может проявляться в тщеславном, нарочито демонстративном поведении. Вместе с тем такие люди очень хорошо умеют адаптироваться к реальной ситуации, порой обладают хорошими актерскими способностями.

5. Дистимичные, со склонностью к расстройствам настроения; эти люди концентрированы на мрачных, печальных сторонах жизни, иногда излишне серьезны, не проявляют активности в жизни, боятся перемен.

6. Застревающие, со склонностью к «застреванию аффекта» и бредовым реакциям. Такие люди честолюбивы, болезненно обидчивы, как правило, никогда не прощают игнорирования их личных интересов и оскорбления их достоинства, злопамятны и мстительны.

7. Педантичные, с преобладанием черт ригидности, педантизма. Характеризуются повышенной аккуратностью, стремлением к порядку, нерешительностью, осторожностью и вместе с тем нежеланием и неспособ-

ностью к быстрым переменам, к принятию ответственности на себя.

8. Циклотимные, со склонностью к депрессивному реагированию. Основной особенностью этого типа является смена гипертимических и дистимических состояний, которые иногда бывают непредсказуемыми. Периоды приподнятого настроения сменяются депрессивными состояниями с печалью и подавленностью.

9. Возбудимые, со склонностью к повышенной импульсивной реактивности в сфере влечений. Манера общения и поведения в значительной мере зависит не от логики, не от рациональной оценки своих поступков, а обусловлена импульсом, влечением, инстинктом или неконтролируемыми побуждениями.

10. Экзальтированные, склонные к аффективной экзальтации. Главной их особенностью является бурная, экзальтированная реакция. Они легко приходят в восторг от радостных событий и в отчаяние по поводу печальных событий и фактов.

Кроме того, проводился общеклинический и неврологический осмотр обследуемых, включавший опрос жалоб и анамнеза больного, объективное исследование. Особое внимание уделялось диагностике рефлекторных зон (зон кожной гиперестезии Захарьина-Геда, мышечных триггерных зон) и функциональных блоков, которая осуществлялась по общепринятым методикам сегментарно-рефлекторного массажа и мануальной терапии без использования инструментальных методов. В процессе исследования установлено, что только лишь 12 (15%) обследуемых предъявляло жалобы на боли в различных отделах позвоночника, у 2 (1%) был обнаружен сколиоз 1-2 ст. Все остальные исследуемые не предъявляли никаких жалоб на боли в области спины либо дикомфорт, связанный с теми или иными нарушениями в области позвоночника. Данные объективного исследования приведены в табл.1 и 2.

Таблица 1

Типы акцентуации обследуемых студентов

ТИП АКЦЕНТУАЦИИ	КОЛ-ВО СТУДЕНТОВ (ЧЕЛ.)	%
Гипертимность	54	68
Эмоциональность	55	69
Тревожность	23	29
Демонстративность	39	49
Дистимичность	25	31
Застревание	41	51
Педантичность	30	38
Циклотимность	45	56
Возбудимость	31	39
Экзальтированность	65	81

На первом этапе исследования при определении основных типов акцентуации студентов (табл. 1) отмечается выраженное превалирование экзальтированного типа (81,25%), эмоционального (68,75%) и гипертимного (67,5%) типов.

На втором этапе исследования получены данные относительно диагностики рефлекторных зон и функциональных блоков позвоночника (табл.2).

Таблица 2

Рефлекторные зоны и функциональные блоки позвоночника у студентов исследуемой группы

Позвоночные сегменты	Зоны Захарьина-Геда	Триггерные зоны	Функциональные блоки
C0-C1	5 (6%)	4 (5%)	4 (5%)
C6-C7	16 (20%)	18 (23 %)	14 (18%)
C7-D1	10 (13%)	10 (13%)	11 (14%)
D3-D4	5 (6%)	6 (8%)	3 (4%)
D4-D5	5 (6%)	2 (3%)	5 (6%)
D7-D8	6 (8%)	9 (11%)	6 (8 %)
D9-D10	8 (10%)	6 (8%)	5 (6%)
D10-D11	9 (11%)	8 (10%)	16 (20%)
D11-D12	13 (16%)	16 (20 %)	9 (11%)
D12-L1	13 (16%)	12 (15%)	12 (15%)
L4-L5	17 (21%)	20 (25%)	20 (25%)
L5-S1	15 (19%)	14 (18%)	14 (18%)

В таблице 2 приведены данные о наиболее часто встречаемых рефлекторных зонах и функциональных блоках позвоночника. На первом месте по частоте поражения стоят переходные зоны позвоночника. Второе место, исходя из данных таблицы, занимают участки. Эти данные полностью объясняются анатомо-физиологическими особенностями позвоночного столба и соответствуют многочисленным публикациям по этому поводу. Кроме того, прослеживалась, интересная закономерность: в большинстве случаев количество выявленных рефлекторных зон кожной гиперестезии превышало количество триггерных зон, которое в свою очередь, чаще всего было больше установленных у данной группы обследуемых функциональных блоков позвоночника.

Эта взаимосвязь хорошо отражена на диаграмме, где приводится сравнительный анализ процентных соотношений выявленных зон кожной гиперестезии, мышечных триггерных зон и функциональных блоков позвоночника (рис. 1).

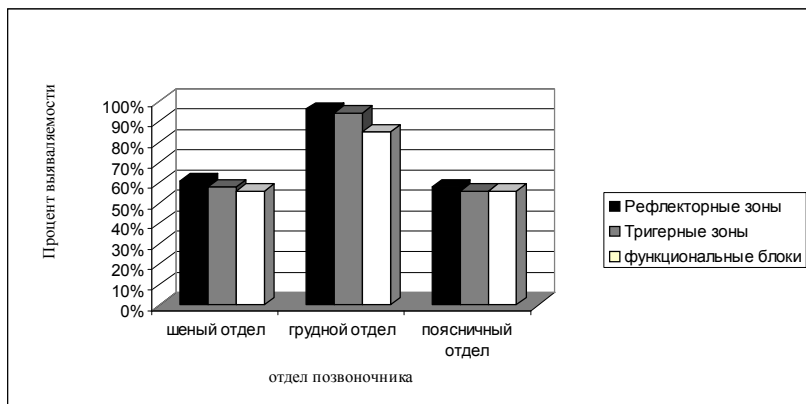

Рис. 1. Соотношение рефлекторных зон кожной гиперстезии, мышечных триггерных зон и функциональных блоков позвоночника.

В процессе анализа результатов проведенных исследований возник вопрос о том, не существует ли какой-либо взаимосвязи между типами акцентуаций, а значит, и определёнными психологическими проблемами, которые чаще всего им сопутствуют, и уровнем рефлекторных и функциональных нарушений позвоночника.

На диаграммах 2, 3, 4 графически отображены взаимосвязи паравертебральных рефлекторных зон кожной гиперстезии, мышечных триггерных зон, функциональных блоков позвоночника и акцентуаций характера исследуемых личностей (рис 2, 3, 4).

Анализируя результаты проведенных исследований и полученные диаграммы, можно заметить, что в наибольшем проценте случаев акцентуированные черты личности сочетаются с изменениями в паравертебральных кожных рефлекторных зонах, с изменениями в мышечных паравертебральных рефлекторных зонах, с функциональными блоками позвоночника - соответственно сегментам С6-7, С7-Т1, Т10-Т11, Т11-Т12, L4-L5. Преобладающими акцентуациями в этой группе являются экзальтированность, гипертимность, эмоциональность, застревание и циклотимность. Наиболее часто встречаемой акцентуацией характера при функциональной патологии практически всех отделов позвоночника и рефлекторных изменениях паравертебральных зон, исходя из данных нашего исследования, следует считать экзальтированность. Так, например, при проведении исследований у 16 (20%) экзальтированных личностей были обнаружены измененные зоны кожной гиперстезии и мышечные триггерные зоны в паравертебральной области С6-С7.

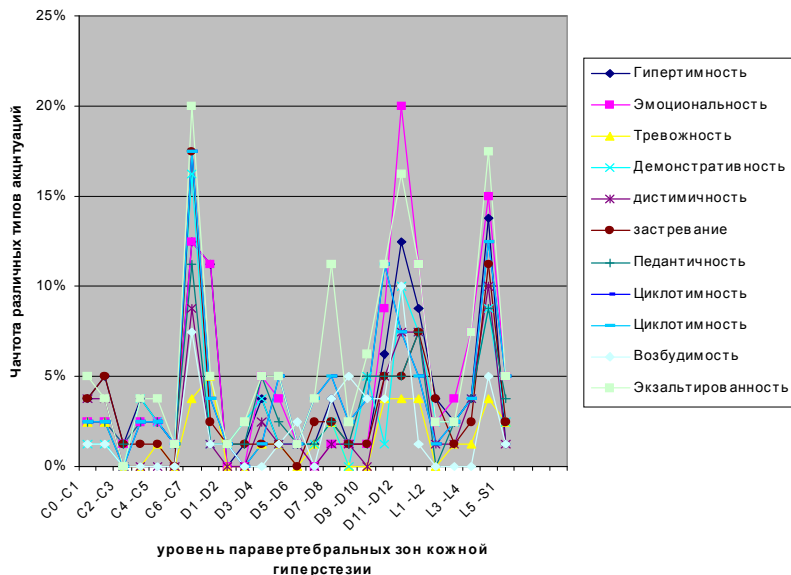

Рис. 2. Взаимосвязь паравертебральных зон кожной гиперестезии с акцентуациями характера

У 8 (10%) из них мышечные триггерные зоны были представлены миогелозами, у 11 (14%) обнаружены функциональные блоки в этой области. Обращает на себя внимание высокая частота выявления этой акцентуации – 20 человек (25%) у лиц с функциональными блоками L4-L5. Это проявление может быть объяснено и с точки зрения стрессовой теории, так как именно для личностей с выраженной реакцией экзальтации характерно пониженное качество восприятия, т.е. более низкий пороговый уровень реакции на раздражитель внешней среды, после которого наступает стрессовая реакция организма, которая, в свою очередь, является пусковым моментом в развитии патологии позвоночника. Естественно, такие люди больше подвержены стрессам, а значит у них чаще развивается и патология позвоночника. Обращает на себя внимание превалирование на диаграммах 2 и 3 такой акцентуации, как эмоциональность, на уровне сегмента D11-D12, где найдены зоны кожной гиперестезии у 16 человек (20%) и мышечные триггерные зоны у человек 14 (18%), в которых преимущественно определяются явления гипертонуса и мышечных уплотнений. Люди данной акцентуации склонны больше переносить стресс в себе, что порой сопровождается напряжением дыхательной мускулатуры и паравертебральных мышц, соответствующую

щих данному сегменту.

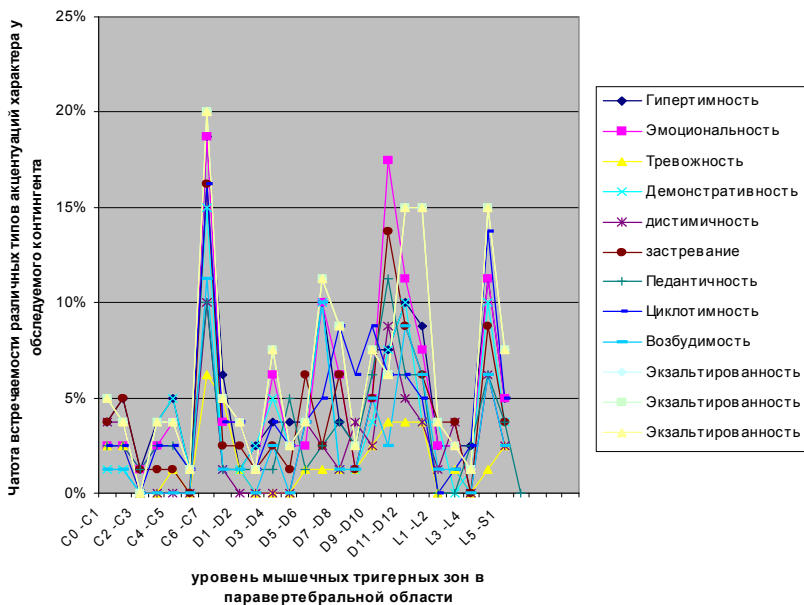

Рис. 3. Взаимосвязь мышечных триггерных зон с акцентуациями характера человека

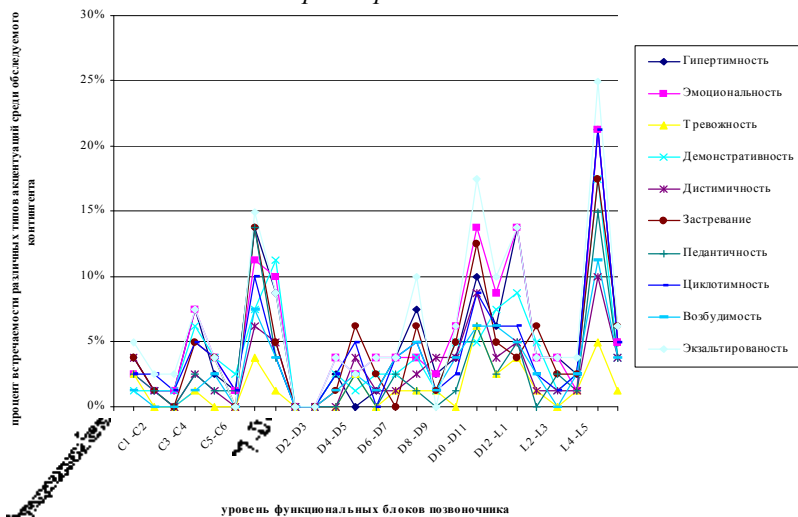

Рис. 4. Взаимосвязь функциональных блоков позвоночника и акцентуаций характера.

Определение перечисленных закономерностей имеет и широкий практический интерес. Данное исследование еще раз доказывает, что лечение функциональной патологии позвоночника надо начинать с психокоррекции некоторых акцентуированных черт личности, среди которых особое внимание следует уделять расстройствам эмоциональной сферы, и при лечении учитывать особенности рефлекторных изменений при функциональной патологии позвоночника. Анализируя полученные данные, можно прийти к следующим **выводам**:

1. При исследовании позвоночника следует учитывать соотношение рефлекторных зон, мышечных триггерных зон и функциональных блоков позвоночника.
2. Полученные данные свидетельствуют о том, что наибольшее количество изменений в паравертебральных кожных рефлекторных зонах, в мышечных паравертебральных триггерных зонах, а также функциональных блоков позвоночника встречается на уровне сегментов С6-7, С7-Т1, Т10-Т11, Т11-Т12, L4-L5 у людей с такими акцентуациями личности, как экзальтированность, эмоциональность, гипертимность, застревание и циклотимность; наименьшее – у возбудимых, тревожных и дистимных личностей.
3. Наиболее часто встречаемой акцентуацией характера при функциональной патологии практически всех отделов позвоночника и рефлекторных изменениях паравертебральных зон исходя из данных нашего исследования, следует считать экзальтированность 65 (81%).
4. В результате исследовательской работы было установлено, что в реабилитацию и лечение функциональной патологии позвоночника необходимо включать психокоррекцию акцентуированных черт личности.

Дальнейшие исследования предполагается направить на изучение других проблем взаимосвязи психологических особенностей человека и функционального состояния позвоночника.

Литература

1. Александровский Ю.А. Пограничные психические расстройства.- М 1993
2. Бурьянов А.А. Грудной остеохондроз — методологические аспекты восстановительного лечения и реабилитации. — Киев: Ленвит, 1997. — 328 с.
3. Ведяев Ф.П. Стресс и организм // Вестник Российской АМН. — 1992. - №5 — С. 17-20.
4. Григорьева В.Н. Роль личностных особенностей больных в хронизации неврологических проявлений остеохондроза и пути психокоррекции //Журнал Невропатология и психиатрия. — 1998. — Вып. 8. — С.27-32
5. Клейменов В.Н. Клинические варианты психосоматических и соматопсихических соотношений у больных с неврологическими проявлениями поясничного остеохондроза: Автореф. дис...канд. мед. наук.- Новосибирск 1989.

6. Кундиев Ю.И., Кальниш В.В., Нагорная А.М. Роль стресса в формировании здоровья населения: структурный анализ // Журнал АМН України. – 2002. – 8, № 2. – С 335 - 343.
7. Кундиев Ю.И., Навакатикян А.О. Проблемы психоэмоционального стресса и пути их решения // Журнал АМН України – 1996. – 2, № 4. – С. 667- 674.
8. Леонгард К. Акцентуированные личности.- М 1981.
9. Тимошенко О.П. Стресс как этиопатогенетический фактор структурно-метаболических повреждений костной и хрящевой тканей: Автореф. дис. ... докт. биол. наук. — Харьков. 1990. - 32 с.
10. Ходарев С.В., Гавришев С.В. и др. Принципы и методы лечения больных с вертеброневрологической патологией. – Ростов-на-Дону, 2001.

Поступила в редакцию 27.06.2004г.

ДИНАМИКА МОРФОФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ ДЕВУШЕК 19-20 ЛЕТ ПОД ВЛИЯНИЕМ СИСТЕМАТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ СТЕП-АЭРОБИКОЙ

Маликов Н.В.

Запорожский государственный университет

Аннотация. В рамках эксперимента было проведено изучение динамики морфофункционального состояния девушек 19-20 лет под влиянием систематических занятий степ-аэробикой. Полученные данные позволили констатировать достаточно высокую эффективность предложенной девушкам программы тренировочных занятий по данному виду спорта и несомненную информативность разработанной нами компьютерной программы «ШВСМ-аэробика».

Ключевые слова: морфофункциональное состояние, девушки, 19-20 лет, степ-аэробика, тренировочные занятия, компьютерная программа «ШВСМ-аэробика».

Анотация. Маликов Н.В. Динаміка морфофункціонального стану дівчат 19-20 років під впливом систематичних занять степ-аеробікою. У рамках експерименту було проведено вивчення динаміки морфофункціонального стану дівчин 19-20 років під впливом систематичних занять степ-аеробікою. Отримані дані дозволили констатувати досить високу ефективність запропонованої дівчинам програми тренувальних занять даним видом спорту і безсумнівну інформативність розробленої нами комп'ютерної програми «ШВСМ-аеробика».

Ключові слова: морфофункціональний стан, дівчини, 19-20 років, степ-аеробика, тренувальні заняття, комп'ютерна програма «ШВСМ-аеробика».

Annotation Malikov N.V. Dynamics morfofunctional state of the girl 19-20 years under influence of systematic occupations by a step-aerobic. Within the framework of experiment the study of dynamics of the morfofunctional state of girls 19-20 years under influencing of systematic employments by step-aerobics was conducted. Findings allowed to establish enough high efficiency of the program of training employments on the given type of sport offered to the girls and undoubted informing of the computer program developed by us «ShVSM-aerobics».

Keywords: morfofunctional state, girls, 19-20 years, step-aerobics, training employments, the computer program «ShVSM-aerobics».

Актуальность. Современные условия жизни характеризуются существенным ухудшением состояния здоровья различных категорий населения. Причинами столь неблагоприятной ситуации являются не только сложные экологические, социально-экономические особенности, игнорирование большинством членов общества принципов здорового образа жизни, но и чрезвычайно низкий уровень двигательной активности лиц различного пола, возраста и социальной принадлежности [1, 3, 5]. Все вышеизложенное свидетельствует о том, что в настоящее время особую актуальность приобретают вопросы, связанные с привлечением самых разных контингентов населения, в частности женского, к систематическим занятиям наиболее доступными формами физической культуры и спорта [2, 4, 6, 7]. В этом отношении для женщин одним из наиболее оптимальных форм физических упражнений является аэробика, которая характеризуется, помимо выраженного оздоровительного эффекта, еще и высоким положительным эмоциональным фоном [8, 9]. Вместе с тем необходимо отметить, что только правильно организованные занятия аэробикой способствуют реальной оптимизации состояния здоровья женского организма.

Актуальность и несомненная практическая значимость данного вопроса послужили предпосылкой для проведения настоящего исследования.

Работа выполнена по плану НИР Запорожского государственного университета.

Материалы и методы. В соответствии с целью исследования нами было проведено обследование 12 девушек 19-20 лет, приступивших к систематическим занятиям по степ-аэробике. Все девушки занимались 3 раза в неделю по 60 минут, из которых 5-7 минут составляла разминка, 35 минут непосредственно аэробный блок, 15 минут – силовой блок и 3-5 минут - заключительная часть. В начале занятий и через 2 месяца было проведено обследование всех девушек с использованием эксклюзивной компьютерной программы «ШВСМ - аэробика» [10]. Применение данной программы позволяет оценить функциональное состояние сердечно-сосудистой системы (ФСсс, баллы), системы внешнего дыхания (ФСдых., баллы), общую выносливость обследуемых (ОВ, баллы) и тип их телосложения (ТТл, баллы). Для определения данных интегральных параметров у всех девушек регистрировались следующие исходные показатели: частота сердечных сокращений (ЧСС, уд/мин), систолическое (АДс, мм рт.ст.), диастолическое (АДд, мм рт.ст.) артериальное давление, жизненная емкость легких (ЖЕЛ, л), время задержки

дыхания на вдохе (Твд., с), величина жирового компонента по разработанной авторами программы «ШВСМ - аэробика» формуле (ЖК, %), величины $oPWC_{170}$ (кг/м/мин/кг) и $oMПК$ (мл/мин/кг) с использованием традиционного субмаксимального нагрузочного теста.

Результаты исследования. В соответствии с данными, полученными на начальном этапе эксперимента, до начала систематических занятий степ-аэробикой для всех обследованных девушек были характерны достаточно оптимальные значения изученных морфофункциональных показателей их организма.

Как видно из таблицы 1 средние значения массы тела составляли у них $55,71 \pm 5,80$ кг, а величина жирового компонента в общей массе тела достигала $6,11 \pm 3,02$ %, что соответствовало «очень хорошему» типу телосложения.

Таблица 1

Величины изученных морфофункциональных показателей девушек, занимающихся степ-аэробикой, на начальном этапе исследования ($M \pm m$).

№ п/п	Показатели	Начало эксперимента
1	Масса тела, кг	$55,71 \pm 5,80$
2	Жировой компонент, %	$6,11 \pm 3,02$
3	ЧСС, уд/мин	$81,67 \pm 9,49$
4	АДс, мм рт. ст.	$110,67 \pm 14,16$
5	АДд, мм рт. ст.	$72,83 \pm 11,13$
6	ЖЕЛ, л	$2,79 \pm 0,27$
7	Твд, с	$37,08 \pm 8,65$
8	$oPWC_{170}$, кг/м/мин/кг	$16,07 \pm 6,64$
9	$oMПК$, мл/мин/кг	$49,79 \pm 10,98$

Достаточно приемлемыми выглядели и показатели функционального состояния обследованных девушек. В начале эксперимента у них были зарегистрированы вполне оптимальные значения основных параметров системы центральной гемодинамики. Так, величина ЧСС составляла $81,67 \pm 9,49$ уд/мин, АДс $110,67 \pm 14,16$ мм рт.ст., АДд – $72,83 \pm 11,13$ мм рт. ст.

Аналогичные данные были получены и в отношении основных показателей системы внешнего дыхания. У девушек, принявших учас-

тие в эксперименте, до начала занятий степ-аэробикой по предложенной нами программе величина ЖЕЛ составляла $2,76 \pm 0,27$ л, а время задержки дыхания на вдохе $37,08 \pm 8,65$ сек.

Вполне естественно, что на фоне перечисленных выше результатов нами были отмечены и достаточно оптимальные значения параметров, характеризующих общую выносливость организма девушек. Достаточно отметить, что абсолютные значения $\text{O}^{\text{PWC}}_{170}$ и $\text{O}^{\text{МПК}}$ составляли соответственно $16,07 \pm 6,64$ кг/м/мин/кг и $49,79 \pm 10,98$ мл/мин/кг, что позволяло констатировать «средний» уровень развития данных функциональных показателей.

Существенным подтверждением приведенным данным послужили результаты анализа функционального состояния систем кровообращения и внешнего дыхания, типа телосложения и уровня общей выносливости организма обследованных девушек, проведенного нами с помощью методики бальных оценок.

Таблица 2
Величины бальных оценок по функциональным уровням интегральных параметров организма девушек, занимающихся степ-аэробикой, на начальном этапе исследования ($M \pm m$).

№ п/п	Показатели	Бальная оценка
1	Функциональное состояние сердечно-сосудистой системы	$11,25 \pm 4,86$ Ниже среднего – Среднее
2	Функциональное состояние системы внешнего дыхания	$10,25 \pm 1,86$ Среднее
3	Общая выносливость	$15,75 \pm 5,19$ Выше среднего
4	Тип телосложения	$18,25 \pm 1,54$ Отличный

Как видно из таблицы 2, в начале эксперимента у девушек, принявших участие в исследовании, бальная оценка по типу их телосложения составляла $11,25 \pm 4,86$ балла, что соответствовало функциональному классу «отличный тип телосложения».

Бальные оценки функционального состояния систем внешнего дыхания и кровообращения составляли соответственно $10,25 \pm 1,86$ балла и $11,25 \pm 4,86$ балла (функциональные классы «средний» и переход-

ный между «ниже среднего» и «средний»).

Интересно, что уровень общей выносливости организма обследованных девушек на начальном этапе эксперимента был зарегистрирован в интервале между «средним» и «выше среднего» (бальная оценка по уровню общей выносливости составляла $15,75 \pm 5,19$ балла).

В целом можно констатировать, что в начале эксперимента для всех девушек, принявших участие в исследовании и приступивших к систематическим занятиям степ-аэробикой, были характерны оптимальные значения большинства изученных морфофункциональных показателей, средний уровень функционального состояния ведущих адаптивных систем организма (сердечно-сосудистой и дыхательной) и средний уровень общей выносливости.

Повторное обследование девушек, участвовавших в эксперименте, было проведено через 2 месяца после их систематических занятий степ-аэробикой по предложенной нами программе.

Анализ результатов данного обследования позволил отметить, что, несмотря на отсутствие статистически достоверных различий в абсолютных величинах изученных параметров, зарегистрированных в начале и в конце эксперимента, их выраженная положительная тенденция к оптимизации прослеживалась достаточно четко.

Как видно из результатов, представленных в таблице 3, через 2 месяца систематических занятий степ-аэробикой у обследованных девушек наблюдалось снижение величин ЧСС (до $77,83 \pm 6,41$ уд/мин или на $3,94 \pm 2,74$ % по сравнению с исходными данными), систолического и диастолического артериального давления (соответственно до $104,42 \pm 10,35$ мм рт. ст. или на $5,18 \pm 1,78$ % и до $66,67 \pm 6,92$ мм рт.ст. или на $7,42 \pm 2,86$ %).

Аналогичные положительные изменения были отмечены нами и в отношении основных параметров системы внешнего дыхания. Так, через 2 месяца систематических занятий степ-аэробикой у девушек наблюдался рост ЖЕЛ (до $2,90 \pm 0,19$ л или на $5,37 \pm 1,55$ %) и времени задержки дыхания на вдохе (до $46,17 \pm 10,23$ сек. или на $26,10 \pm 4,60$ %).

Существенные положительные сдвиги были отмечены и при анализе динамики параметров, характеризующих общую выносливость организма обследованных девушек. Достаточно отметить, что к окончанию эксперимента величина оМПК возросла до $55,37 \pm 8,05$ мл или на $13,72 \pm 4,68$ %, а оРWC₁₇₀ еще более значительно – до $19,25 \pm 5,01$ мл/мин/кг или на $34,80 \pm 15,19$ % по сравнению со значениями уровня общей физической работоспособности на начальном этапе исследования.

Кроме перечисленных положительных изменений в функциональном состоянии сердечно-сосудистой, дыхательной систем организма обследованных девушек, уровня их общей выносливости тенденция к более оптимальным параметрам была характерна и для морфологических показателей.

Таблица 3

Величины изученных морфофункциональных показателей организма девушек, занимающихся степ-аэробикой, в начале и в конце эксперимента ($M \pm m$).

№ п/п	Показатели	Начало эксперимента	Окончание эксперимента	% относит. прироста
1	Масса тела, кг	55,71±5,80	55,29±6,03	- 0,77±0,47
2	Жировой компонент, %	6,11±3,02	5,81±2,80	- 10,30±4,91
3	ЧСС, уд/мин	81,67±9,49	77,83±6,41	-3,94±2,74
4	АДс, мм рт. ст.	110,67±14,16	104,42±10,35	-5,18±1,78
5	АДд, мм рт. ст.	72,83±11,13	66,67±6,92	- 7,42±2,86
6	ЖЕЛ, л	2,79±0,27	2,90±0,19	5,37±1,55
7	Твд., с	37,08±8,65	46,17±10,23	26,10±4,60
8	оРWC ₁₇₀ , кг/м/мин/кг	16,07±6,64	19,25±5,01	34,80±15,91
9	оМПК, мл/мин/кг	49,79±10,98	55,37±8,05	13,72±4,68

Так, через 2 месяца занятий степ-аэробикой у девушек наблюдалось незначительное снижение массы тела до 55,29±6,03 кг или на 0,77±0,47 % при достаточно выраженном уменьшении доли жирового компонента – до 5,81±2,80 % или на 10,30±4,91 % в сравнении с величиной данного показателя, отмеченной в начале исследования.

Полностью подтвердили приведенные данные и результаты балльных оценок по интегральным параметрам функционального состояния организма обследованных девушек.

Как видно из таблицы 4 к окончанию исследования у них была зарегистрирована тенденция к росту балльной оценки по уровню функционального состояния сердечно-сосудистой системы (до 11,92±3,87 балла или на 32,75±26,89 %, практически «средний» уровень), системы внешнего дыхания (до 12,25±2,01 балла или на 21,59±6,65 %, уровень «выше среднего») и общей выносливости (до 18,00±2,95 % или на 26,47±13,96 %, уровень «выше среднего»).

Таблица 4

Величины балльных оценок по функциональным уровням интегральных параметров организма девушек, занимающихся степ-аэробикой, в начале и в конце исследования ($M \pm m$).

№ п/п	Показатели	Балльные оценки		% относит. прироста
		Начало эксперимента	Окончание эксперимента	
1	Функциональное состояние сердечно-сосудистой системы	11,25±4,86 ниже среднего-среднее	11,92±3,87 ниже среднего-среднее	32,75±26,89
2	Функциональное состояние системы внешнего дыхания	10,25±1,86 среднее	12,25±2,01 среднее	21,59±6,65
3	Общая выносливость	15,75±5,19 выше среднего	18,00±2,95 выше среднего	33,15±11,63
4	Тип телосложения	18,25±1,54 отличное	18,25±1,54 отличное	0

Выводы. Представленные данные свидетельствуют не только о несомненном положительном влиянии систематических занятий степ-аэробикой на общий уровень функционального состояния девушек, участвовавших в эксперименте, но и позволяют констатировать достаточно высокую эффективность разработанной и предложенной нами программы тренировочных занятий степ-аэробикой. Кроме этого, полученные результаты позволяют говорить и о достаточно высокой информативности компьютерной программы «ШВСМ - аэробика» в системе медико-биологического контроля за функциональным состоянием различных категорий людей при занятиях физической культурой и спортом.

Дальнейшие исследования предполагается направить на изучение других проблем морфофункционального состояния девушек 19-20 лет под влиянием систематических занятий степ-аэробикой.

Литература:

1. Апанасенко Л.Г. Медицинская валеология. – К.: Здоров'я, 1998. – 248 с.
2. Войтенко В.П. Здоровье здоровых. Введение в санологию. – К.: Здоров'я, 1991. – 246 с.
3. Звянявский Я.И., Бердник О.В. Факторы риска и здоровье населения, проживающего в различных условиях окружающей среды // Довкілля та здоров'я. – 1996. - № 1. – С. 8 - 11.
4. Муравов И.В. Здоровье, трудоспособность и физическая культура. – К.: Знання, 1985. – С. 35 - 37.
5. Нуждина М.Н. Влияние природных факторов на возникновение сердечно-сосудистых заболеваний // Биофизика. – 1998. – №4. – С. 640 - 646.

6. Полунина Н.В. О некоторых аспектах научного подхода к формированию здоровья детей // Профилактика заболеваемости и укрепление здоровья. – 1999. - №3. – С. 32 - 34.
7. Рыбковский А.Г. Управление двигательной активностью человека (системный анализ). – Донецк.: ДонГУ, 1998. – 300 с.
8. Сосина А.А., Фабиан Э.И. Ритмическая гимнастика - К.: Радянська школа, 1990. – С. 91 – 115.
9. Хоули Э.Т., Френкс Б.Д. Оздоровительный фитнес. – К.: Олимпийская литература, 2000. – 377 с.
10. Шаповалова В.А., Маликов Н.В., Сватъев А.В. Компьютерная программа комплексной оценки функционального состояния и функциональной подготовленности организма - «ШВСМ». – Запорожье, 2003. – 75 с.

Поступила в редакцию 20.04.2004г.

WPLYW PRYWATYZACJI POLSKIEJ GOSPODARKI NA KULTURĘ FIZYCZNĄ

Jerzy Dżereń

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku

Adnotacja. Wiedza o warunkach do uprawiania kultury fizycznej w Polsce umożliwia właściwe poznanie podstaw funkcjonowania kultury fizycznej, wyróżnienie i scharakteryzowanie podmiotów, ich stosunek prawny jak też ocenić ich trendy rozwojowe. Wykorzystanie realnej oceny kultury fizycznej w Polsce i nakreślenie właściwej strategii staje się podstawowym zadaniem makrostruktur sprawujących nadzór nad kulturą fizyczną, dla menedżerów zajmujących się sprawami kultury fizycznej a także dla studentów wychowania fizycznego.

Słowa kluczowe: prywatyzacja, gospodarka, kultura fizyczna.

Анотація. Джерень Єжі. Вплив приватизації в господарстві Польщі на фізичну культуру. Під час керування фізичною культурою конче потрібні знання умов, виділення та характеристика суб'єктів господарства, їх відношення до норм права, а також способи оцінки тенденцій їх розвитку. Використання реальної оцінки фізичної культури в Польщі і створення відповідної стратегії стає основним завданням макроструктур, виконуючим нагляд за фізичною культурою, для менеджерів, що займаються справами фізичної культури, а також студентів, що спеціалізуються в фізичній культурі.

Ключові слова: приватизація, господарство, фізична культура.

Аннотация. Джерень Ежи. Влияние приватизации в хозяйстве Польши на физическую культуру. В процессе управления физической культурой очень важным является знание условий, выделение и характеристика субъектов хозяйствования, их отношений с нормами права, а так же способы оценки тенденций их развития. Использование реальной оценки состояния физической культуры в Польше и создание соответствующей стратегии становится основным заданием микроструктур, занимающихся делами физической культуры, а также студентов, специализирующихся в этой области.

Ключевые слова: приватизация, хозяйство, физическая культура.

Annotation. Jerzy Dzeren. Influence of privatization in economy of Poland on physical culture. In control procedure physical culture very relevant the knowledge of requirements, abjection and performance of the subjects of managing, their attitudes with rule of laws, and as means of an assessment of the tendencies of their development is. Usage of an actual state estimation of physical culture in Poland and building conforming, of the strategy to become with the basic job of microstructures, I take up by matters of physical culture, and also students, I specialize in this range.

Keywords: privatization, economy, physical culture.

Wstęp

Wiedza o warunkach do uprawiania kultury fizycznej w Polsce umożliwia właściwe poznanie podstaw funkcjonowania kultury fizycznej, wyróżnienie i scharakteryzowanie podmiotów, ich stosunek prawny jak też ocenić ich trendy rozwojowe. Z tego powodu warunki funkcjonowania kultury fizycznej w Polsce w aspekcie prawa, ekonomiki, infrastruktury i kadr

nabierają dużego znaczenia.

Proces prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych zapoczątkowany został 1.VIII.1990 r. na mocy ustawy z dnia 13 VII 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. Nr 51, poz. 298) z późniejszymi zmianami, która zdefiniowała podstawowe kierunki i zasady przekształceń własnościowych w Polsce (wymieniona ustawa obowiązywała do 7 IV 1997 r.)

Od 1996 r. prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych prowadzona jest na podstawie ustawy z dnia 30 VIII 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. Nr 118, poz. 561) z późniejszymi zmianami, obowiązującej od 8 IV 1997 r. oraz następujących aktów prawnych:

- ustawy z dnia 25. IX .1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. 1991 Nr 18, póź. 80) z późniejszymi zmianami;
- ustawy z dnia 19. X. 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 107, poz. 464) z późniejszymi zmianami;
- ustawy z dnia 30. IV. 1993 r. o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji (Dz. U. Nr 44, póź. 202);

Na podstawie wymienionych aktów prawnych (z wyłączeniem ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa) stosuje się trzy zasadnicze metody postępowania z przedsiębiorstwami państwowymi: komercjalizację, prywatyzację bezpośrednią i likwidację przedsiębiorstwa ze względów ekonomicznych. Odrębnym procesom w myśl ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa podlega majątek byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej włączony do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP), którym dysponuje Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa w celu restrukturyzacji i prywatyzacji.

Na podstawie ustawy z dnia 30 IV 1993 r. o narodowych funduszach Inwestycyjnych i ich prywatyzacji powołano 15 narodowych funduszy inwestycyjnych (NFI) w formie spółek akcyjnych, do których Skarb Państwa wniósł wkłady niepieniężne w postaci akcji 512 jednoosobowych spółek Skarbu Państwa. W końcu 2001 r. (według danych Ministerstwa Skarbu Państwa) w Programie NFI uczestniczyło 14 funduszy(nastąpiło połączenie dwóch NFI);

26 spółek włączonych do Programu NFI znajdowało się w obrocie giełdowym na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, 1- w obrocie pozagiełdowym (na wtórnym publicznym regulowanym rynku pozagiełdowym), w 8 spółkach prowadzony był proces likwidacji, a w 75 postępowanie upadłościowe. Do końca 2001 r. w 112 spółkach Skarb Państwa dokonał sprzedaży wszystkich posiadanych akcji.

Innym spojrzeniem na procesy prywatyzacji jest prywatyzacja usług oraz komunalizacja (bardzo często występujące w kulturze fizycznej).

Wprowadzenie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w działalności społeczno – gospodarczej pozwoliło ustalić symbole, nazwy i zakres poszczególnych grup oraz na pięciu różnych poziomach, tj.: sekcji i podsekcji, działów, grup, klas, podklas. Kultura fizyczna znajduje się w podklasie : *Działalność stadionów i innych obiektów sportowych* (92.61.z.) nie obejmującej: wypożyczania sprzętu sportowego (sklasyfikowanego w podklasie 71.40.z.) oraz działalności związanej z parkami i plażami (sklasyfikowanymi w podklasie 92.72.z.) Druga podklasa działalności w ramach kultury fizycznej: *Pozostała działalność związana ze sportem* (92.62.z.) nie obejmuje również wypożyczania sprzętu sportowego, działalności związanej z parkami, plażami oraz usługami związanymi z jazdą konną rekreacyjną (sklasyfikowanych w podklasie 92.72.z.). W podklasie 93.04.z. umieszczono *działalność związaną z poprawą kondycji fizycznej*, takiej jak: usługi mające na celu zapewnienie dobrego samopoczucia fizycznego i komfortu, wykonywane w obiektach takich jak np.: łaźnie tureckie, sauny, łaźnie parowe, solaria, salony odchudzające, salony masażu, pijalnie wód zdrojowych i uzdrowiska itp.

Wykorzystanie realnej oceny stanu kultury fizycznej w Polsce staje się podstawowym zadaniem makrostruktur sprawujących nadzór nad kulturą fizyczną oraz menedżerów zajmujących się sprawami kultury fizycznej a także studentów wychowania fizycznego.

Material i metody badań

Do gromadzenia i analizy warunków kultury fizycznej w Polsce w okresie od 1989 do 2003 r. zastosowano metodę Analizy Dokumentów oraz technikę Analizy Treściowej i Formalnej.

Mając na uwadze w/w problemy kultury fizycznej przyjąłem następujące zagadnienia, które powinny stać się płaszczyzną rozpoznania w celu uzyskania prawidłowych wniosków dotyczących poszczególnych obszarów kultury fizycznej.

1. Rola sektora prywatnego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce?
2. Wpływ prywatyzacji na zmiany w kulturze fizycznej?

Cel badań

Celem pracy jest określenie instytucjonalnych warunków uprawiania kultury fizycznej w Polsce w okresie 1989 – 2003.

Wyniki badań

W efekcie przekształceń własnościowych w Polsce wzrósł udział sektora prywatnego zarówno w produkcie krajowym brutto jak i w strukturze zatrudnienia. Sektor prywatny zatrudniał w 2001 r. 73,7% ogółu pracujących w Gospodarce narodowej. W porównaniu do 1990 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie 47,9%, wytwarzając w 2000 r. 63,2% PKB. W 1995 r. zatrudnienie w sektorze prywatnym mieściło się na poziomie 52,8%. Największy udział tego sektora zanotowano w przemyśle przetwórczym (148), w handlu i naprawach (140,2) oraz w budownictwie. Najmniejszy udział w krajowym produkcie brutto ma górnictwo i kopalnictwo (85,3).

Do końca 2001 r. przedsiębiorstwa państwowe objęte procesem przekształceń własnościowych (6864) stanowiły 78,5% ogólnej liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON w dniu 30 VI 1990.

W okresie od 1VIII1990 r do 31XII2001 r. ze względów ekonomicznych zlikwidowano 820 przedsiębiorstw państwowych co stanowiło 47% przedsiębiorstw objętych likwidacją. Najwięcej przedsiębiorstw państwowych zlikwidowano w województwach: śląskim(104) i mazowieckim(87) natomiast najmniej w województwach: świętokrzyskim(21) i opolskim(27).

Według stanu w dniu 31 XII 2001 r liczba osób pracujących w podmiotach gospodarczych biorących udział w procesie prywatyzacji wynosiła 1078,8. W jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa powstałych w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstw państwowych zatrudniano 383,1 osób, w spółkach sprywatyzowanych w wyniku prywatyzacji pośredniej(kapitałowej)-268,7(w tym z udziałem kapitału zagranicznego 85,4). Zatrudnienie w pozostałych spółkach (uczestniczących w programie NFI, powstałych w wyniku konwersji wierzytelności, spółki pracownicze, spółki z udziałem Skarbu Państwa w tym z udziałem kapitału zagranicznego oraz przedsiębiorstwa państwowe w trakcie prywatyzacji bezpośredniej a także przedsiębiorstwa państwowe w likwidacji) mieściło się na poziomi od 1,4 do 162,1.

Prywatyzacja w kulturze fizycznej przebiegała przede wszystkim w wyniku prywatyzacji założycielskiej. W wyniku tej formuły prywatyzacji powstało w Polsce w ostatnich latach cały szereg prywatnych organizacji.

Ilość jednostek prywatnych o różnej formie prawnej, powstających w tej dziedzinie w latach 1993-2001, obrazuje tabela 1. Wynika z niej, że największą grupę prywatnych instytucji funkcjonujących w dziedzinie kultury fizycznej w Polsce w latach 1993 - 2001 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz spółki cywilne. Znaczny wzrost w tej grupie podmiotów prywatnych zanotowały spółki akcyjne. Ustawa z dnia 18 stycznia

1996 roku o kulturze fizycznej (Dz. U. Nr 25, poz. 113) utworzyła nowy rodzaj tego typu spółki- sportową spółkę akcyjną, przyczyniając się zarazem do znacznego wzrostu tego rodzaju spółek w latach 1996/2001 w Polsce (od 646 do 4533).

Przeprowadzone analizy rozmieszczenia prywatnych instytucji sportowo - rekreacyjnych w układzie wojewódzkim wg. danych na dzień 31 czerwca 2003 roku wykazują nierównomierne ich rozmieszczenie (tabela 2, 3, 4). W 16 województwach (tabela 2) udział stadionów i innych obiektów sportowych w działalności gospodarczej (92.61.z.) mieścił się w przedziale od 10/11 w województwie lubuskim do 73 w województwie małopolskim. Tylko w 3 województwach udział w/w obiektów przekroczył 60 jednostek (Małopolskie, Śląskie i Dolnośląskie).

Analiza liczby przeprowadzonych imprez sportowych oraz działalności promocyjnej na własny rachunek a także liczby prywatnych podmiotów, w tym: stajni wyścigowych, szkół jazdy konnej (92.62.Z.) itp. wskazuje iż największa liczba w/w podmiotów (powyżej 2000) zlokalizowana jest w województwie Małopolskim - 2067, Mazowieckim, Śląskim-2730. Najmniejszą liczę w/w podmiotów kultury fizycznej zanotowano w województwach: Kujawsko/Pomorskim (1059/03), Lubuskim(699/02), Opolskim(498/03),

Podkarpackim (1147/03), Świętokrzyskim (455/03) oraz w woj. Warmińsko- mazurskim(821/03).

Rozmieszczenie działalności gospodarczej ukierunkowanej na poprawę kondycji, dobrego samopoczucia (np. masaż, uzdrowiska) wskazuje iż najmniej rozwinięta tego rodzaju forma działalności występuje w województwie Lubelskim (112/03), Opolskim (103/03) i Świętokrzyskim (100/03). Najbardziej popularną tego rodzaju formę działalności zanotowano w województwie Dolnośląskim (718/03) i Mazowieckim(976/03).

Analiza zbiorczych danych zawartych w tabeli 5 wskazuje na stopniowy wzrost poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej prowadzących przez poszczególne podmioty - od 25716 w 2001 roku do 28421 w 2003.

Podsumowanie i wnioski

1.W efekcie przekształceń własnościowych w Polsce w latach transformacji systemowej wzrósł udział sektora prywatnego w produkcji krajowym brutto jak i w strukturze zatrudnienia.

2.Procesy prywatyzacji w kulturze fizycznej zachodziły przede wszystkim w formie prywatyzacji założycielskiej.

3.Przeprowadzone analizy rozmieszczenia prywatnych podmiotów

sportowo – rekreacyjnych w Polsce wskazują na nierównomierne ich rozmieszczenie.

Aneks

1. Tabela 1. Liczba prywatnych podmiotów działających w dziedzinie kultury fizycznej w latach 1993-2001 w Polsce.

2. Tabela 2: Polska klasyfikacja Działalności z podziałem na województwa wg.9261.z.

3. Tabela 3: Polska klasyfikacja Działalności z podziałem na województwa wg.9262.z.

4. Tabela 4: Polska klasyfikacja Działalności z podziałem na województwa wg.9304.z.

5. Tabela 5: Polska klasyfikacja Działalności wg.9261,9262,9304.z. w latach 2001/2003.

Tabela 1.

LP.	Podmioty gospodarcze	1993	1994	1995	1996	2000	2001
1.	Sektor prywatny ogółem	2849	3285	4311	6922	59769	63789
2.	Spółki akcyjne	5	5	7	12	151	171
3.	Spółki z o-o.	102	127	125	149	2097	2253
4.	Spółki jawne	2	2	2	1	8	21
6.	Spółki cywilne	378	446	502	646	4694	4533
7.	Fundacje	100	105	103	102	-	-
8.	Osoby fizyczne	2262	2600	3572	6011	36386	38302

Źródło: Opracowano na podstawie danych J.Zyśko 1999 oraz własnych danych z rocznika statystycznego 2002.

Tabela 2.

Wyszczególnienie	ogółem	WOJEWÓDZTWA																
		02	04	06	08	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	
9261 .z.																		
2001	476	57	18	10	19	35	65	40	15	33	15	24	55	11	12	48	19	
2002	515	66	21	11	21	36	71	46	16	33	17	26	58	13	12	47	21	
2003	516	64	21	11	19	36	73	45	16	35	16	26	62	13	12	47	20	

Źródło: Opracowano na podstawie danych własnych danych z GUS;

Tabela 3.

Wyszcze golniene	ogółem	WOJEWODZTWA															
		02	04	06	08	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32
9262		166	963	977	643	1074	1915	2306	450	1059	536	1298	2539	415	733	1738	985
2001	19257	1768	1040	1017	689	1160	2067	2490	485	1125	557	1382	2676	451	818	1896	1062
2002	20683	1821	1059	1031	699	1188	2117	2553	498	1147	573	1408	2730	455	821	1946	1097
2003	21143																

Źródło: Opracowano na podstawie własnych danych z GUS,

Tabela 4.

Wyszcze golniene	ogółem	WOJEWODZTWA															
		02	04	06	08	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32
9304		628	387	92	168	392	337	825	90	116	177	502	773	84	206	676	530
2001	5983	711	420	110	186	453	378	965	102	143	193	559	870	99	228	738	554
2002	6709	718	422	112	190	462	381	976	103	147	190	559	859	100	228	760	555
2003	6762																

Województwo i identyfikator: Dolnośląskie 02, Kujawsko – Pomorskie 04, Lubelskie 06, Lubuskie 08, Łódzkie 10, Małopolskie 12, Mazowieckie 14, Opolskie 16, Podkarpackie 18, Podlaskie 20, Pomorskie 22, Śląskie 24, Świętokrzyskie 26, Warmińsko – Mazurskie 28, Wielkopolskie 30, Zachodniopomorskie 32.

Źródło: Opracowano na podstawie własnych danych z GUS.

Tabela 5.

W y s z c z e g o l n i e n i e	9 2 6 1 . z .	9 2 6 2	9 3 0 4	R a z e m
2 0 0 1	4 7 6	1 9 2 5 7	5 9 8 3	2 5 7 1 6
2 0 0 2	5 1 5	2 0 6 8 3	6 7 0 9	2 7 9 0 7
2 0 0 3	5 1 6	2 1 1 4 3	6 7 6 2	2 8 4 2 1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-u

Literatura:

1. Lech Jaczynowski: Organizacja Kultury Fizycznej. Tom I i II. Wydawnictwa Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Warszawa 2001.
2. Lech Jaczynowski: Instytucjonalne warunki sprzyjające aktywności ruchowej ludności w miejscu jej zamieszkania. Studia i Monografie. Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Warszawa 1999.
3. Waldemar Sawicki: Podstawy Organizacyjno - Prawne i Finansowe Stowarzyszeń Kultury Fizycznej w Polsce. Krajowa Federacja „Sportu Dla Wszystkich”. Warszawa, grudzień 1997.
4. Główny Urząd Statystyczny: dane z sierpnia 2003 r.

Поступила в редакцию 04.07.2004г.

ЗМІСТ

Аносов І.П. Теоретико-концептуальні засади антропологізму у сучасних освітніх перетвореннях (до постановки проблеми)	3
Бріскін Ю.А., Передерій А.В., Блінова С.В. Паралімпійська класифікація як лімітуючий фактор досягнення спортивного результату (на прикладі легкої атлетики)	11
Виноградський Б.А., Лац В.А. Вдосконалення процесу підготовки пожежників - двоборців високої кваліфікації на основі використання індивідуальних моделей спеціальної підготовленості	20
Гадайчук Д.Л. Результати досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищих досягнень	29
Козіна Ж.Л., Слюсарев В.Ф., Волков Є.П. Факторна структура підготовленості гандболістів високого класу	39
Литовченко Г.О., Примасюк В.А. Важелі підвищення екологічних знань для збереження здоров'я і працездатності підлітків в умовах радіаційного забруднення	47
Маясов Костянтин, Сапужак Ігор. Модельні характеристики психофізіологічних якостей спортсменів-орієнтувальників різної кваліфікації	51
Олешко В.Г. Вікові характеристики та особливості заключних етапів багаторічної підготовки у найсильніших важкоатлетів світу	57
Ольховий О.М. Військово-спеціальна гра, як засіб діагностики засвоєння офіцерами-слухачами теоретичних знань та методичних умінь в керівництві та організації фізичної підготовки в військовій частині ...	63
Романчук В.М., Бородін Ю.А. Вивчення характерних недоліків організації фізичної підготовки курсантів п'ятих курсів технічних військових навчальних закладів	71
Троїцька Т.С. Філософсько-освітні пошуки відтворення втраченої парадигми "Природа-людина" в методологічній підготовці учителя ..	75
Цибіз Геннадій, Локайчук Оксана, Хохлова Людмила. Вплив цілеспрямованих фізичних навантажень на хребет	80
Авербух А.И., Радзиевская М.П., Радзиевский П.А., Дыба Т.Г., Юхно Ю.А., Богуславская Г.В. Физическая реабилитация у детей с гипопункцией щитовидной железы	86
Горбуля В.А. Динамика общей и специальной работоспособности баскетболистов	93
Котелевский В.И. Взаимосвязь психологических особенностей человека и функционального состояния позвоночника	99
Маликов Н.В. Динамика морфофункционального состояния девушек 19-20 лет под влиянием систематических занятий степ-аэробикой	108
Jerzy Dżereń. Wpływ prywatyzacji polskiej gospodarki na kulturę fizyczn'	116

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ

Текст обсягом **6 і більше** сторінок формату А4 (до 70 знаків у рядку, до 30 рядків на сторінку) на українській (російській, англійській, польській) мові переслати електронною поштою в редакторі WORD. До статті можна включати графічні матеріали - рисунки, таблиці та ін. Шрифт - Times New Roman 14, поля 20 мм, орієнтація сторінки - книжкова, інтервал 1,5.

Структура статті: назва статті, прізвище та ініціали автора, назва організації, анотації і ключові слова (трьома мовами - укр., рос., англ., обсяг кожної анотації 4 рядки, ключових слів - 1 рядок), текст статті за структурою згідно Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1, література, авторська довідка.

Редакція на протязі місяця надішле за вказаною Вами адресою 1 прим. збірника. Тел. (057) 706-15-66; 70-72-289; факс: 706-15-60; 61068, м.Харків-68, а/с 11135, Єрмаков Сергій Сидорович.

Листування з авторами виключно електронною поштою. Повідомлення про прийняття (або відхилення) статті до друку надсилається автору електронною поштою після рецензування її членами редколегії.

Умови щодо формування списку літературних джерел: при наявності посилань на збірники «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Физическое воспитание студентов творческих специальностей» редакційна колегія розглядає статтю першочергово.

Електронна пошта: pedagogy@ic.kharkov.ua - щоденно; pedagogy@mail.ru - щоденно; artdesign@online.kharkiv.com - постійно включена на протязі робочого дня. Web-сторінка: www.pedagogy.narod.ru - загальна інформація; www.nbu.gov.ua/eb/khphi.html - архів статей за 1996-2004рр. <http://lib.spportedu.ru/books/xxpi> - російськомовна сторінка.

Збірник видається за кошти авторів. Оплата за вибором автора після прийняття статті до друку редакційною колегією, про що автора сповіщають по e-mail:

1-й варіант. При оплаті з банку Автора на рахунок редакції.

Банківські реквізити: рахунок №262085113 в Харківській обласній дирекції АППБ «АВАЛЬ» МФО 350589, КОД 23321095.

Призначення платежу: перерахування коштів на о/р №П07000308 Єрмакову С.С. на видання збірника.

Обов'язково копію квитанції направляти за адресою: pedagogy@ic.kharkov.ua

2-й варіант. При оплаті з поштового відділення.

Поштовий переказ: 61068, м.Харків-68, а/с 11135, Єрмаков Сергій Сидорович.

Копію квитанції не висилати.

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

Свідоцтво про внесення до держ. реєстру суб'єкта видав. справи ДК №860 від 20.03.2002р.

Оригінал-макет підготовлено в редакційно-видавничому відділі ХДАДМ

Комп'ютерна верстка: Єрмакова Т.

Підп. до друку 30.07.04.2004. Формат 60x80 1/16. Папір: друк. Друк: ризограф.

Ум. друк. арк.7.75. Тираж 100 прим.

ХДАДМ, Харківська державна академія дизайну і мистецтв,

Україна, 61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.

Надруковано з оригінал-макету в типографії Фонду

61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.